

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ABD BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ VE TRABZON'DAKİ FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mükremin ŞAHİN

TEMMUZ-2020

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ABD BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ VE TRABZON'DAKİ FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mükremin ŞAHİN

ORCID : 0000-0003-1594-1535

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ

TEMMUZ-2020

TRABZON

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Mükremin ŞAHİN

26.07.2020

ÖNSÖZ

Barış Gönüllüleri 1961 yılında Başkan John Kennedy tarafından kurularak dünyanın geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerine gönderilmiştir. Bu ülkelerden biri olan Türkiye'ye Barış Gönüllüleri 1962 yılından itibaren gelmeye başlamıştır. Barış Gönüllüleri, Türkiye'de 1962 ile 1972 yılları arasında görev yapmıştır. Örgüt halen daha faal halde bulunup dünyanın geri kalmış ülkelerinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Çalışmanın esası yereli kapsadığından Barış Gönüllülerinin Trabzon'daki faaliyetleri araştırıldı. Bu çalışmayla birlikte Barış Gönüllülerinin Trabzon'daki faaliyetleri ve Trabzon'a katkılarının ne olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Dönemin yerel gazetelerinde konuyla ilgili bilgiler bulunamamıştır. Sözlü tarih çalışmaları, çalışmamızdaki en önemli kaynakları oluşturmuştur.

Tez çalışmamın seçiminde bana yol gösteren ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ'e en içten dileklerle teşekkür ederim. Trabzon'da sözlü tarih çalışmalarım sırasında bana yardım eden Nezahat ŞAHİN'e ve Gamze Ezgi SEVİM'e ayrıca, köylerde yaptığım sözlü tarih çalışmalarında bana yardımcı olan Ümit YILMAZ'a, Hasan ŞAHİN'e, Hayrettin KARAGÖZ'e, Özcan ÖZCAN'a, Hasan YAZICI'ya, Nursel BALOĞLU'na ve Melek Beril SARKUT'a teşekkür ederim.

Temmuz, 2020

Mükremin ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	İV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X
GİRİŞ	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ABD BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ÖRGÜTÜ'NÜN KURULMASI.....	4-41
1.1. Barış Gönüllülerinin Doğuşu	4
1.2. Barış Gönüllülerinin Prototipi Sayılan Benzer Örgütler	5
1.3. Barış Gönüllülerinin Kuruluşu.....	8
1.4. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Amaçları	13
1.5. Barış Gönüllülerinin Yönetimsel Yapısı.....	19
1.6. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Mali Yapısı	21
1.7. Barış Gönüllülerinin İşbirliği Yaptığı Kurumlar.....	23
1.8. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Özellikleri	24
1.8.1. Barış Gönüllüsü Olabilmenin Şartları.....	25
1.8.2. Gönüllülerin Eğitim Durumları.....	29
1.8.3. Gönüllülerin Aldıkları Eğitim.....	31
1.8.4. Gönüllülerin Yaş ve Cinsiyetleri	33
1.8.5. Gönüllülerin Çalıştıkları Alanlar Ve Örgütte Görev Alan Gönüllülerin Sayısı.....	34
1.8.6. Gönüllülerin Faaliyette Bulunduğu Ülkeler.....	36
1.8.6.1. Afrika Bölgesi.....	36
1.8.6.2. Latin Amerika Bölgesi.....	38
1.8.6.3. Kuzey Afrika, Yakın Doğu ve Güney Asya Bölgesi (Nanesa Bölgesi).....	39
1.8.6.4. Doğu Asya ve Pasifik Bölgesi	40

İKİNCİ BÖLÜM

2. ABD BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ TÜRKİYE'DE.....	42-66
2.1. Türkiye ile Amerika Arasında Barış Gönüllülerinin Türkiye'ye Gelmesi İçin Yapılan Görüşmeler.....	42
2.2. Yapılan Antlaşmanın Şartları.....	42
2.3. Yapılan Antlaşmanın Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kabulü	43
2.4. Barış Gönüllülerinin Türkiye'deki Dağılımları.....	51
2.5. Gönüllülerin Çalıştıkları Programlar.....	54
2.6. Barış Gönüllülerine Tepkiler.....	56
2.6.1. Barış Gönüllüleri Hakkında Basında Çıkan Eleştiriler	58
2.7. Barış Gönüllüleri Türkiye Programının Bitişi ve Ülkeden Ayrılmaları.....	64
2.8. Arkadaşlar Sitesi	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ABD BARIŞ GÖNÜLLÜLERİNİN TRABZON'DAKİ FAALİYETLERİ	67-93
3.1. Trabzon-Merkez.....	68
3.2. Çayırıcı (Anabedama) Köyü	70
3.2.1. Kendi Anlatımıyla Malcolm Pfunder'in Çayırıcı Köyündeki Faaliyetleri.....	76
3.3. Yazlık (Livera) Köyü	78
3.4. Anayurt (Kıransa) Köyü.....	86
3.5. Sevinç (Soldoy) Köyü.....	89
SONUÇ.....	94
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	98
EKLER.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	123

ÖZET

Barış Gönüllüleri 1961 yılında Amerikan Dışişlerine bağlı bir kurum olarak Başkan John Kennedy tarafından kurulmuştur. Kurulan örgütün amacı, ABD'yi denizaşırı devletlere tanıtmak ve az gelişmiş ülkelere nitelikli eleman yardımında bulunmaktır. Kurulduktan bir sene sonra Barış Gönüllüleri Türkiye'ye gönderilmiş ve Türkiye'de on yıl boyunca faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. 1962-1972 yılları arasında toplamda 1460 gönüllü Türkiye'de görev yapmıştır. Başta İngilizce öğretmenliği olmak üzere birçok alanda çalışan Barış Gönüllüleri, sadece illerde görev almamış, Türkiye'nin ilçe ve köyelerine de dağılmışlardır. Türkiye ile ABD arasında yaşanan politik anlaşmazlıklar Barış Gönüllülerini de etkilemiştir. Özellikle halk nezdinde ve basında Barış Gönüllülerine ağır eleştiriler yapılmıştır. Nitekim halkın ve basının eleştirileri karşılığını bulmuş ve 1972 yılında bu organizasyonun Türkiye ayağına son verilmiştir.

Bu çalışmada, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün doğuşu, kuruluşu, amaçları, yönetsel yapısı, dünyada faaliyet gösterdikleri yerler, Türkiye'ye gelişleri, Türkiye'deki faaliyetleri, Türkiye'den ayrılışları üzerinde durarak; Örgütün, Trabzon'daki faaliyetleri incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Barış Gönüllüleri, John F. Kennedy, Türkiye, ABD, Trabzon

ABSTRACT

Peace Corps was founded in 1961 by President John Kennedy as an affiliate of American Foreign Affairs. The aim of the program is to introduce the US to overseas states and to assist qualified personnel to less developed countries. A year after establishment of the Peace Corps were sent to Turkey and Turkey have also continued their activities for 10 years. Between the years 1962-1972 a total of 1460 volunteers have served in Turkey. Peace Corps in many areas, which are in English, including English teacher, are not only dissolved in the provinces, and are distributed to the district and villages of Turkey. Political disputes between Turkey and the US were also affected Peace Corps. Particularly in the eyes of the public and the press, heavy criticism was given to the Peace Corps. Indeed, at the end of criticisms of people and press this program was stopped by the Government.

In this study, the birth of the Peace Corps, organizations, institutions, objectives, organizational structures, the places they operate in the World, are coming to Turkey's activities in Turkey, with emphasis on separation from Turkey. The activities of the organization in Trabzon were tried to examined.

Keywords: Peace Corps, John F. Kennedy, Turkey, US, Trabzon

TABLolar LİSTESİ

Tablo No.	Tablonun Adı	Sayfa No.
1	Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Yönetsel Yapısı	21
2	Barış Gönüllülerinin 1962-1971 Yılları Arasındaki Bütçesi	22
3	Barış Gönüllülerinin 1968 Yılındaki Öğrenim Durumları.....	29
4	Eğitim Programlarında Çalışan Gönüllülerin Çalışma Alanları	30
5	Eğitim Programlarında Çalışan Gönüllülerin Eğitim Ve Tecrübe Durumları	31
6	Barış Gönüllülerinin 1961 Yılındaki Yaş Ve Cinsiyet Durumu	34
7	1969 Yılında Barış Gönüllülerine Katılan Erkek Ve Kadınların Yaş Ve Sayıları.....	34
8	Barış Gönüllülerinin Çalıştıkları Alanlar	35
9	1961-1972 Yılları Arasında Barış Gönüllüleri Sayısı.....	36
10	1961-1972 Yılları Arasında Afrika'da Görev Yapan Barış Gönüllüleri Sayıları	37
11	Afrika Bölgesinde Gönüllülerin Çalıştıkları Alanlar	38
12	Latin Amerika'da Görev Yapan Barış Gönüllüleri Sayıları	38
13	Afrika Bölgesinde Gönüllülerin Çalıştıkları Alanlar	39
14	Nanesa Bölgesine Gönderilen Gönüllüler	39
15	Nanesa Bölgesindeki Gönüllülerin Çalıştıkları Alanlar	40
16	Doğu Asya Ve Pasifik Bölgesine Gönderilen Gönüllüler	40
17	Doğu Asya Ve Pasifik Bölgesindeki Gönüllülerin Çalıştıkları Alanlar	41
18	1962-1972 Yılları Arasında Türkiye'de Görev Yapan Barış Gönüllülerinin Sayısı.....	53
19	Barış Gönüllülerinin Türkiye'deki Dağılımları	53
20	Barış Gönüllülerinin Türkiye'de Çalıştıkları Programlar	54
21	Toplum Kalkınma Programının İçeriği.....	55

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
C.A.R.E	: Uluslararası Yardım Örgütü
CIA	: ABD İstihbarat Teşkilatı
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
FBI	: Federal İstihbarat Dairesi
Haz.	: Hazırlayan
NANESA	: Kuzey Afrika, Yakın Doğu ve Güney Asya Bölgesi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
s.	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Barış Gönüllüleri Türk dış politikasında önemli bir yer tutmasına karşın üzerinde durulmayan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Barış Gönüllülerinin Türkiye’de kaldıkları on yıl boyunca yapmış oldukları faaliyetler hakkında yeterli ölçüde araştırmanın olmaması bizi bu araştırmayı yapmaya itmiştir. Bu nedenlerden dolayı bu çalışmada Türkiye’de görev yapan Barış Gönüllülerinin faaliyetleri ile birlikte Trabzon ve köylerine katkılarının ne olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Çalışmada tarama modelinden yararlanılmıştır. Tarama modeliyle birlikte konu olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmıştır. Tarama modeliyle toplanan belgeler ve bilgiler bir sistem içinde harmanlanarak yorumlanmıştır. Konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Konuyla ilgili olarak Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nde araştırmalar yapılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve birçok üniversite kütüphanelerinden yararlanılmıştır. Gazete taraması Milli Kütüphanede yapılmıştır. Barış Gönüllüleriyle ilgili yazılmış yabancı kaynaklardan yararlanılmıştır. Barış Gönüllüleri Örgütü’nün her yıl Amerikan Kongresine sunduğu yıllık raporlardan yararlanılmıştır. Barış Gönüllülerinin resmi internet sitesi ve Türkiye’de görev yapmış olan gönüllülerin kurdukları internet sitesinden yararlanılmıştır.

Türkiye’ye, özellikle köylere dağılan gönüllülerin, köyde bıraktıkları etkilerin gözlemlenmesi gerektiği düşünüldüğü için çalışmaya yerel boyut eklenmiştir. Çalışmada, Barış Gönüllülerinin kuruluşu, gelişimi, Türkiye’ye gelmeleri ve Türkiye’de çalıştıkları alanlar ele alındıktan sonra, çalışmanın temel konusu olan “ABD Barış Gönüllülerinin Trabzon’daki Faaliyetleri”, sözlü tarih çalışmasıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın konusu esas olarak yereli kapsadığı için, çalışmanın özgün tarafını oluşturan sözlü tarih araştırmalarına önem verilmiştir. Trabzon ve köylerinde yaşayan kişilerle konuyla ilgili olarak görüşmeler yapılmıştır. Sözlü tarih araştırmalarında gönüllülerle ilgili anıların halkın zihninde çok canlı bir yer tuttuğu görülmüştür. Gönüllülerle beraber yaşayan kişilerin, gönüllüler hakkındaki düşüncelerine detaylıca yer verilmiştir.

Sözlü tarih çalışmamızda yaşadığımız en büyük zorluklardan biri ABD Barış Gönüllüleriyle haşır neşir olan kişilerin büyük çoğunluğunun vefat etmiş olmasıdır. Gönüllüler hakkında iyi bir bilgiye sahip olduğu söylenen köy yaşlılarının bir kısmının hafızasını kaybetmesinden dolayı kendileriyle sözlü tarih çalışması yapamadık. Yaşadığımız başka bir zorluk ise gönüllülerin o

dönem köyde en iyi anlaştıkları kişilerden olan köy öğretmenlerinin görev sürelerinin bitip köyden ayrılmalarından sonra kendileriyle irtibata geçecek adreslerinin olmamasıdır. Diğer bir zorluk ise Amerika’da Barış Gönüllülerine Türkiye ile alakalı eğitim verdiklerini tespit ettiğimiz kişilerin bu konu hakkında bize bilgi veremeyeceklerini bildirmeleri olmuştur.

Barış Gönüllülerinin Trabzon’da faaliyetlerini sürdürdüğü tarihlerde Amerikalı antropolog Michael Meeker Doğu Karadeniz Bölgesini gezmek amacıyla Trabzon ve çevresine gelmiştir. Doğu Karadeniz Bölgesini gezerken Trabzon’un Of ilçesinde bulunan kalabalık bir sülaleye halkın saygı duyması ilgisini çekmiştir. Rize’den Artvin Hopa’ya kadar olan gezisini tamamladıktan sonra Of ilçesine geri dönmüştür. 1965-1967 yılları arasında Of ilçesinde yaşamıştır. Of ilçesinde kaldığı iki yılda yerel elitlerin kamusal alandaki etkinliğine dair antropolojik bir çalışma yapmıştır. Çalışmalarının ardından Amerika’ya dönen Meeker, 1986-1988 yılları arasında tekrar Türkiye’ye gelmiş ve İstanbul, Antalya, Trabzon üçgeninde çalışmalarına devam etmiştir. Kaldığı bu 2 yıldan sonra Amerika’ya dönmüş ve 2002 yılında bu çalışmalarını “İmparatorluktan Gelen Bir Ulus Türk Modernitesi ve Doğu Karadeniz’de Osmanlı Mirası” adlı kitapta toplamıştır.¹

Çalışmanın konusu esas olarak yereli kapsadığı için dönemin yerel gazeteleri incelenmiş fakat Barış Gönüllüleri ile ilgili hiçbir habere rastlanmamıştır. Araştırmalarımız esnasında müracaat ettiğimiz Trabzon Valiliği, Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Trabzon Halk Eğitim Müdürlüğü ve Trabzon Numune Hastanesi, geçmiş yıllara ait arşiv kayıtlarının olmadığını belirtmişlerdir.

Barış Gönüllüleriyle ilgili ABD’de birçok çalışma yapılmıştır. Barış Gönüllüleri ile ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar bir elin parmağını geçmemektedir. Türkiye’de Barış Gönüllülerini bilimsel anlamda ilk ele alan “Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri” adlı eserin sahibi Müslim Özbalkan olmuştur.² Müslim Özbalkan, bu çalışmasını gizli belgeler ışığında yazmıştır. Çalışma içerisinde Özbalkan’ın eserine sıkça atıfta bulunulacaktır. Barış Gönüllüleri üzerine yapılan bir başka çalışma da Fatih Erboz ve Macit Soydan’ın yazdığı “Barış Gönüllüleri 10 Karanlık Yıl” adlı eserdir.³

Barış Gönüllüleriyle alakalı üç adet tez yazılmıştır. İlki Murat Soysal tarafından yazılan “Barış Gönüllüleri ve Türkiye’deki Faaliyetleri (1962-1972)” adlı yüksek lisans tezidir.⁴ İkinci tez Ezgi Durmaz tarafından yazılan “Amerikan Barış Gönüllüleri ve Batı Anadolu’daki Faaliyetleri” adlı yüksek lisans tezidir.⁵ Bu tez aynı zamanda Barış Gönüllülerinin çalışıldığı ilk yerel çalışma

¹ Michael E. Meeker, **İmparatorluktan Gelen Bir Ulus Türk Modernitesi ve Doğu Karadeniz’de Osmanlı Mirası**, Tutku Vardağlı (Çev.), Bahar Şahin (Haz.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

² Müslim Özbalkan, **Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri**, Ant Yayınları, İstanbul, 1970.

³ Fatih Erboz ve Macit Soydan, **Barış Gönüllüleri 10 Karanlık Yıl**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009.

⁴ Murat Soysal, **Barış Gönüllüleri ve Türkiye’deki Faaliyetleri (1962-1972)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi - Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2010.

⁵ Ezgi Durmaz, **Amerikan Barış Gönüllüleri ve Batı Anadolu’daki Faaliyetleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2013.

olarak önem arz etmektedir. Üçüncü tez Gökhan Eşel tarafından yazılan “Amerikan Barış Gönüllülerinin Türkiye’deki Faaliyetleri” adlı doktora tezidir.⁶ Gökhan Eşel, daha sonra bu çalışmasını kitap haline getirerek yayınlamıştır.

Tez çalışmamız giriş ve sonuç bölümleri haricinde üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konunun kısa bir takdimi yapıp kaynaklarla birlikte belirtilerek bazı değerlendirmelerde bulunulmuş ve aynı zamanda çalışmanın hangi sorulara çözüm bulacağı da belirtilmiştir.

Birinci bölümde; Barış Gönüllülerinin doğuşu, kuruluşu ve gelişimi, örgütün amaçları, örgütün yönetsel yapısı, örgütün mali yapısı, örgütün iş birliği yaptığı kurumlar, örgütün özellikleri ve gönüllü olabilme şartları ele alınmıştır.

İkinci bölümde; Türkiye ile ABD arasında imzalanan ikili antlaşma, imzalanan ikili antlaşmanın meclisten geçmesi, gönüllülerin Türkiye’deki dağılımları, gönüllülerin çalıştıkları programlar, gönüllülere karşı tepkiler ve gönüllülerin ülkeden ayrılmaları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; ABD Barış Gönüllülerinin Trabzon’daki faaliyetleri ele alınmıştır. Bu bölümde gerçekleştirdiğimiz sözlü tarih çalışmalarımız sonucunda elde ettiğimiz veriler ilk kez ulaşılan veriler olmuştur.

Sonuç bölümünde, Barış Gönüllülerinin ortaya çıkması, Türkiye’ye gelmeleri ve Trabzon’daki faaliyetleri hakkında genel değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Türkiye-Amerika ilişkilerinde detaylı bir şekilde ele alınmayan bu konu, iki ülke için de önem arz etmektedir. Konunun, Trabzon’daki etkileri boyutu hiç çalışılmamıştır. Bu anlamda konunun taşra boyutu Trabzon özelinde ilk kez çalışılmış olacaktır.

---

⁶ Gökhan Eşel, **Amerikan Barış Gönüllüleri’nin Türkiye’deki Faaliyetleri**, Yayımlanmış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2014.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ABD BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ÖRGÜTÜ'NÜN KURULMASI

1.1. Barış Gönüllülerinin Doğuşu

Amerika çok önceden beri “barış ve özgürlük için mücadele”, “ilkel kavimlere uygar bir din anlayışı (Hristiyanlığı) götürme”, “geri kalmış toplumlara Batı uygarlığının sağladığı hizmetleri öğretme”, “komünizme karşı hür dünyayı savunma” gibi mottolarla örgütler kurarak az gelişmiş ülkelere yollamıştır. Az gelişmiş ülkelere yardım adı altında oluşturulan bu örgütler, Amerika'nın genişleme ve yayılma politikalarının bir zorunluluğudur.⁷ Oktay Akbaş'ın ifadesine göre:

Amerika'da gönüllü kuruluşların uzun bir geçmişi vardır. 19. yy. boyunca misyonerler bu hedefi gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu dönemde dünyanın birçok yerinde ve ülkemizde birçok kolejler açmış ve kendi dünya görüşlerini, dinlerini aktarmak istemişlerdir. Bunu yaparken ilkel kavimlere uygar bir din ve medeniyet anlayışı götürme idealine inanmaktadırlar. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise, Amerika geri kalmış ülkeleri komünist dünyaya karşı koruma görevini üstlenmiştir.⁸

Amerikalıların gönüllü olarak geri kalmış ülkelere gönderilmelerinin ilk örnekleri Amerikan misyonerleridir. Geri kalmış toplumları medenileştirmek ve onları Hristiyan yapmak amacıyla 1809 yılından itibaren Amerika tarafından geri kalmış ülkelere misyonerler gönderilmiştir.⁹ 19. yüzyılın sonuna doğru misyonerlere farklı bir misyon yüklendi: Amerika'nın denizaşırı ülkelere yayılma amacı kutsal bir görev olarak kabul edildi. Misyonerler gittikleri ülkelerde halka dini vecibelerini yapmaları için vaaz vermek, onlara İngilizce öğretmek, Batı uygarlığının mükemmeliyetçiliğini anlatmanın yanında; asıl görevleri olan genişleme ve yayılma politikalarını uygulamak, bu ülkelerin Amerika ile ekonomik, ticari ve siyasi ilişkiler kurmasını sağlamak gibi faaliyetlerde bulunuyorlardı. Amerikan emperyalizminin sınırlarının genişlemesinde denizaşırı ülkelere gönderilen misyonerlerin önemi oldukça fazladır.¹⁰

Amerika 18. Yüzyıldan itibaren denizaşırı ülkelere misyonerleri aracılığıyla dağılmıştı. Bu ülkelerden biri olan Türkiye'ye de Osmanlı Döneminden itibaren konuşlanmıştır. Gönderilen misyonerler ve kurulan Amerikan kolejleriyle Anadolu'da azımsanmayacak derecede sempatican toplamışlardır. I. Dünya savaşından sonra da Wilson Prensipleri ile İmparatorluklar içerisinde

⁷ Özbalkan, a.g.e., s. 11.

⁸ Oktay Akbaş, “Amerikan Gönüllü Kuruluşları: Barış Gönüllüleri'nin Dünyada ve Türkiye'deki Çalışmaları”, **Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 4(1), Ankara, 2006, s. 3.

⁹ Velma Adams, **The Peace Corps In Action**, Follett Publishing Company, Chicago, 1964, s. 4.

¹⁰ Özbalkan, a.g.e., s. 13.

yaşayan halklara kendi devletlerini kurma hakkı verilmiş ve bu sayede kendilerine yeni pazarlar bulmuşlardır.¹¹

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kurulmasının kökünde 2 ana görüş vardır. İlk görüşe göre, Hristiyanlığı yayma amacıyla olan misyonerler gibi zor durumlarda bulunan insanlara yardım etmektir. Diğer görüş ise, Amerikalı filozof William James'in düşüncelerine dayanıyor. James'e göre "Genç erkeklerin doğaya karşı savaşa girmeleri için Barış ordusunu kurmak, yalnızca dünyanın daha az talihsizlerine yardım etmekle kalmayıp bütün insanlığa büyük yardımlar sağlayacaktır."¹²

Amerikan emperyalizminin genişlemesi için geleneksel yapıya sahip az gelişmiş ülkelerde siyasi, sosyal ve ekonomik değişimler yapılması icap ediyordu. Az gelişmiş ülkelerin Amerikan ekonomisini besleyen birimler haline gelmesi ve bu ülke halklarının Amerikan dünya görüşünü, kültürünü benimsemesi için çok ciddi reform ve değişikliklerin yapılması gerekiyordu. Fakat bu ülkelerde, bahsi geçen reformları ve değişiklikleri yapabilecek nitelikte ve sayıda yetişkin insan gücü bulunmamaktadır. Amerika yetişmiş insan gücü ihtiyaçlarını karşılamak için az gelişmiş ülkelere personel göndermeyi bir görev olarak kabul etmiştir. Amerika'nın az gelişmiş ülkelere yetişmiş insan gücü gönderme görevini üstlenmesi, 19. yüzyılın başından itibaren uygulamaya koyduğu en önemli politikalarından biridir.¹³

1.2. Barış Gönüllülerinin Prototipi Sayılan Benzer Örgütler

Amerika, Barış Gönüllüleri tipinde bir yardım programını ilk olarak Filipinler'de uygulamıştır. Amerika 1898'de Filipinler'i işgal etmiştir. İşgali kabul etmeyen Filipin halkı Amerika'ya karşı ayaklanmış, gerilla saldırıları ile direnmeye başlamıştı. Bunun üzerine Amerika Hükümeti, Filipinler'i etkileri altına alacak bir politika oluşturdu. Filipin halkının Amerika egemenliğini kabul etmelerini sağlamak amacıyla, 1901 yılında adaya iki bine yakın gönüllü genç öğretmen gönderdiler.¹⁴ Gönderilen öğretmenlerin yarısından fazlası köylere yerleşmiş ve çalışmalarını köylerde yürütmüşlerdir. 1901 yılından 1933 yılına kadar yaptıkları çalışmalarla Filipin halkını Amerika'ya karşı direnişten vazgeçirmişlerdir. Bunun yanında ada halkının Amerikan egemenliğini kabul edip, Amerikan dünya görüşüyle hareket etmelerini sağlamışlardır. Bu gönüllü genç öğretmenlerin oluşturduğu düzen Amerika'nın II. Dünya Savaşı'nda da işine yaramıştır. II. Dünya Savaşı sırasında Filipinliler Amerikan askerlerine büyük bir dostluk ve sevgiyle yardım etmişlerdir.¹⁵

¹¹ Durmaz, a.g.t., s. 24.

¹² Roy Hoopes, **The Complete Peace Corps Guide**, The Dial Press, New York, 1961, s. 8.

¹³ Özbalkan, a.g.e., s. 12.

¹⁴ Pauline Madow, **The Peace Corps**, The H. W. Wilson Company, New York, 1964, s. 35.

¹⁵ Özbalkan, a.g.e., s. 14.

Barış Gönüllülerine benzer diğer bir örgüt olan American Friends Service Committee (Amerikalı Dostlar Hizmet Komitesi) 1918 yılında kurulmuştur. Bu örgüt Balkanlarda faaliyet göstermiştir. Örgütün görünürdeki amacı I. Dünya Savaşı'nın yaralarını sarmak gibi görünse de, asıl amaç Amerika'nın bu bölgede ekonomik ve politik etkinlik sağlamasıdır. Aynı zamanda bölgede sosyalist dünya görüşünün gelişmesini engellemek de örgütün en önemli görevleri arasındaydı. Bu örgütün çalışmalarına katılan Amerikalı gazeteci Drew Pearson "Balkanlarda barış sattığımız iki yılın, Balkan ülkelerinden daha çok, bizim işimize yaradığını kesin olarak söyleyebilirim" demektedir.¹⁶

Barış Gönüllülerine benzer bir örgüt kurma fikri ilk olarak 1930'lu yıllarda Heinz Rollman tarafından ortaya atılmıştır. Rollman, II. Dünya Savaşı'ndan sonra birçok ülkelerin liderlerine mektuplar yazmıştır. Yazdığı mektuplarda dünya barışının sağlanması ve sosyalizmin bertaraf edilmesi için geri kalmış ülkelerin sıkıntılarının giderilmesi ve ulusların birlikte hareket etmeleri gerektiğini anlatmıştır. Rollman, kuracağı örgütün adını Peace Army (Barış Ordusu) olarak belirlemiştir. Üç milyon Amerikalı az gelişmiş ülkelere gidecekler ve onları endüstri, eğitim, çiftçilik, hayvancılık, ulaştırma, savunma, haberleşme gibi konularda eğiteceklerdi. Bu hedefler doğrultusunda çalışmalar yapan Rollman'a ne siyasi parti liderleri ne de halk destek verdi. Beklediği yardımı alamayan Rollman'ın çabaları olumsuz olarak sonuçlandı.¹⁷

II. Dünya Savaşı'ndan sonra geri kalmış ülkelere yardım adı altında kurulan örgütlerin sayısında artış görülmektedir. Bunlardan birisi de 1948 yılında başkanlığa tekrar seçilen Harry Truman'ın açıkladığı "Point Four" programıdır. Bu programın amacı geri kalmış ülkelerin özellikle eğitim ve tarım alanında personel ve teknisyen ihtiyaçlarının karşılanmasıydı. Birkaç yıl sonra International Cooperation Administration (Uluslararası İşbirliği Yönetimi) kurumunun kapsamına alınmış ve geri kalmış ülkelere başta tarım olmak üzere eğitim, işletmecilik, kamu yönetimi konularında eleman yetiştirilmesi amacıyla gönüllü teknisyen ve personel gönderen bir örgüt niteliğini aldı. 1962 yılının başlarına kadar 70 ülkeye on bini aşkın gönüllü personel ve tekniker gönderilmiş ve daha sonra yerini Agency For International Development (Uluslararası Kalkınma Kurumu) kurumuna devretmiştir.¹⁸

Barış Gönüllülerine en çok benzeyen kuruluş ise; 1953 yılında kurulan International Voluntary Service (Uluslararası Gönüllü Hizmetleri) adlı örgüttür. Bu örgütün faaliyetlerinin büyük bölümü kırsal hayat üzerine olmuştur. Tarımsal projeler, hayvancılık, bitki yetiştirme ve bahçecilik sektörü uygulamaları, ev ekonomisi, halk sağlığı ve konut inşaları projeleri üzerine

---

¹⁶ Özbalkan, a.g.e., s. 25.

¹⁷ Özbalkan, a.g.e., s. 19-20.

¹⁸ Durmaz, a.g.t., s. 26.

yoğunlaşmıştır. 300 Amerikalı gencin yer aldığı bu organizasyon, daha sonraları kurulacak olan Barış Gönüllüleri Örgütü için örnek alınacak bir proje olmuştur.¹⁹

Devlet destekli oluşturulan gençlik örgütleri oldukça ilgi görüyordu. Bunlardan biri de Henry S. Reuss'un kurmak istediği örgüttür. Demokrat Partili Kongre Üyesi Henry S. Reuss 1958 yılında "Youth Corps" adında bir örgüt kurmak istediğini bir röportaj esnasında dile getirmiştir. Bu fikir özellikle üniversite öğrencileri tarafından büyük destek görmüştür. 1960 yılında bu fikrini somut hale getirmek için bir fon ayrılmasını talep etmiştir.²⁰ Bu teklif kongre üyelerince kabul edilmiş ve Youth Corps örgütü için bir fon oluşturulmuş ve Colorado Üniversitesi Araştırma Kurumu'na verilmiştir.²¹

1960 yılı bitmeden bir teklif de Senatör Hubert Humphrey'den gelmiştir. "Peace Corps" (Barış Gönüllüleri) adlı örgütü kurma fikri ilk olarak Senatör Hubert Humphrey tarafından Senato'ya sunulmuştur. 15 Haziran 1960 yılında sunulan bu kanun teklifi Barış Gönüllüleri adlı örgütün kurulması teklifiydi. Seçim öncesi yapılan bu kanun teklifi Humphrey'in seçimler için yatırım yaptığını düşünen Cumhuriyetçi muhalifler tarafından engellendi ve teklif çoğunluk sağlanamadığı için reddedildi.²²

Senatör Humphrey, otobiyografisini yazdığı "The Education of a Public Man: My Life and Politics" adlı eserinde şu ifadelerle yer vermiştir: "Adımı benim koymuş olduğum Barış Gönüllüleri, 1959 yılında bir fikir, 1960'da bir teklif, 1961 yılında bir program oldu" diyerek örgütün kuruluşunu ve durumunu anlatmıştır.²³

Müslim Özbalkan, Amerika'nın kurduğu bu örgütlerin ve bu örgütlerle yaptığı yardımların amaçlarını şu şekilde ifade etmiştir:

- a. Az gelişmiş ülkelerde Amerikan dünya görüşünün ve siyasal, askeri nüfusunun yayılmasını ve benimsenmesini sağlamak.
- b. Gönüllülerin gittikleri ülkelerde bu dünya görüşünü benimsemiş, Amerika yararına çalışacak etkili kurumlar ve aydınlar grubu yetiştirmek.
- c. Geri bırakılmış bu ülkelerin endüstrileşmesi gereği ile ters yönde özellikle tarımsal ve tüketimi artırıcı programlara öncelik ve ağırlık verilmesini sağlayarak, bu ülkeleri Amerikan ekonomisine bağlı birer pazar durumuna getirmek.
- d. Amerika Birleşik Devletlerinin yer yer girişeceği şiddet hareketlerini ve Amerikan emperyalizminin genişleme politikasını şirin gösterecek eylemlerde bulunarak siyasal havayı Amerika'dan yana oluşturmak.
- e. Ulusal kurtuluş savaşlarını ve anti-emperyalist devrimleri engelleyecek programlar uygulamak ve çalıştıkları programların görüntüsünde gizli faaliyetlerde bulunmak.²⁴

¹⁹ Adams, a.g.e., s. 4-5.

²⁰ Charles E. Wingenbach, **The Peace Corps- Who, How and Where**, The John Day Company, New York, 1963, s. 21-22.

²¹ Adams, a.g.e., s. 5; Eşel, a.g.e., s. 13-14.

²² Özbalkan, a.g.e., s. 20-21.

²³ Eşel, a.g.t., s. 14.

²⁴ Özbalkan, a.g.e., s. 17.

Oluşturulan bu kurumlar, örgütler, fikirler ve çalışmalar; John Fitzgerald Kennedy'nin başkan olduktan sonra kurduğu Barış Gönüllüleri Örgütü'nün alt yapısı sayılabilir.

1.3. Barış Gönüllülerinin Kuruluşu

1960 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde başkanlık seçimi çalışmaları sakın bir şekilde giderken, Barış Gönüllüleri adlı örgütün kurulacağı ve Amerikalı gençlerin denizaşırı ülkelere gönderileceği söylentileri seçim heyecanını artırmıştı. Amerikan halkı Barış Gönüllüleriyle alakalı fikir ve taleplerini Beyaz Saray'a gönderdikleri mektuplarla bildirmişlerdir. Kasım 1960'ta başkan seçilecek Kennedy'nin o dönem basın danışmanı Pierre Salinger, seçim çalışmaları sırasında Kennedy'e gelen mektupların çoğunun Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kurulması ile alakalı olduğunu söylemiştir.²⁵ Seçim süreci ve seçildikten sonra ki dönem arasında, Kennedy'nin Barış Gönüllüleri hakkında araştırma yaptırması, halktan gelen istekler üzerine atılmış bir adım olarak görülür.²⁶

Barış Gönüllüleri ismini ilk kez telaffuz eden ve kurulmasını isteyen Humphrey'in fikrini benimseyen Kennedy, bu fikri seçim vaadi olarak kullanmıştır. Yaptığı konuşmada, başkan olması halinde Barış Gönüllülerini kuracağını açıklamıştır. Bu vaat özellikle üniversiteli gençlerden büyük ilgi görmüştür.²⁷

Kennedy, ismini vermese de Barış Gönüllülerinden ilk kez 14 Ekim 1960 yılında Michigan'da öğrencilere karşı yapmış olduğu seçim konuşmasında bahsetmiştir. "İçinizden kaç kişi doktor olduktan sonra, 2 yıl boyunca günlerini Gana'da geçirmek ister. Teknisyen veya mühendis, kaçınız dış serviste çalışmaya ve hayatınızı dünyayı dolaşarak geçirmeye hazırsınız? Egemen bir toplum olarak mücadele edebilmemiz için sizler bir ya da iki yıl hizmeti değil, hayatınızın geri kalan kısmını bu vatan için adamayı istemelisiniz" demiştir. Kennedy bu açıklamayı yaptığında seçimlere bir aydan az zaman kalmıştı ve Kennedy'nin partisi olan Demokrat Parti, anketlere bakıldığında oldukça gerideydi. Kennedy'nin bu açıklamaları özellikle genç üniversitelilerin Demokrat Parti'yi desteklemesine yol açmıştır. Barış Gönüllüleriyle ilgili Kennedy'ye gönderilen mektupların büyük bölümünü üniversiteli gençler yazmıştır.²⁸

Kennedy'nin kuracağı gençlik örgütünün halk arasında büyük yankı uyandırması, seçim kampanyalarının son günlerine damga vurmuştur. 2 Kasım 1960 yılında seçimlere 6 gün kala San Francisco'da yapmış olduğu seçim konferansında, başkan seçilmesi halinde Barış Gönüllüleri Örgütü'nü kuracağını açıklamıştır. Bu resmi açıklama Kennedy'ye seçim kampanyasında ciddi bir

²⁵ Hoopes, a.g.e., s. 33.

²⁶ Soysal, **Barış Gönüllüleri**, s. 31.

²⁷ <http://www.arkadaslar.info/boldexperimentation-robertterryjr.pdf> (29.03.2019).

²⁸ <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/peace-corps> (29.03.2019).

ivme kazandırmıştır. Barış Gönüllüleri fikri ortaya çıktıktan sonra halkta müthiş bir merak uyandırmış, Sivil Toplum Örgütleri tarafından nasıl bir oluşum olabileceği hakkında düşünceler günlerce konuşulmuştur. Seçimlere son 6 gün kala ülkede en fazla gündem olan konu Barış Gönüllüleri Örgütü olmuştur.²⁹

8 Kasım 1960 yılında yapılan başkanlık seçimlerini az bir farkla Kennedy kazanmıştır. Kennedy'nin anketlerde Cumhuriyetçilerin başkan adayı Nixon'ın gerisinde gösterilirken seçimi kazanmasında, hiç şüphesiz seçimden 6 gün önce açıkladığı Barış Gönüllüleri projesinin etkisi görülmektedir. Kennedy'nin seçimi yüz yirmi bin oy farkıyla kazanması bu durumu belgeler niteliktedir. Kennedy'nin en fazla oy farkı attığı eyaletlerin, büyük üniversitelerin yer aldığı eyaletler olması da dikkat çeken başka bir durumdur. Nitekim Kennedy'nin Barış Gönüllüleri projesiyle arkasına aldığı üniversiteli gençler Kennedy'yi iktidara getirmişlerdir. Amerikan seçmeni kendi çıkarlarına en uygun şekilde emperyalizm politikası uygulayacağını belirten adayı başkan seçmişlerdir. Barış Gönüllüleri Örgütü de bu politikaların en önemlilerinden birisi olmuştur.³⁰

Kennedy başkan seçildikten hemen sonra Barış Gönüllüleri Örgütü'nün yapısını oluşturmaya başlamıştır. İlk iş olarak da kız kardeşinin eşi olan kayınçosu Sargent Shriver başkanlığında bir komisyon kurdu muştur. Sargent Shriver, Barış Gönüllüleri projesine uygun olabilecek kişiler bulmaya ve onlarla toplantılar yaparak örgütün yapısını belirlemeye yönelik çalışmalar yapıp raporlar hazırlatmıştır. Bu toplantılarda kurulacak olan örgütün amaç ve görevleri, uygulanacak programların niteliği, gönüllü seçilecek olan Amerikalılarda aranacak özellikler, gönüllülerin eğitimlerinin nasıl olacağı konuları görüşülmüştür. Aynı zamanda örgütün diğer örgütlerle yapacağı işbirliklerinin biçimi, Amerikan dış politikası içinde Barış Gönüllülerinin amaç ve görevlerinin ne olacağı gibi konular hakkında da fikir alışverişinde bulunmuşlardır.³¹

Barış Gönüllüleri ekibini kurma faaliyetleri devam ederken Kennedy, örgütün kurulmasını öngören yasanın kongreden çıkmasını beklemeden yasaların kendisine verdiği yetkiyi kullanarak 1 Mart 1961 yılında örgütün kurulması için geçici bir kararname çıkartmıştır. Yasa onaylanana kadar 500 kişiye yakın gönüllünün eğitim alıp deniz aşırı ülkeye gönderilmesini düşünen Kennedy, masrafların Mutual Security Act (Müşterek Güvenlik Yasası) dış yardım fonundan karşılanmasını istemiştir. Yapılacak bu harcamaların, eğer yasa kongrenin onayından geçmezse boşa gitme olasılığı da yüksekti. Çünkü seçimi Demokrat Parti kazanmış olsa bile, Amerikan kongresinde Cumhuriyetçiler sayıca üstünlerdi ve onlar yasayı veto edebilirlerdi. Kongrenin Barış Gönüllüleri Örgütü'nü onaylamayacağı söylentileri de oldukça fazlaydı. Nitekim Kennedy bu durumu da göz önüne almış ve olası vetonun muhaliflerin eline koz geçireceği düşüncesindeydi. Ayrıca bazı ileri

²⁹ Eşel, a.g.t., s. 15.

³⁰ Eşel, a.g.t., s. 16.

³¹ Özbalkan, a.g.e., s. 30-31.

gelen otoritelerde Barış Gönüllüleriyle ilgili endişelerini ortaya çıkarmışlardır. Özellikle de basında bu konuyla ilgili haberler ortaya konulmuş ve değerlendirilmiştir.³²

Siyasi alanda mücadeleler son sürat giderken, seçim sonrasında Barış Gönüllüleri ile ilgili olarak öğrencilerin coşkusu da devam etmiştir. 11 ve 12 Kasım 1960 yılında binlerce öğrenci ve iş liderleri Princeton Üniversitesi'nde bir araya geldi. Örgütün yapısı ve amaçları hakkında tartışmalar yapılmıştır. Bu konu ile alakalı Ohio Eyalet Üniversitesi'nde bir Barış Gönüllüleri Konseyi kurulmuştur. Yüzlerce Doğu Koleji öğrencisi Birleşmiş Milletlerde bir toplantı düzenledi ve ortaya çıkmakta olan denizaşırı ülkelere Amerikan gençlerini gönderme programını destekleme kararı almıştır. Doğu Washington eyaletinde eğitim kolejine bağlı öğrenci konseyi, Michigan Üniversitesi'ndeki barış teşkilatı fikrini destekleyen bir karar aldı. Kamu hizmeti ve Amerikan Dış Servisi'nin genç mezunlara yönelik yurt dışı bir programı içerecek şekilde genişlemesini destekleyen yedi yüz elliden fazla öğrenci, Beyaz Saray'a dilekçeler imzalayıp göndermişlerdir.³³ 1961 yılının Nisan ayında The National Student Association (Ulusal Öğrenci Birliği) ve Washington'daki Amerikan Üniversitesi'nin organize ettiği National Conference on Youth Service Abroad (Yurtdışı Gençlik Servisi Ulusal Hizmet Konferansı)'a iki yüz altı kolej ve otuz gençlik örgütlerini temsil eden dört yüzden fazla öğrenci katılmıştır.³⁴

Barış Gönüllüleri ile ilgili kamuoyunda kurulacak olan bu yeni örgütün olumsuz sonuçlanacağına dair söylentiler almış yürümüşü. Barış Gönüllüleri kurucu Genel Müdürü bu konu hakkında Kennedy'nin endişelerini şu sözlerle ifade etmiştir: "Kennedy, bir gün bana telefon ederek, Washington'da herkes Barış Gönüllülerinin tarihteki en büyük fiyasko ile sonuçlanacağına inanıyor görünmekte. İşler onların düşündüğü gibi giderse bir akrabayı işten atmak, siyasi nüfuza sahip bir arkadaşı işten atmaktan daha kolay olacak" diyerek, örgüte müdür olmamı istedi.³⁵

Barış Gönüllüleriyle ilgili tartışmalar sürerken muhalifler bu yeni örgüte karşı olduklarını açıklamışlardır. Özellikle eski başkan Eisenhower ve yardımcısı Kennedy'nin seçimlerde çekiştiği lider Nixon'ın muhalefeti, Kennedy'yi zor duruma sokmuştur. Muhalefet, Barış Gönüllüleri için "Kennedy'nin çoluk-çocuk ordusu" ifadesini kullanmışlardır. Muhalifler bu örgütün hayaller peşinde koşmaktan başka bir işe yaramayacağını dile getirmişlerdir. Ayrıca muhalifler Barış Gönüllüleri için "Çocukların oluşturduğu yeni nesil Haçlı Seferi" deyimini de kullanmıştır. Eski başkan Eisenhower, bu konu hakkında şöyle bir demeç vermiştir: "Madem Barış Gönüllülerini az gelişmiş ülkelere yollamak istiyorsunuz, o halde onları Ay'a gönderin."³⁶

---

³² Soysal, **Barış Gönüllüleri**, s. 33.

³³ Hoopes, a.g.e., s. 34.

³⁴ Hoopes, a.g.e., s. 35.

³⁵ Özbalkan, a.g.e., s. 32.

³⁶ Eşel, a.g.t., s. 18.

Kurulan pilot örgüte “ölü doğmuş” gözle bakılıyordu. Bunun sebebi ise üst düzey politikacıların bu örgüte karşı olumsuz bakışlarıydı. Kongrede çoğunluk Cumhuriyetçilerde olduğu için iktidar partisi olan Demokratların, Barış Gönüllüleri Örgütü Yasası’nı kongrenin onayından geçiremeyecekleri fikri hâkimdi. Kennedy’nin başarısız olması için hiçbir fırsatı kaçırmak istemeyen muhalefet, Barış Gönüllüleri Örgütü’nü yerden yere vurarak adeta siyasi rant elde etmeye çalışıyordu. Öte yandan, Washington’daki siyasiler Barış Gönüllüleri projesini “siyasi bir kumar” olarak adlandırmakta idiler. Cumhuriyetçilerin yanında Kennedy’nin partisi olan Demokrat Parti içerisinde de bu projeye karşı olduklarını açıklayan siyasi önderler bulunuyordu. Kennedy’yi kendi parti içerisinde de projeye karşı olan siyasilerin çıkması oldukça zor durumda bırakmıştı.³⁷

Barış Gönüllüleri projesini eleştiren muhalefetin aklında hiç şüphesiz projenin başarılı olma ihtimali yatıyordu. Eğer bu proje başarılı olursa Kennedy’yi uzun yıllar iktidardan indirmenin hiç kolay olmayacağını biliyorlardı. Barış Gönüllüleri projesinin başarılı olma ihtimaline karşı Kennedy’nin rakipleri, şimdiden projenin önünü tıkama çabası içerisindeydiler. Kennedy’yi seçimlerde destekleyip Barış Gönüllüleri projesinin başarısız olacağını düşünenlerde bu teşebbüsü engellemeye çalışıyorlardı. Kennedy’yi seçimlerde destekleyip Barış Gönüllüleri projesine karşı olmalarının sebebi olarak, Barış Gönüllüleri hareketinin olası başarısızlığının Kennedy’yi büyük çıkmaza sürükleyeceğini ve siyasi hayatının biteceğini düşünmeleridir ve bu duruma ortak olmak istememeleridir. Proje başarısız olursa kendileri de suçlanacaktı ya da projenin başarısı durumunda projeye muhalif oldukları için başarıdan kendilerine pay çıkarılmayacaktı.³⁸

Siyasilerin dışında denizaşırı ülkelerde görev yapan Amerikalı diplomatlar ve Amerikalı personeller de Barış Gönüllüleri projesine karşı çıkmıştır. Bu durumun kendilerinin işlerini iyi yapamadığını ve yerlerine tecrübesiz Amerikan gençlerinin görevlendirilecekleri anlamına geldiğini düşünüyorlardı. Bu durumu, kendilerini küçük düşürücü bir davranış olarak görmüşlerdir.³⁹

Bütün bu olumsuz havaya rağmen Sargent Shriver, kendisine verilen görevi layıkıyla yerine getirmiştir. Çok kısa süre içerisinde ve üstelik müthiş bir eleştiri yağmuru altında iken, gerekli sayıda ve nitelikte personeli bularak örgütün idari yapısını oluşturmuştur. Bunun yanında birçok ün yapmış gazete ve dergi yazarlarıyla da anlaşmıştır. Anlaştığı önemli yazarlar Barış Gönüllüleriyle ilgili olumlu yazılar yazarak halkı yönlendirecek ve Barış Gönüllüleri hakkında olumlu algı oluşturacaktı. Halkın aklında kalacak bir imaj arayan Shriver, Barış Gönüllüleri için “New Frontiers”(Yeni Öncüler) kavramını kullanmıştır. Bu kavramın anlamı genç, atletik, yakışıklı ve güzel olduğu kadar; zeki, dinamik, enerjik, görev bilincine ve gönüllülük yeteneklerine sahip Amerikalı erkek ve kadınlardı. İçi böylesine dolu bir kavramın bütün Amerika halkının ilgisini

³⁷ Özbalkan, a.g.e., s. 32-33.

³⁸ Özbalkan, a.g.e., s. 33.

³⁹ Özbalkan, a.g.e., s. 34.

çekeceği kesindi. Böyle bir görev gazetecileri de oldukça memnun etti. Hem ilgi duyulan bir konu hakkında yazı yazacak, hem iktidara yakın olacak, hem de yüklü miktarlarda maaş alacaklardı. Kararlılıkla ve başarılı bir şekilde yürütülen kampanyanın sonucu etkili olmuş ve “Barış Gönüllüleri Efsanesi” doğmuştur. Halk, ortaya çıkan Barış Gönüllüleri efsanesini o kadar benimsemişti ki halka rağmen yasa teklifini reddetmek hiç de kolay olmayacaktı.⁴⁰

Barış Gönüllülerinin kuruluşu için çalışmalar sürerken, 10 Ocak 1961 yılında yapılan kamuoyu anketine göre; halkın %71’i Barış Gönüllüleri fikrini desteklerken, sadece %18’lik kısım Barış Gönüllülerine karşı çıkmıştır. Bu kamuoyu çalışması, Barış Gönüllüleri Örgütü’nün kuruluşunu hızlandırmıştır. Barış Gönüllüleri Örgütü’nün kuruluşunun hızlanmasında Başkan Kennedy ve örgütün genel müdürü Sargent Shriver’in çalışmaları çok önemli olmuştur. Bu çalışmalar, yapılan bu kamuoyu anketiyle de halktaki yansımaları göstermiştir.⁴¹

Kennedy, örgütün kurulması için son hazırlıkları tamamlıyordu. Dr. Millikan’dan önceki gönüllü kuruluşlar hakkında rapor istedi. Ocak 1961’de bu çalışma eline geçti. Raporda Henry Reuss’un daha önce hazırladığı yasa tasarısı ve senatör Hubert Humphrey’in çalışmaları incelenmişti. Colorado Devlet Üniversitesi’nin çalışmaları da bu raporun içerisindeydi. Bu çalışmalar, yurt dışında görev yapacak olan gençlik hizmetine yönelik bir organizasyonu destekliyordu ama mevcut Barış Gönüllülerine benzeyen tamamen bağımsız bir devlet kurumunun kurulmasını önermiyordu.⁴²

Kennedy, örgütün kurulması kararı için son kez Sargent Shriver’dan örgütün kurula birliği için araştırma yapmasını istemiştir. Shriver, hazırladığı raporunu 28 Şubat 1961 yılında Başkan Kennedy’ye sunmuştur. Shriver, raporunda özellikle Dr. Millikan’ın raporuna, Profesör Hayes’in çalışmasına, Institute of International Education (Uluslararası Eğitim Enstitüsü) ve National Student Association (Ulusal Öğrenci Birliği) çalışmalarına, Kongre üyesi Henry Reuss ve Senatör Hubert Humphrey’in raporlarına ve Colorado Devlet Üniversitesi araştırmacı Dr. Albertson’un çalışmalarına atıfta bulunmuştur. Bunlarla birlikte raporunda Beyaz Saray asistanı Harris Wofford, özel kuruluşlar ve Uluslararası İşbirliği İdare Temsilcilerinin de düşüncelerini aktarmıştır. Aynı zamanda Shriver, Barış Gönüllülerinin yakında başlatılması gerektiğini, bu nedenle bu yıl mezun olacak öğrencilerden en niteliklilerin işe alınması gerektiğini de bildirmiştir.⁴³

İki gün sonra, 1 Mart 1961 yılında Kennedy, Amerikan yasalarının kendine verdiği yetkiye dayanarak Barış Gönüllülerinin Devlet Bakanlığı bünyesinde yeni bir ajans olarak kurulduğunu açıklamıştır.⁴⁴ Aynı gün, Kongre’ye geçici olarak barış teşkilatı kurduğunu belirten bir mesaj

⁴⁰ Soysal, **Barış Gönüllüleri**, s. 35; Eşel, a.g.t., s. 19.

⁴¹ Hoopes, a.g.e., s. 36.

⁴² Hoopes, a.g.e., s. 35-36.

⁴³ Hoopes, a.g.e., s. 36-37.

⁴⁴ Soysal, **Barış Gönüllüleri**, s. 36; Eşel, a.g.t., s. 20.

gönderdi ve Kongre'nin Amerika Devleti'nin denizaşırı ülkelere gönderilecek olan eğitimli erkek ve kadınlardan oluşan bir havuz oluşturmasını istemiştir. Aynı zamanda Barış Gönüllülerinin de devamlı olmasını istemiştir. 4 Mart 1961 yılında ise; Sargent Shriver'in Barış Gönüllülerinin müdürü olarak atandığını açıklamıştır. Örgüte yardımcı olmak için de "National Advisory Council" (Ulusal Danışma Konseyi)'in görevlendirildiğini açıklamıştır.⁴⁵

31 Mayıs 1961 yılında Başkan Kennedy tarafından, idarenin "İlgilenen ülke ve alanlardaki insanlara yetenekli insan gücü ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmak için bir Barış Gönüllüleri kurulması" tasarısı Amerikan Kongresi'ne gönderilmiştir. Ertesi gün önerilen Barış Gönüllüleri Yasası, Senatörler Henry Reuss ve Hubert Humphrey'in de büyük destekleriyle Kongre'ye sunulmuştur. Mecliste, Dışişleri Komitesi Başkanı Pennsylvania Temsilcisi Thomas Morgan tarafından tanıtılmıştır. Sunulan "Senate Bill 2000" (Barış Örgütü Yasası Teklifi) yasası Kongre'nin onayından geçmiştir. Kalıcı bir Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kurulmasını sağlayan nihai yasa, başkan Kennedy tarafından 22 Eylül 1961 yılında imzalanmıştır.⁴⁶

Amerikan Kongresi'nde Barış Gönüllüleri Yasası'nın görüşülmeye başlandığı günlerde gönüllü seçimleri, eğitim ve denizaşırı ülkelere gönderme işlemleri jet hızıyla yapılmıştı. Hatta 200 kadar Barış Gönüllüsü, Kolombiya, St. Lucia, Tanganika ve Gana'da çalışmaya başlamıştı. Şili, Nijerya ve Filipinler'e gidecek gönüllüler de hazır kıta bekliyordu. Kongre, az gelişmiş ülkelere giderek zor şartlar altında Amerikan genişleme ve yayılma politikalarının sürdürülmesi için var gücüyle çalışacak olan gençleri onaylayarak, Barış Gönüllüleri projesine kendilerini kanıtlamaları için büyük bir şans vermiştir. Kongre'nin de onaylanmasıyla geçici olarak kurulan Barış Gönüllüleri projesi altı buçuk ay sonra "Peace Corps Act" (Barış Gönüllüleri Yasası) yasası ile 22 Eylül 1961 yılında resmen kurulmuştur. Aynı zamanda Barış Gönüllülerine ilk yılı için otuz milyon dolar bütçe ayrılmıştır.⁴⁷

1.4. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Amaçları

1960 yılındaki Amerika Başkanlık seçimlerinde anketlerde diğer başkan adayı Nixon'un gerisinde gösterilen Kennedy, seçimlerin son düzlüğünde açıkladığı Barış Gönüllüleri projesi ile bir adım ileri çıkmıştır. Nitekim en fazla üniversite öğrencilerinin desteğini alan Kennedy, az bir farkla da olsa seçimleri kazanmasını bilmiştir. Dış ilişkiler konusunda çok sıkıntılı olduklarını düşünen Kennedy, 2 Kasım 1960 yılındaki konuşmasında şu cümleleri kurmuştur:

---

⁴⁵ Hoopes, a.g.e., s. 37.

⁴⁶ Hoopes, a.g.e., s. 37.

⁴⁷ Özbalkan, a.g.e., s. 36.

1958 yılında hazırlanan bir rapora göre Demir Perde gerisindeki ülkelerde görev yapan büyükelçilerimizden sadece Moskova'daki bulunduğu ülkenin dilini konuşabilmektedir. Arap ülkelerinde bulunan dokuz elçimizden sadece ikisi Arapça bilmektedir. On iki Batı Avrupa ülkesinde bulunan büyükelçilerimizden sekizi maalesef görev yaptıkları ülkenin diline dair bilgiden yoksundur. Paris Büyükelçimiz General de Gaulle ile görüşüp tartışabilecek kadar Fransızca bilmemektedir. Yabancı dil açısından cahil bir adam. Bu ülke daha iyisini yapmak zorundadır. Geçen ay bana verilen bir rapora göre, geçtiğimiz yıl içerisinde göreve başlayan yeni dışişleri memurlarından yüzde yetmişinin yabancı dili olmadığı ifade edilmektedir. Belgrad'daki büyükelçiliğimizde bulunan kırk dört personelin yalnızca üçü Yugoslavca konuşabilmektedir. Atina'da yetmiş dokuz personelden altısı Yunanca bilmektedir. Yeni Delhi'de Hintçe bilen bir tek Amerikalı bile bulunmamaktadır. Başka insanlarla konuşamazsak onların kafalarının içinden geçenleri anlayamayız. İşte bunun için biz insanlara dil verilmiş. Bütün bu istatistiklerin içinde işe başlarsak, siz hâlâ en ölümcül mücadelelerde, özgürlüğün hiç uğramadığı yerlerde, tesadüfen kazanabileceğimizi mi düşünüyorsunuz? Afrika ülkesi Gine şimdi Sovyetler Birliği ile Komünist dış politikada yer alacağını bildiriyor, zira bağımsızlığına kavuştuğunun ertesini günü bir Rus Büyükelçisi göreve başladı. Bizim elçimiz dokuz ay ortada yoktu. Hâlen, yeni kurulan altı Afrika ülkesinde herhangi bir diplomatımız bulunmamaktadır ki bunlar Birleşmiş Milletler üyesi olmuşlardır, bir tane bile Amerikalı diplomat yok bu ülkelerde, Birleşmiş Milletlere başvuru yapan diğer on altı Afrika ülkesinde de yok! Kızıl Çin'e bizimle birlikte girmeye kaç onay verdi biliyor musunuz? Hiçbiri! Altı bin kişilik Dışişleri personelimizin sadece yirmi altısı zenci! Afrika bugün Genel Kurul'daki oyların çeyreğine hâkim durumda. Bence daha iyisini yapabiliriz. Bu yüzden, bu alandaki yetersiz çabalarımıza ek olarak, yetenekli genç erkek ve kadınlardan oluşan Barış Gönüllüleri projesini öneriyorum. Bunlar istekli ve yetenekli kişiler olarak ülkelere hizmet edecekler ve üç yıllığına bu duruma alternatif olarak ya da destek olarak barış döneminin seçilmiş hizmetkârları olacaklardır. Özenli standartlar sayesinde iyi nitelikli, lisan hususunda iyi eğitilmiş, marifetli ve ihtiyaçları olan gelenek ve görenekleri bilen ve ICA (Uluslararası İşbirliği Yönetimi) ve diğer dört kurum tarafından idare ve tahsis edilecek olan. Gençlerimizi savaş askerleri olarak eğitmeyi durduramayız ancak aynı zamanda onları barış elçileri olarak da istiyoruz. Tümeni ile Fransa'nın kuzeyine havadan çıkarma yapan General Gavin'in dediği gibi; "Bugün hiçbir genç, bu mücadelede dünya barışı için vatanına daha şerefli bir şekilde hizmet edemezdi". Bu bir gönüllü ordusu olacaktır. Sadece genç erkek ve kadınlardan oluşan gönüllüler değil, hangi yaşta olursa olsun, bu büyük Cumhuriyete ve özgürlüğün ilkelerine hizmet etmek isteyen bütün Amerikalılara, mühendislere, doktorlara ya da hemşirelere, emeklilik yaşına erişmiş olanlara, vatanına ve özgürlüğe hizmet etmeyi isteyen kariyerlerinin tam ortasında bulunanlara bir fırsat verilmelidir. Onlar yetenekleri ile dünya çapında ülkemize hizmet edebilecekleri bir kurum! Bu ülkenin bütün insanlarına temin ederim ki; Endişelerinize cevap vermek gerekirse, eskisinden daha büyük bir toplum hizmeti sağlayacağız. Şunu da temin ederim ki; Kendini özgürlüğe adayan kadın ve erkeklerimiz, sadece barış ve özgürlük için değil, aynı zamanda dünya çapındaki açlık, fakirlik, hastalık ve yok sayılmışlıkla mücadeleye katılmak için, Latin Amerika ve Brezilya'da iki köyde son on iki ayda beklerin bir yaşını doldurmadan kaybetmenin önüne geçebilmek için birer misyoner olabilirler. Bence 1960'larda bu ülke yeniden ileriye gitmek için harekete geçebilir, özgür ve çalışan bir toplumun nasıl olduğunu ve neler yapabildiğini gösterebilir. Arşimet'in dediği gibi: "Bana bir kaldıraç verin ve bende dünyayı yerinden oynatayım". Bizler 60'larda, dünyayı özgürlüğe doğru, yeniden yerinden oynatabiliriz. Bunun için sizden destek istiyorum.⁴⁸

Kennedy'nin bu açıklamaları ülke çapında büyük ses getirmiştir. Barış Gönüllüleri projesiyle gençlere olan güvenine karşı, büyük üniversitelerin bulunduğu eyaletlerden ezici üstünlükle ayrılması, gençlerin Kennedy'ye olan inancını ve desteğini göstermiştir. Kennedy, konuşmasında eleştiri oklarına tuttuğu dış ilişkileri Barış Gönüllüler sayesinde yeniden dizayn edeceğini de belirtmiştir.⁴⁹

⁴⁸ Eşel, a.g.t., s. 22-23.

⁴⁹ Eşel, a.g.t., s. 23.

Dr. Millikan'ın Kennedy'ye sunduğu raporda şu ifadeler yer almıştır:

Dünyanın az gelişmiş ülkelerinde genç ve yetenekli gençlere şaşkıncı derecede ihtiyaç var. Az gelişmiş ülkelerin birçoğu siyasi, sosyal ve ekonomik yaşamlarını modernleştirmek için aktif programlarla uğraşan yetenekli gençlere ihtiyaç duyuyor. Yetenekli ve teknik bilgileri olan gençler az gelişmiş ülkelere yollanmalı ve orada sağlık, tarım reformu, sanayinin teşviki, devlet idaresindeki gelişmeler, teknik eğitimin genişletilmesi, sosyal refah ve toplum kalkındırma programlarının geliştirilmesine yardımcı olmalıdırlar.⁵⁰

Kennedy'ye 4 Mart 1961 tarihli raporu veren Sargent Shriver, örgütün amaçlarını, hedeflerini ve yapılması düşünülen çalışmaları şu şekilde belirtmiştir:

- a. Eğitim: Okuryazarlık ve daha üst düzeyde bilgi ve beceri, başarılı bir ulusal kalkınma için ön şarttır. 19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nin halk eğitimine yoğunlaşması sanayi devrimimizde önemli bir faktördü. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda öğretmenlerin yetersizliği büyük bir darboğazdır. Nijerya'da resmi bir komisyon, bu darboğazın ne kadar tehlikeli olduğunu ve öğretmenlerin ne kadar dışardan gerekli olduğunu belgelemiştir. Birçok Afrika ve bazı Asya ülkelerinde eğitim İngilizce olarak yapıldığından, Birleşik Devlet üniversite mezunları, ilkokul, ortaokul ve ticaret okullarında hayati bir rol oynayabilir. Diğer gelişmekte olan ülkeler de İngilizce öğretmenleri talep etmektedir. Latin Amerika'da, İspanyolca okuryazarlık dersinin İspanyolca konuşan Birleşik Devlet mezunlarından faydalanabileceği bir alan gerekiyor. Amerika Birleşik Devleti mensubu üniversiteli gençler gelişmekte olan ülkelerde eğitim konusunda önemli görevler üstlenmelidirler.
- b. Sıtma ile Mücadele ve Diğer Sağlık Projeleri Üzerinde Çalışma: Dünyadaki sıtma hastalığının yok etme programı ekonomik kalkınmaya önemli bir katkı sağlıyor. Sıtmaya yakalanan bölgelerde verimlilik ve sosyal enerji kaybı, ilerlemede ciddi bir yavaşlamaya neden olmaktadır. Birleşmiş Milletler sponsorluğundaki sıtmayı ortadan kaldırma kampanyası, birçok üniversite mezunu işçiye ihtiyaç duyuyor. Benzer şekilde, doktorlar ve hemşirelerle birlikte aşılama kampanyasında tifo, çiçek hastalığı, tetanos ve su sanitasyon programlarına karşı çalışmak için personele ihtiyaç duyulmaktadır.
- c. Tarımsal Projelerde ve Kırsal Kalkınma Programlarında Çalışma: International Cooperation Administration (Uluslararası İşbirliği Yönetimi) ve diğer kurumlar tarafından hâlihazırda sunulan üst düzey teknik danışmanlığa ek olarak hayvancılık, yeni çiftlik teknikleri, tohumun iyileştirilmesi ve sulamanın gösterilmesi programlarının etkinliğini sağlamak için nitelikli tarım işçilerine ihtiyaç vardır. Barış Gönüllüleri, topluluk geliştirme programlarında ev sahibi ülke vatandaşlarıyla birlikte çalışmak için gereklidir. Birçok ülkede eğitilmiş gençler, köylere dönmeye veya el emeği yapmaya ikna edilemez. Amerika Birleşik Devletleri'nin Barış Gönüllüleri, bu temel çalışmaları üstlenir ve ev sahibi ülkenin tüm insan kaynaklarının ulusal hizmet ruhuna katkıda bulunmalarına

---

⁵⁰ Hoopes, a.g.e., s. 71.

yardımcı olur. Pek çok yerde yeteneklerin yetersizliği o kadar büyük ki; okulların inşası, kendi kendine yardım etme konutları, besleyici yollar ve diğer küçük ölçekli kamu projelerine yardım edebilecek Barış Gönüllülerine gerçek bir ihtiyaç vardır.

- d. Büyük Ölçekli İnşaat ve Endüstriyel Projeler Üzerinde Çalışma: Geri kalmış ülkelerde genellikle vasıflı işçilere olan ihtiyaç açıktır. Büyük barajlarda, vadideki gelişmelerde, yeni şehirlerin inşasında veya modern fabrikaların kurulmasında, vasıflı işletme personelinin dışarıdan istihdama uğraması, çok çeşitli vasıflı ve yarı vasıflı işler yapmak için gerekli olmuştur. Uygun hizmet şartları belirlenebiliyorsa, Barış Gönüllüleri sendikalarından ya da Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gönüllüler, yerel personele iş başında eğitim de dâhil olmak üzere gerekli yardımın bir kısmını sağlayabilir.
- e. Devlet Yönetiminde Çalışma: Kentsel gelişim de dâhil olmak üzere kamu yönetiminin her seviyesinde Barış Gönüllüsüne ihtiyaç duyulmaktadır.⁵¹

Sargent Shriver, Kennedy'ye sunduğu bu raporda, Barış Gönüllülerinin bu 5 alanda faaliyet göstermeleri gerektiğini nedenleri ile ifade etmiştir. Az gelişmiş ülkelerin problemleri belirlenmiş ve o problemlere yönelik çalışmalar yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Özetlenen projelerin birçoğu, International Cooperation Administration (Uluslararası İşbirliği Yönetimi) ve diğer organizasyonlar tarafından hâlihazırda ele alınan problemlerle ilgilenilmesini amaçlıyordu. Barış Gönüllülerinin diğer organizasyonlardan farkı, bir işe danışman olmak değil, yerel işçilerle beraber o işte çalışmalarınıdır. İşin yapılmasından sorumlu olan yetkililere tavsiyede bulunmak yerine yardım ettiği kişilerle yan yana çalışacak olması, Barış Gönüllülerini diğer Amerikan organizasyonlarından ayıran en önemli fark olacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'nin 22 Eylül 1961 yılında onayladığı Barış Gönüllüleri Yasası'nda, örgütün amaçları da belirtilmiştir. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün amaçları şu ifadelerle belirtilmiştir:

Birleşik Devletler Kongresi, ilgili ülkelerin ve bölgelerin insanların yetişkin insan gücüne olan ihtiyaçlarını gidermede yardımcı olmak; hizmet edilen milletlerde Amerikan milletine karşı daha dostane bir anlayışı geliştirmeye çalışmak; ve Amerikan milletinin öteki ülkelerin insanlarını daha iyi anlamalarını sağlamak için; bu ülkelerin, yabancı ülkelerde hizmet edecek yeterlilikte ve gerektiğinde güç koşullar altında çalışmaya hevesli Amerikalı kadın ve erkeklerden yararlanmalarını sağlayacak bir Barış Gönüllüleri Örgütü aracılığıyla dünya barışını ve dostluğunu geliştirmenin, bu yasanın amaçları ve Birleşik Devletlerin politikası olduğunu açıklar.⁵²

⁵¹ Hoopes, a.g.e., s. 71-72.

⁵² Özbalkan a.g.e., s. 38.

Özbalkan'a göre bu açıklama, Amerika'nın geri kalmış ülkelere kendi menfaatleri doğrultusunda ihtiyacı olduğunun kesin bir kanıtıdır. Ona göre, Dünya barışı sağlama ve kardeşliğin gelişmesi mottolarıyla çıkılan bu yolda, Amerikalı erkek ve kadınların lüks yaşamlarını bırakıp az gelişmiş ülkelere gidip güç koşullar altında yaşamalarının başka izahı olamaz. Özellikle I. Dünya Savaşı öncesi Avrupa emperyalizmine bağlı geri kalmış ülkelerin Amerika açısından önemleri, I. Dünya Savaşı sonrası bağımsızlık savaşlarına girip bağımsızlıklarını kazandıktan sonra başlamıştır. Geri kalmış ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmaları, Amerikan Devletine bu ülkelerle direkt olarak siyasi, ekonomik, dini ve askeri ilişkiler kurma fırsatını yaratmıştır. Bağımsızlığını kazanmış bu ülkelerin en önemli mirasları olan yer altı kaynaklarına Amerika'nın ihtiyacı olması, Amerika'nın bu ülkelere göz dikmesinin en büyük nedeni olarak sayılabilir. Bu ülkelerin yer altı kaynaklarını sömürmenin yanında bu ülkelerin yatırım ihtiyaçlarının da olması, Amerika'nın iştahını kabartan başka bir nedendir. Geri kalmış ülkelerin Amerika taraftarı olmaları, Amerika'yı uluslararası rekabette bir adım öne taşımıştır.⁵³

Özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra verdikleri bağımsızlık savaşlarıyla bağımsızlıklarını kazanan devletlerin durumu hiç iç açıcı değildi. Senelerce sömürü halinde oldukları için, ekonomik olarak kalkınmak hiç de kolay görünmüyordu. Ekonomik olarak kalkınmak, refah bir ortam kurmak, teknolojik olarak ilerlemek ve yetişkin insan gücü sağlamak için bir "el desteği" gerekiyordu. Ulusal bağımsızlıkları için verdikleri savaşları sosyalist düşünceden hareket ederek kazanmaları, bu ülkelerin sosyalist ülkelerin ekonomik büyümelerini rol model almalarına neden olmuştur. Geri kalmış ülkelere ekonomik, teknolojik ve yetişmiş insan gücü ihtiyacını kullanarak sızmaya çalışan Amerika, sömürge politikası izlemenin yanında kendisine karşı duyulan güvensizliği yok etmeyi ve sosyalist ülkelere duyulan hayranlığı kendi lehine çevirmeyi amaçlamıştır. Amerika bu ülkeleri kendi tarafına çekmek için uğraşmanın yanında, eğer kendinden taraf olmuyorsa, en azından bu ülkelerin tarafsız kalmasını istiyordu. Bu geri kalmış ülkelere karşı; yanımda değilse karşımda da olmasın düşüncesiyle hareket eden Amerika, böylece sosyalist düşüncenin büyük planlarının önüne bir engel daha koymuştur.⁵⁴

Kennedy'nin seçimlere az bir gün kala açıkladığı ve belki de kaybedeceği seçimleri ona kazandıran Barış Gönüllüleri hakkındaki beyanlarında, bu örgütün kuruluşu, gelişimi, amaçları ve dış politikaya yapacağı katkı hakkında bilgiler vermiştir. 2 Kasım 1960 yılında yaptığı bir konuşmada şu ifadelerle yer vermiştir:

Sovyetler Birliği, dünyanın öbür ucunda umutsuzca öğretmen, doktor, tekniker ve yetişmiş insan gücü alanlarında yardım bekleyen geri kalmış milletlere yardım ediyor. Geri kalmış ülkelerin dillerinde ve geleneklerinde ustalaşan Rus diplomatlar, onlara yardım etmek için Moskova'dan bu ülkelere adeta akın ediyorlar. Sovyetler Birliği bu diplomatlar sayesinde dünyaya komünizmi yaymaya devam ediyor. Lenin'in The Lenin Institute for Political Warfare (Siyasi Savaş

⁵³ Özbalkan, a.g.e., s. 38-39.

⁵⁴ Özbalkan, a.g.e., s. 39.

Enstitüsü), her yıl dünyadaki özgür kurumları bozmak için yüzlerce ajan ihraç ediyor. Geçtiğimiz yıl Sovyetler Birliği'ni ziyaret eden bir arkadaşım, Moskova diller Enstitüsü'nde Swahili ve Afrika geleneklerini okuyan genç bir Rus çiftle tanıştı. Onlar dil öğretmeni değildi. Onların biri mühendis, biri hemşireydi. Afrika topraklarını komünizm altına almak için orada misyoner olarak yaşamaya hazırlanan ajanlardı. Şu an Asya'da aynı zamanda Afrika'da Amerikan teknisyenlerinden çok Sovyet Teknisyenler bulunmaktadır. Rus diplomatlar bölgeye ilk gelenler, ilk yardım teklifi sunanlar ve yalnızca diplomatik oturlardaki kilit görevliler tarafından temsil edilenlerdir. Ülkeleri çok iyi tanıyorlar, dillerini konuşuyorlar ve Gine'de, Gana'da, Laos'ta ve dünyanın her yerinde hızlı ve etkin çalışıyorlar. Füzeler, silahlar ve Amerikan doları onları durduramaz. Onları, sadece eşit derecede yetenekli ve eşit derecede adanmış Amerikalılar ile durdurabiliriz. Durdurmakla kalmaz onların önlerine geçebiliriz. Eğer ben seçilirsem, sizden o yetenekli Amerikalıları bulmama yardım etmenizi istiyorum. Normal diplomatik kanalların dışındaki az gelişmiş toprakların halklarıyla çalışmak için teknisyenleri, mühendisleri, doktorları, öğretmenleri, kamu hukuku uzmanlarını, tarım uzmanlarını, vergilendirmeyi, kamu hizmetini ve gerekli tüm becerileri içeren uygulanabilir bir program oluşturacağım. Amerikan halkına istikrarlı bir ekonomi, istikrarlı bir hükümet ve nezih bir yaşam vaat ediyorum. Amerikalı şahsın çalışabileceği, iyi niyet inşa edeceği, barışı inşa edebileceği mucizeler düşünün. Amerika'da tüm gelişmemiş dünyanın mutsuzluğunun gidermek için para yok. Ancak bu ulusların kendilerine yardım etmeleri için bilgi birikimi olan kişiler yeterlidir.⁵⁵

Kennedy'nin dile getirdiği: “...Füzeler, silahlar ve Amerikan doları onları durduramaz...” ifadesi ile soğuk savaş döneminde silahlar ve paradan çok, güç yarışında en önemli şeyin ülkelerle yapılacak olan iletişimin üzerinde durulmuştur.⁵⁶

Barış Gönüllüleri projesinin kabul edilen yasasında görünen üç amacı vardır. İlki, geri kalmış ülkelerin ihtiyacı olan yetişkin ve son derece yetenekli insan gücü ihtiyacını karşılamaktır. Barış Gönüllüleri projesinin ikinci amacı, geri kalmış ülkelere yapılan yardımlarla beraber, o ülkelerin Amerika ile birlikte hareket etmelerini sağlamaktır. Barış Gönüllüleri projesinin üçüncü ve son amacı ise, Amerika halkının denizaşırı ülke halklarını en iyi şekilde tanımalarını sağlamaktır. Barış Gönüllüleri projesinin arka plandaki amacı ise, komünizmin olmadığı bir dünya var etmek ve bunun içinde yeni kurulan ve modernleşmeye çalışan ülkeleri Sovyet Birliği'nin tekeline kaptırmamaktır.⁵⁷

Barış Gönüllüleri sayesinde Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlarına yeni bir iş kolu da doğmuştur. Üniversite mezunu gençlerin büyük kısmı bu programla birlikte istihdam edilmiştir. Barış Gönüllüleri projesine katılacak olanlara iş imkânı sağlanacağını Amerika Birleşik Devletleri tarafından garanti edilmesi, örgüte katılmak istemenin en önemli nedeni olmuştur. Yaklaşık olarak 200.000 kişi bu projeye birlikte istihdam edilmesi bekleniyordu. Akbaş'a göre bu sayı 2005 yılında 178.000 kişilik istihdama ulaşmıştır.⁵⁸

⁵⁵ Madow, a.g.e., s. 18.

⁵⁶ Soysal, **Barış Gönüllüleri**, s. 42.

⁵⁷ Özbalkan, a.g.e., s. 47.

⁵⁸ Akbaş, a.g.m., s. 4.

1.5. Barış Gönüllülerinin Yönetimsel Yapısı

Barış Gönüllüleri Örgütü, Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığına bağlı bir kurum olarak kurulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, Barış Gönüllülerinin yapılması düşünülen programları uygulamasında, örgütün geliştirilmesinde ve devamlılığının sağlanmasında tam yetkili kılınmıştır. Dışişleri Bakanı ise, Barış Gönüllülerinin denizaşırı ülkelerde programların uygulanmasında sorumlu kılınmıştır. Barış Gönüllüleri, Dışişleri Bakanı'nın onayı olmaksızın hiçbir ülkede herhangi bir faaliyette bulunamazlar. Barış Gönüllüleri Örgütü, direkt olarak Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti'ne ve dış politikasına bağlı bir kurumdur. Bu durum Barış Gönüllüleri Yasası'nda vurgulanmıştır.⁵⁹

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün idari yapısı; Genel Müdür ve Müdür Yardımcısı, Milli Danışma Konseyi, Özel ve Uluslararası Örgütlerle İşbirliği Bölümü, Genel Konsey, Sağlık Programı Bölümü, Antlaşmalar Bölümü, Halkla İlişkiler Bölümü, Program Hazırlama ve Geliştirme Bölümü, Planlama, Değerlendirme ve Araştırma Bölümü, Yönetim İşleri Bölümü ve Barış Gönüllülerinden oluşuyor. Bahsi geçen bölümler de kendi içlerinde alt bölümlere ayrılmaktadır.⁶⁰

Barış Gönüllüleri Müdürü ve müdür yardımcısı bizzat Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'nın önerisiyle ve Senato'nun onayıyla atanmaktadır. Genel Müdür direkt olarak Amerika Birleşik Devleti Başkanı ve Kongresine karşı sorumludur. Bu özelliğiyle Barış Gönüllülerinin en yetkili kişisi olarak karşımıza çıkar. Genel Müdür, Barış Gönüllüleri programlarının oluşturulmasında, genel işleyişin yürütülmesinde, politikaların geliştirilmesinde ve uygulanmasından sorumlu olan kişidir. Barış Gönüllülerinin ilk Genel Müdürü, Kennedy'nin kız kardeşinin kocası olan Sargent Shriver'dir. Barış Gönüllülerinin ortaya çıkmasında belki de en büyük katkı Sargent Shriver'a aittir. 1961 yılından 1965 yılına kadar örgütün Genel Müdürlüğünü yapan Shriver, örgütün tüm dünyaya yayılmasını ve altmıştan fazla ülkede çalışmalar yapmasını sağlamıştır.⁶¹

Barış Gönüllüleri Örgütü'nü, idari personel ve saha çalışanları olarak iki ana kategoriye ayırabiliriz. Washington'un merkezinde bulunan idari personel, diğer devlet dairelerinde bulunan kamu hizmeti görevinde bulunan memurlardan seçilmiş ve 275 kişiden oluşuyordu. Genel Müdür Shriver ve asistanlarına ek olarak orada işverenler, eğitim görevlileri, değerlendirme görevlileri ve kamuoyunu bilgilendiren görevliler yer alıyordu. Bunlardan başka doktorlar, psikologlar ve büro

⁵⁹ Özbalkan, a.g.e., s. 56.

⁶⁰ Özbalkan, a.g.e., s. 57-58.

⁶¹ Eşel, a.g.t., s. 27; Özbalkan, a.g.e., s. 58.

yardımcıları da vardı. Sahadaki gönüllülerin isteklerini yerine getiren ve bunları destekleyen birim olduklarından “Destek Hizmeti” olarak da adlandırılırlar.⁶²

Saha çalışanları ise, gönüllüler ve ekip liderlerinden oluşur. Ekip liderleri, her bir Barış Gönüllüleri grubuna eşlik eder ve kendileriyle ev sahibi ülke arasında bir irtibat kişisi olarak görev yapar. Görevi, grubun faaliyetlerini denetlemek, yerel yönetimle ilgilenmek, gönüllülerin sağlığını izlemek ve en yakın Amerikalı ile temas kurmaktır. Esas olarak danışmandır. Ekip liderleri gönüllülerden biraz daha yüksek maaş ve fesih ödemesi alırdı. Ekip liderleri, proje hakkında üst düzey bilgileri ve tecrübeleri göz önüne alınarak Genel Müdür tarafından seçilirdi. Barış Gönüllülerine doktor ve hemşireler tarafından ilk yardım ve önleyici tıp eğitimi verilirdi. Gönüllülerin, böylece küçük kazalar ve hastalıklar ile başa çıkmaları sağlanırdı. Doktorlar, Barış Gönüllüsü çalışanı olarak yerel hastanelerde ve tıbbi istasyonlarda çalışırdı. Düzenli aralıklarla Barış Gönüllüleri çalışanlarını ziyaret eder ve onları muayene ederlerdi. Saha çalışanlarının en alt basamağında Barış Gönüllüsü yer alır. Gönüllü yardımı isteyen bir ülkede 2 yıl kalıyor ve burada eğitimden yol inşasına kadar uzanan projeler üzerinde çalışıyordu. Kadınlardan çok erkek Barış Gönüllüsü vardı. Her üç gönüllünün ikisi erkekti ve erkekler kadınlardan biraz daha gençti. Erkekler için olan ortalama yaş yirmi dört iken, kadınlar için yirmi altı idi. Toplam yaş aralığı ise on sekiz ile yetmiş altıya kadar uzanıyordu.⁶³

Barış Gönüllülerinin genel merkez binası Washington’da bulunmaktadır. Genel merkez binasının dışında Amerika Birleşik Devletleri’nin her eyaletinde temsilcilikleri vardır. Amerika Birleşik Devletleri dışında ise; gönüllü birliklerinin gittikleri ülkelerde, başkentlerde ya da ülkenin büyük şehirlerinde idari ofisler açmışlardır. Türkiye’de başkent Ankara’da açtıkları idari ofisin yanında İzmir’de de idari ofis açmışlardır. İzmir idari ofisinin ilk müdürü Warren J. Pritchard, Eşel’e verdiği röportajda; İzmir’de yaptıkları çalışmaların yanı sıra, Ege bölgesinde görev yapan Barış Gönüllülerini sık sık ziyaret ve teftiş ettiklerini söylemiştir.⁶⁴

Barış Gönüllüleri Örgütü’nün yönetsel yapısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:⁶⁵

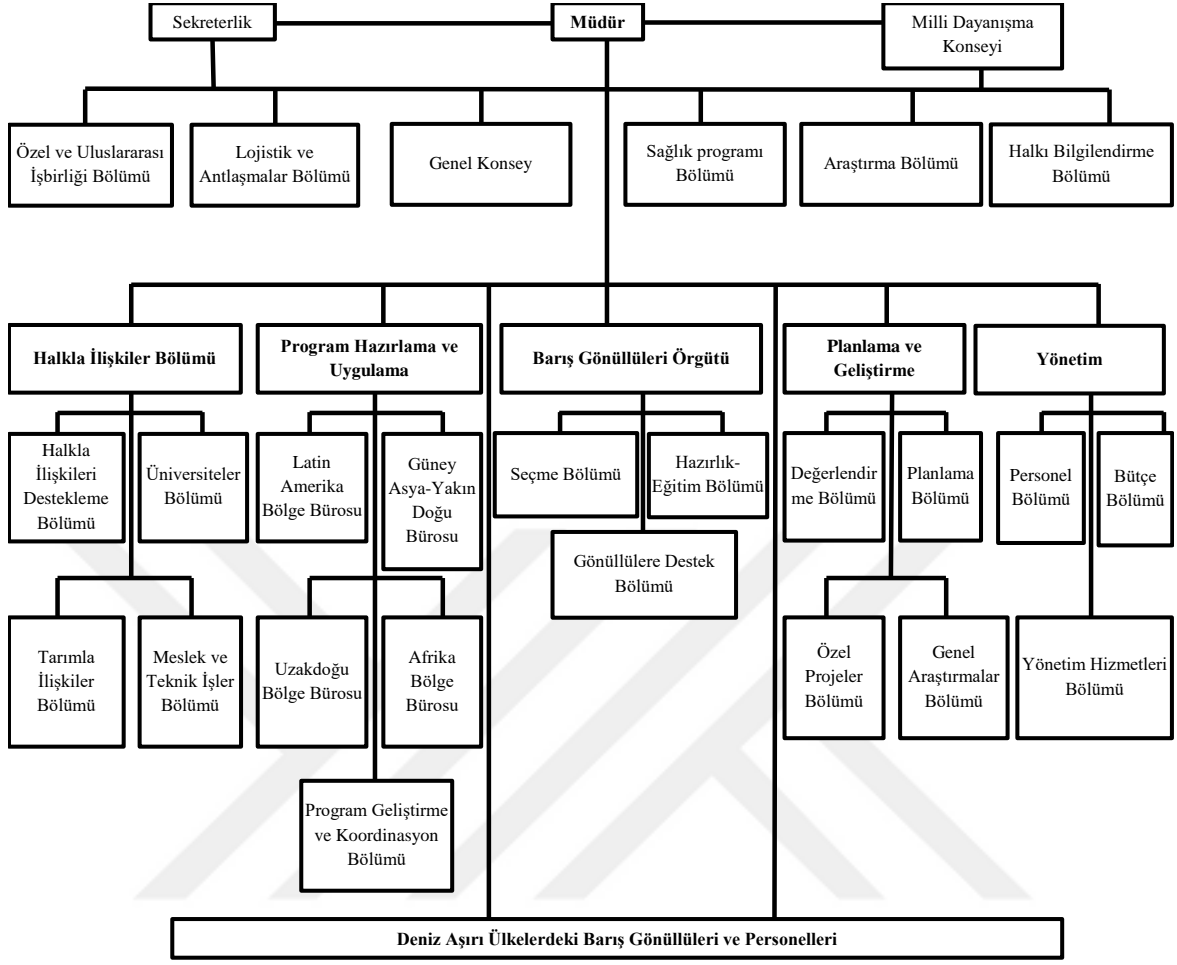
⁶² Adams, a.g.e., s. 9.

⁶³ Adams, a.g.e., s. 9.

⁶⁴ Eşel, a.g.t., s. 27.

⁶⁵ Adams, a.g.e., s. 11.

Tablo 1: Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Yönetsel Yapısı

Kaynak: Velma Adams, The Peace Corps in Action, s. 11.

1.6. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Mali Yapısı

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün yıllık bütçesi, Dışişleri Bakanlığına bağlıdır. Dışişleri bütçesine ek olarak hazırlanan bütçe, Kongre tarafından onaylanır ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından yürürlüğe konulur. Örgütün bu bütçe gelirinden ayrı birçok Amerikan yardım fonlarından ve halk bağışlarından oluşan ek geliri vardır. Barış Gönüllüleri Örgütü, her yıl Kongre'ye giderlerini sunmak için belli aralıklarla yıllık raporlar tutardı. Bu raporlarda ayrıca bir sonraki yılın giderleri hesaplanarak gelecek yılın bütçe miktarı hesaplanıyordu.⁶⁶

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün 1962-1971 yılları arasındaki bütçesi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.⁶⁷

⁶⁶ Özbalkan, a.g.e., s. 67.

⁶⁷ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1971, Washington D. C. Şubat 1970, s. 6. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/71.PDF> (29.03.2019).

Tablo 2: Barış Gönüllülerinin 1962-1971 Yılları Arasındaki Bütçesi

YILLAR	BÜTÇE	HARCANAN
1962	30 MİLYON DOLAR	29.5 MİLYON DOLAR
1963	59 MİLYON DOLAR	54.7 MİLYON DOLAR
1964	96 MİLYON DOLAR	76.2 MİLYON DOLAR
1965	104.5 MİLYON DOLAR	85.4 MİLYON DOLAR
1966	114.1 MİLYON DOLAR	113.2 MİLYON DOLAR
1967	110 MİLYON DOLAR	104.5 MİLYON DOLAR
1968	107.5 MİLYON DOLAR	106.8 MİLYON DOLAR
1969	102 MİLYON DOLAR	100.3 MİLYON DOLAR
1970	98.5 MİLYON DOLAR	90.8 MİLYON DOLAR
1971	90 MİLYON DOLAR	85.1 MİLYON DOLAR
TOPLAM	911.6 MİLYON DOLAR	846.5 MİLYON DOLAR

Kaynak: Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1971, Washington D. C. Şubat 1970, s. 6.

1962 yılından 1966 yılına kadar Barış Gönüllülerine ayrılan para sürekli artış göstermiştir. 1966 yılından itibaren bütçe sürekli bir önceki yıldan daha az olmuştur. Bu düşüşler 1966 yılından sonra gönüllü sayısı ve başvuru sayısına göre değişen maliyeti gösteriyor. Yani 1966 yılından sonra gönüllü sayısında ve gönüllü başvurusunda düşüşler olduğunu gösteriyor.

Barış Gönüllüleri Örgütü; devletten, Amerikan yardım fonlarından ve halk bağışlarından ayrı olarak gittikleri ülkelere de cüz'i miktar da olsa yardım almışlardır. Mesela bir gönüllü aylık olarak Nijerya'da 163 dolar, Tanganika'da 182 dolar, Kolombiya'da 150 dolar, Hindistan'da 70 dolar, Batı Pakistan'da 81 dolar, Venezüella'da 189 dolar, Filipinler'de 53, Niger'de 220 dolar maaş alıyordu. Bu gelirden ayrı olarak Amerika Birleşik Devletleri'nden ayrı olarak Barış Gönüllüleri Örgütü'ne bağışta bulunan ülkeler de vardı. Mesela Liberya Devleti 1967-1969 yılları arasında yapmış olduğu bağış 1 milyon dolardır.⁶⁸

Gönüllülerin sağlık sigortaları dâhil her türlü giderleri Amerika Birleşik Devletleri Hükümetince karşılanmıştır. Gönüllülere maaşları gittikleri ülkelerin yerel para cinsinden ödenmiştir. Barış Gönüllüleri bütçe, alışveriş ve günlük yaşam ile ilgili olarak yerel halkla eşit düzeydedir. Barış Gönüllülerine bu maaştan başka ek olarak her ay Amerika'da kendi adlarına oluşturulan hesaplara 75 dolar yatırılırdı. Ekip liderlerine ise aylık 100 dolar yatırılmıştır. Bir gönüllü aylık hesabına yatan 75 doların herhangi bir bölümünü bir ebeveynini desteklemek, ebeveyninin sigorta primlerini ödemek, ailesinin bir üyesinin eğitim ücretini ödemek veya diğer yükümlülüklerini yerine getirmek için tahsis edebilirdi. Gönüllülere yerel halktan, yerel projelerde

⁶⁸ Özbalkan, a.g.e., s. 67.

kullanılmak üzere verilen kitap, materyal ve para hediyelerini almalarına da izin verilmektedir. Bir gönüllünün yıllık masrafı yıllara göre değişiklik gösterse de ortalama 10 bin dolardır.⁶⁹

1.7. Barış Gönüllülerinin İşbirliği Yaptığı Kurumlar

Barış Gönüllülerinin işbirliği yaptığı kurum, kuruluş ve örgütler şunlardır: Agency for International Development (Uluslararası Kalkınma Ajansı), American Hospital Supply Corp (Amerika Hastane Tedarik Şirketi), Business Council for International Understanding (Uluslararası Anlaşma İş Konseyi), M.I.T Center of International Studies (Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Uluslararası Araştırma Merkezi), Colorado University Research Foundation (Colorado Üniversitesi Araştırma Vakfı), Cooperative Education Fund (Kooperatif Eğitim Fonu), U.S. Department of Commerce (Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Bakanlığı), International Development and Technical Assistance (Uluslararası Gelişim ve Teknik Yardım Örgütü), Ford Foundation (Ford Vakfı), Institute for Study of Man (İnsan Araştırma Enstitüsü), International Cooperation Administration (Uluslararası İşbirliği Yönetimi), International Development Services (Uluslararası Gelişim Hizmetleri), International Voluntary Services (Uluslararası Gönüllü Hizmetleri), Inter-American Cooperative Public Health Service (Amerika'da Halk Sağlığı Hizmetleri İşbirliği Örgütü), Civil Service Commission (Kamu Hizmet Komisyonu), Federal Bureau for Investigation (Federal Soruşturma Bürosu), International Bank for Reconstruction and Development (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu), U.S. National Research Council (Amerika Birleşik Devletleri Milli Araştırma Konseyi), United States Information Agency (Birleşik Devletler Bilgi Ajansı), Volunteers for International Assistance (Uluslararası Yardım Gönüllüleri).⁷⁰

Barış Gönüllüleri Yasası'nda, hiçbir haber alma örgütleri ile işbirliği yapılmayacağı vurgulanmıştır. Örgüt sık sık CIA (Central Intelligence Agency-İstihbarat Ajansı) ile işbirliği yaptığı suçlamalarıyla karşı karşıya gelmiştir. Barış Gönüllüleri Örgütü yöneticileri bu suçlamaları net bir dille yalanlamıştır. Örgütün CIA ile hiçbir şekilde ilişkisinin bulunmadığını ve şimdiye kadar tek bir gönüllünün CIA ile bir ilişkisi olduğunun ispat edilmediğini açıklamıştır. Özbalkan'a göre, bu güne kadar CIA ile örgütün ilişkisinin ispatlanmamış olması aralarında ilişki olmadığının göstergesi olamaz. Amerika Birleşik Devletleri gönüllü gönderdiği devletlerle arasında ikili anlaşmalar yapmıştır. Bu anlaşmalarla gönüllülerin sebep olacağı herhangi bir olayda o ülke yöneticilerinin ilk önce Amerikan temsilcisiyle görüşme yapma şartını koymak, bir nevi olayın üstünün örtüleceğinin göstergesi olması, gönüllülerin ajanlık yaptıklarının bir örneği olarak görülebilir. Barış Gönüllüleri Örgütü, Amerika'nın emperyalizmine dayandığından dünya barışına ve kardeşliğine hizmet eden masum bir örgüt olarak görülemez.⁷¹

⁶⁹ Adams, a.g.e., s. 18-19.

⁷⁰ Özbalkan, a.g.e., s. 63-64.

⁷¹ Özbalkan, a.g.e., s. 64-65.

Erboz ve Soydan, Barış Gönüllüleri araştırmasını yaparken, gönüllülerin görevlerini tamamladıktan sonra CIA'nın herhangi bir birimin de görev aldıkları iddialarıyla sık sık karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Erboz ve Soydan'a göre, Barış Gönüllüleri ajandı ve bu ajanlıklarını sivil görünümüleri altında yapmışlardır. Stratejik bölgelere yardım amacıyla gittiler ve bölgelerde birçok faaliyete Amerikan damgasını vurarak yer altı ve yer üstü bilgi bankası oluşumunu sağlayarak görevlerini yerine getirdiler ve bugün de hala yerine getirmektedirler.⁷²

1.8. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Özellikleri

Barış Gönüllüleri Örgütü, isteyen herkesin başvurup işe alınacağı bir örgüt değildir. Örgüte katılmak için birçok özel yeteneklere sahip olmak gerekir. Barış Gönüllüleri, uluslararası ilişkiler ile ilgilenen ancak özel bir beceriye sahip olmayan ve öğretmenlik yapma yeteneği olmayan genç erkek ve kadınlara ihtiyaç duymaz. Özel yeteneklerinin yanında uluslararası ilişkileri merak eden gençlere ihtiyacı vardır. Bu durumu Dakar'da bir pazarlama firmasında çalışan yöneticinin sözüyle özetlemek gerekirse, "Bana Batı Afrika'da petrol işini merak eden bir uzman göndermeyin, bana Batı Afrika'yı merak eden bir petrolcü gönderin."⁷³

Gönüllü olabilmek için en çok talep edilen beceriler üç kategoriye ayrılır:

1. Eğitim-Öğretim: Barış Gönüllülerinin ilk yıllarında en çok öğretmen talebinde bulunulmuştur. İngilizce, çoğu Afrika ve Asya ülkelerinin okullarında okutulan ana dildir. Afrika'da sadece 300.000 öğretmen ihtiyacı vardı. Birincil ihtiyaç öğretmenlerin temel okuma yazma öğretmesidir. Gönüllü öğretmenlerde deneyim şartı yoktu ancak öğretmenlik yetenekleri en üst seviyede olması gerekirdi.
2. Tarımsal ve Kırsal Kalkınma: Buradaki ihtiyaç hayvancılık, tarım teknikleri, tohum iyileştirme ve sulama yöntemleri konusunda tanıtım programları yürütme yeteneği de dâhil olmak üzere tarım teknikleri konusunda temel bilgileri olan gönüllüler içindir. Başta mühendisler olmak üzere toplum geliştirme çalışanlarına da ihtiyaç vardır. Toplu konut ve küçük kamu binalarının inşası konusunda bilgi sahibi olan çalışanlara da ihtiyaç vardır.
3. Sağlık: Tıp fakültesi mezunları, halk sağlığı uzmanları, gıda ve hijyen uzmanları, sağlık mühendisleri ve kayıtlı hemşireler yoğun talep görmektedir.⁷⁴

Ayrıca Barış Gönüllüleri tarafından istenen beceri türleri projeden projeye göre değişecektir. Ev sahibi ülkelerden gelen taleplerde bazen oldukça spesifiktir. Sadece ihtiyaç duyulan beceriler projeden projeye değişmeyecek, aynı zamanda istenen psikolojik donanımda değişecektir. Örneğin bir ülkenin şehrine yollanan gönüllü ile köye gönderilen gönüllünün psikolojik durumu aynı olmaz.

⁷² Erboz ve Soydan, a.g.e., s. 38.

⁷³ Hoopes, a.g.e., s. 103.

⁷⁴ Hoopes, a.g.e., s. 104.

Gönderilecek ülkelerin iklimine, kültürüne, görüşlerine hâkim kişilerin gönderilmesi uygun olacaktır.

1.8.1. Barış Gönüllüsü Olabilmenin Şartları

Barış Gönüllüleri Örgütü kurulduktan hemen sonra işçi temin etmek için çalışmalarına başlamıştır. Birçok alanda Barış Gönüllüleri Örgütü'nün tanıtımı yapılmıştır. Tanıtım materyali ve başvuru formları birçok kütüphane, postane, ilçe tarım ajansları, Kongre üyeleri ve kolejlerden temin edilebiliyordu. Çoğu öğrenci merkezlerinde Barış Gönüllüleri ile ilgili bilgi kitapçığı vardır. Üniversite panolarının çoğu Barış Gönüllüleri posterlerini sergiliyordu. Barış Gönüllüleri personelleri, basın bültenleri, dağıtılan broşürler, ulusal süreli yayınlar da örgüt hakkında sık sık duyurular yapıyordu. Yapılan çalışmalarla birlikte herhangi bir kişinin Barış Gönüllülerinden haberinin olmaması imkânsız haline gelmişti.⁷⁵

Barış Gönüllüsü olabilmenin bazı şartları vardır. Başvuru şartlarını taşıyanlar 12 sayfalık başvuru formunu doldurarak, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Washington'daki genel merkezine yollaması gerekmektedir. Barış Gönüllüsü olmak için aranan şartlar şunlardır:

1. Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olmak ve bu durumu kanıtlamak.
2. Asgari en az 18 yaşını doldurmuş olmak.
3. Bekâr olmak. Eğer evliyseler karı koca gönüllü olmalıdır. 18 yaş altı bakmakla yükümlü olunan çocuklu çiftler hizmete uygun değildir. Yasal olarak ayrılmış kişiler hizmet vermeye uygundur.
4. Fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı olmak ve yapılacak olan yetenek sınavlarını geçmek.
5. Referanslar, testler ve röportajlar yoluyla toplanacak bilgilerde, duygusal yönden olgun çıkmak.
6. Hem eğitim programlarına hem de sonraki iş performansına katılım için gereken eğitim geçmişine veya deneyimine sahip olmak. Bu gereklilik özellikle yapılacak olan görevle ilgilidir.
7. Referanslar, seçim ve eğitim sürecinde elde edilen bilgilerle de kanıtlanacağı gibi, kişisel davranışlarda örnek olmak.
8. Oldukça güç koşullarda ve olması muhtemel tehlike koşullarında uzun süre kalıcı çaba gerektiren işleri yapmak istemek.
9. Çalışacağı halkın gelenek, görenek, dil ve tarihini öğrenmek ve ilgilenmek.
10. Farklı ulusal, dini, kültürel veya radikal kökenli insanların görüşlerini, önyargılarını ve sorunlarını anlamak ve hassasiyetle üzerinde durmak.
11. Fiziksel dayanıklılık gerektiren aktivitelere ilgili ve yatkın olmak.

---

⁷⁵ Adams, a.g.e., s. 12.

12. Barış Gönüllüleri programının uygulanması için düşünmeden veya kişisel kazanıma bakmadan gerekli olan rutin, sıkıcı ve hatta nahoş işleri yapmak için istekli olmak.
13. Tek başına veya başkalarıyla birlikte uyum içerisinde çalışmak.
14. Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihini, ekonomisini, hükümetini ve sosyal yapısını bilmek ve bunu gidilecek olan ülke halklarına anlatma yeteneğine sahip olmak.
15. Eğitim süresi de dâhil olmak üzere en az 24 aylık bir görev turu için, maaş almadan gönüllü olarak hizmet vermeye istekli olmak.
16. Projeyi idare eden kurumun talebi üzerine, gönüllünün bireysel becerileri dikkate alınarak, programların ihtiyacına göre bir pozisyondan başka bir pozisyona geçmeye istekli olmak.
17. Barış Gönüllüleri tarafından belirlenecek dil, alan ya da diğer kurslarda görev yapmayı kabul etmek.
18. Kişisel tercihlerini bir kenara koyarak Barış Gönüllüleri programlarının gerekliliklerine ilgi duymak ve örgütün disiplini altına girmeyi kabul etmek.⁷⁶

Başvuru formu adayın ad ve soyadından başlayarak kimlik bilgileri, eğitim durumu, adresi vb. bilgi içeren 204 sorudan oluşuyordu. Özgeçmişinde yazılması isteniyordu. Özgeçmiş ek olarak neden Barış Gönüllüsü olmak istendiğine dair bir makale yazılması da isteniyordu. Formun en sonunda ise referans isteniyordu. Doldurulan başvuru formu Barış Gönüllülerinin Washington'daki genel merkezine yollanıyordu. Genel Merkezden de kendilerine bir cevap geliyordu. Bu gelen mektupta eğer başvuru kabul edilmişse, kendisine yerleştirme sınavının yer ve zamanının başka bir mektupla bilgilendirileceği söyleniyordu.⁷⁷

Barış Gönüllüleri Örgütü'ne gönüllü olarak girmek kolay bir iş değildir. Örgütün kurulacağı açıklandığında, örgütün tutmayacağı ve fiyaskoyla sonuçlanacağı söylentileri kol geziyordu. Hükümet, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün başarısız olmaması için bütün planlarını ince ince hesaplamıştır. İşin sonunda becerisizlikle anılmakta vardı. Bu yüzden gönüllü seçimine çok dikkat edilmiştir. Başvurusu formu doldurulup Barış Gönüllüleri Genel Merkezine gönderilen başvuruların değerlendirilmesiyle süreç başlıyordu. İlk önce kriterleri tutmadığı halde başvuranların başvuruları reddediliyordu. Başvuran kişi hakkında soruşturma FBI (Federal İstihbarat Dairesi) tarafından yapılıyordu. Başvuruda bulunan adayın evine gidiliyor, onunla yakın ilişkide bulunan dost, akraba, arkadaş, öğretmen, papaz vb. kişilerden hakkında bilgi alınıyordu. Yerleştirme sınavına katılmaya hak kazanan adaylar, yerleştirme sınavına girmeden örgütün genel merkezine sağlık raporlarını yollamak zorundaydı. Yerleştirme sınavlarını geçen adaylara örgütün Genel Müdürü tarafından Barış Gönüllülerine kabul edildiğine dair mektup gönderilirdi. Bu mektupta ayrıca nerede eğitim alacakları ve nerede görev yapacakları da bildirilirdi.⁷⁸ Gönüllü

⁷⁶ Hoopes, a.g.e., s. 105-107.

⁷⁷ Eşel, a.g.t., s. 36.

⁷⁸ Eşel, a.g.t., s. 38-39.

olmaya hak kazanan adaylar, ilk önce 3 ay süren eğitim kampına alınır, daha sonra gönüllü olarak gittiği ülkede 24 ay görev yapardı. Toplamda 27 ay süren görevleri bulunmaktadır. 27 aylık süreyi tamamlayan gönüllülerin oranı %70'tir. Gönüllülerin aylık izinleri ise 2 gündür. Gönüllüler bazı davranışlarından dolayı görevden alınabilirler. Bu davranışlar şunlardır:

- a. Alkol alarak bunu kötüye kullanma
- b. Toplumun kanun ve kurallarını kabul etmeme
- c. Suç işleme⁷⁹

Barış Gönüllüleri Örgütü'ne kadınların uygun olmayacağı görüşü yanılığdan ibarettir. Özellikle eğitim-öğretim, ev ekonomisi, çocuk bakımı ve sağlık alanlarında kadınlara fazlaca ihtiyaç duyulmaktadır. Evli ise, hem karı hem de koca gönüllü olmalıdır. Her ikisi de istenilen kalitede yeteneklere sahip olmalıdır. Kadınlar örgütün üçte birini oluşturmuştur. Yaş kısmında tek kısıtlama en az on sekiz olmasına rağmen, uygulamada çoğunluk yirmi bir ile otuz beş arasında olmuştur. Yirmi bir yaşın altındaki adayların gerekli becerilere sahip olma olasılıkları düşüktür. Otuz beş yaş sonrası başvuruların büyük çoğunluğu reddedilmiştir. Otuz beş yaşından sonra gönüllünün birçok Barış Gönüllüsü projesinde karşılaşılabilecek zorluklara katlanması oldukça zor görünmüştür. Bu, otuz beşin üzerindeki herhangi birinin çıkarılacağı anlamına gelmez. Öte yandan, altmışlı ve yetmişli yaşlarda da çok sayıda başvuru olmasına rağmen, bu kişilerin fiziksel güçlerinin olmayacağı düşünülerek direkt olarak reddedilmiştir. Bir gönüllünün en iyi fiziksel durumda olması gerektiği açık bir şekilde beyan edilmiştir. Bu, sporcuların tercih edileceği veya gönüllülerin bir komando gibi savaşılabilecek anlamına gelmez. Sivil yaşamda normalde karşılaşılanların ötesinde fiziksel şiddete karşı koyulacağına dikkat çekilmiştir.⁸⁰

Nihai seçimlerde ırk, din, siyasi inançlar veya nüfuzlar dikkate alınmamıştır. Bir gönüllünün seçilmesi için genel şartlar ve belirli projeler için spesifik şartlar temelinde kalifiyeli olması yeterliydi. Ayrıca bazı artı faktörler seçilme şansını etkilemekteydi. Genel ve özel gereksinimlerinin yanı sıra, gönüllü seçimine rehberlik edecek artı faktörler şunlardır:

Genel gereksinimler;

1. Zekâ: Belirli bir projenin iş taleplerini karşılamak ve Barış Gönüllüleri çalışmalarının diğer zorluklarıyla başa çıkmak için yeterli seviyede zekâ seviyesine sahip olmak. Kısa bir eğitim programlarında hızlı öğrenme, beklenmeyen talepler karşılığında anlaşılabilirlik, istihbarat toplama ve yapılan işi başkalarına öğretme gibi işleri yapma zekâsına sahip olmak.
2. Amerika Birleşik Devletleri'nin tarih, değer ve kurumlarını bilmek: Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihini bilmek. Sosyal ve politik kurumları hakkında sorulacak sorulara

---

⁷⁹ Akbaş, a.g.m., s. 6.

⁸⁰ Hoopes, a.g.e., s. 107.

akılcıca cevap vermeye hazır olmak. Gönüllü, kısa eğitim programında eksikliklerini gideremeyeceği için arka plan bilgisinde eksik olmamalıdır.

3. Sağlık ve Dayanıklılık: Barış Gönüllüleri Örgütü'ne etkili hizmet sağlayacak fiziksel durumun iyi olmasıdır. Gönüllü hizmette karşılaşılabilecek stresi yenmek için yeterli fiziksel dayanıklılığa sahip olmak.
4. Duygusal Dayanıklılık: Barış Gönüllüleri Örgütü'nün taleplerini yerine getirmek için karşılaşılabilecek olan kültür şoku, kişilik entegrasyonu, kültürel izolasyon gibi yüksek strese maruz kalma dönemlerini idare etmek için yeterli kişisel donanıma sahip olmak.
5. Kişisel Özellikler: Dostluk, nezaket, sabır, önderlik etme veya takip etme yeteneği, kişilerarası sıcakkanlılık, duyarlılık, iletişim kurabilme, insanlara hizmet etme, özveri, diğer ülkelerde çalışanlar ile iletişim kurabilme, kişinin ırk, sosyal sınıf, din veya etnik kökenine bakmaksızın sevgi ve saygı gösterme özelliklerine sahip olmak. Bu niteliklerin kişisel referanslar, testler, görüşmeler, akran değerlendirmesi ve eğitim süresince gönüllü adaylarında görülmesi gerekir.

Özel gereksinimler;

1. İş yetkinliği: Gönüllünün atanacağı program ile ilgili bilgilendirilmesi ve gönüllü adayının işe uygun olup olmamasını gösteren yeterlilik testinden geçmesidir.
2. Dil yeteneği: Eğitim sırasında veya iş sırasında öğrenilmesi gerektiren bir dili kısa süre içerisinde öğrenme yeteneğine sahip olmak. Eğitim sonunda yapılacak olan dil yeterlilik sınavlarından başarıyla geçmek.

Artı Faktörler;

1. Daha önce yurtdışında yaşamış olmak ve denizaşırı bir ülkenin kültürünü, dilini bilmek.
2. Gönüllü olarak gönderileceği ortama uyumunu hızlandıracak olan, daha önce başından geçmiş bir deneyime sahip olmak.
3. Belirli bir projede yapılacak işle ilgili bir çıracılık veya iş deneyimi olmak.
4. Farklı geçmişlere sahip insanlarla yakın ilişkiler kurmayı içeren grup etkinliklerinde başarılı bir deneyime sahip olmak.⁸¹

Barış Gönüllüleri Örgütü'ne ekip liderliği yapacak kişiler için, onları normal gönüllülerden ayıran farklı nitelikler aranmıştır. Ekip lideri öncelikli olarak gönüllü gruplarını denetlemekten sorumludur. Denetlemenin yanında danışman olarak da görev yapıyordu. Üstün teknik becerilerine sahip olmanın yanında beklenmeyen durumlarda sorumluluk alarak gönüllülerin refahı için çalışmaktadırlar. Ekip liderleri bekâr veya evli olabilirler. Şayet evli ise, aileleri de onlara eşlik etmek zorundadır. Bununla birlikte, ekip liderleri normal gönüllülerden daha fazla maaş alıyorlardı. Ekip liderliği için aranan şartlar şunlardır:

---

⁸¹ Hoopes, a.g.e., s. 108-110.

1. Tarım, hayvancılık, eğitim-öğretim, çocuk bakımı, marangozluk, sağlık, hemşirelik, mekanik, ölçme ve değerlendirme ve mühendislik gibi alanlarda ihtiyaç duyulan teknik beceriye sahip olmak.
2. Yabancı bir kültür, dil ve görevlendirileceği ülkede bulunan insanlar hakkında bilgi sahibi olmak.
3. Başka insanlarla çalışma ve liderlik vasıflarına sahip olmak.
4. Sağlıklı olmak.
5. Sözlü ve yazılı olarak kendini ifade edebilme yeteneğine sahip olmak.⁸²

1.8.2. Gönüllülerin Eğitim Durumları

Barış Gönüllüleri Örgütü'ne katılan kişilerin çok büyük bir kısmı üniversite mezunudur. Özbalkan, gönüllülerin büyük kısmının henüz yeni mezun olmuş üniversite öğrencilerinin olduğunu ve geri kalmış ülkelerin yetişkin insan gücü ihtiyacını karşılamadaki deneyim ve niteliğe uygun olmadıklarını belirtmiştir.⁸³

Gönüllülerin 1968 yılındaki öğrenim durumunu gösteren tablo şu şekildedir:⁸⁴

Tablo 3: Barış Gönüllülerinin 1968 Yılındaki Öğrenim Durumları

Öğrenim Durumları	Toplam	%
Ortaokul Öğrenimini tamamlayan ve daha hiç öğrenim yapmayan gönüllüler	288	2,3
Ortaokuldan sonra birtakım kurslara giderek sertifika alan gönüllüler	33	0,3
Üniversiteyi 1. sınıfta bırakan gönüllüler	479	3,8
Üniversiteyi 3. veya 4. sınıfta bırakan gönüllüler	632	5,0
Üniversiteyi 5 yıl ve daha fazla yılda bitiremeyip, üniversiteyi bırakan gönüllüler	47	0,4
Üniversite mezunu gönüllüler	9.626	77,0
Yüksek Lisans mezunu gönüllüler	976	7,8
Doktora mezunu ve doktora unvanı bulunan gönüllüler	170	1,4
Sağlık okulu mezunu gönüllüler	64	0,5
Yüksekokul mezunu gönüllüler	186	1,5
Toplam	12,501	100,0

Kaynak: Özbalkan, Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri, s. 73.

Tablo 3 incelendiğinde; Barış Gönüllülerinin %77'sinin üniversite mezunu oldukları görülür. %7,8'lik kısım Yüksek Lisans eğitimini tamamlamış, %1,4'lük kısmın ise doktora eğitimini tamamlamış akademik çıkışlı kişiler oldukları görülüyor. Hiç üniversite okumamış ve üniversiteyi yarıda bırakanların oranı ise 11,8'dir. Görüldüğü gibi gönüllülerin %88,2'lik kısmı en

⁸² Hoopes, a.g.e., s. 111.

⁸³ Özbalkan, a.g.e., s. 73.

⁸⁴ Özbalkan, a.g.e., s. 73.

az üniversite mezunudur. Gönüllülerinin çoğunun üniversite eğitimi almasına rağmen geri kalmış ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınma programlarında yararlı olup olmayacakları tartışmaları yapılmıştır. Barış Gönüllüleri Örgütü yöneticileri, üniversite mezunu gönüllülerin geri kalmış ülkelerin sıkıntılarını çözebilecek teknik yardım gücüne ve kapasiteye sahip olduklarını iddia etmişlerdir.⁸⁵

Eğitim programlarında çalışan gönüllülerin çalışma alanları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.⁸⁶

Tablo 4: Eğitim Programlarında Çalışan Gönüllülerin Çalışma Alanları

Çalışma Alanları	Toplam
İlkokulda öğretmen olarak çalışanlar	970
Ortaokulda öğretmen olarak çalışanlar	3177
Üniversitelerde öğretim görevlisi olarak çalışanlar	262
Öğretmen okullarında öğretmen olarak çalışanlar	699
Halk eğitim merkezlerinde öğretmen olarak çalışanlar	7
Meslek eğitimi konusunda öğretmen olarak çalışanlar	108
Beden eğitimi öğretmeni olarak çalışanlar	128
Çeşitli eğitim kurumlarında İngilizce öğretmenliği yapanlar	2.097
Toplam	7.448

Kaynak: Özbalkan, Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri, s. 75.

Tablo 4 incelendiğinde; eğitim alanında toplamda 7.448 gönüllünün çalıştığı görülmüştür. En fazla İngilizce öğretmenliği yapılırken, en az çalışılan alan halk eğitim merkezleri olmuştur. Özbalkan, eğitim programlarında İngilizce öğretmenlerinin %39 oranında olmasına dikkat çekmiştir. Bu durumun az gelişmiş ülkelerin ihtiyaçlarından çok Barış Gönüllülerinin kendi eğitim politikaları çerçevesinde hareket ettiğinin göstergesi olduğunu iddia etmiştir. Ona göre; az gelişmiş ülkelerde İngilizce öğretmenine duyulan ihtiyacın yadsınamaz oluşu ya da geri kalmış ülkelerin matematik, fen, edebiyat öğretmenlerinden ziyade İngilizce öğretmenlerine ihtiyacının olması, kültür emperyalizminin geri kalmış ülkelerdeki etkisini açıklaması bakımından oldukça önemlidir.⁸⁷

Eğitim programlarında çalışan gönüllülerin eğitim ve tecrübe durumları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.⁸⁸

⁸⁵ Soysal, **Barış Gönüllüleri**, s. 50.

⁸⁶ Özbalkan, a.g.e., s. 75.

⁸⁷ Özbalkan, a.g.e., s. 77.

⁸⁸ Özbalkan, a.g.e., s. 75.

Tablo 5: Eğitim Programlarında Çalışan Gönüllülerin Eğitim Ve Tecrübe Durumları

Tecrübe Alanları	Toplam	%
İlkokul alanında deneyimli	412	
Ortaokul alanında deneyimli	865	
Üniversite öğretimi alanında deneyimli	251	
Halk eğitimi alanında deneyimli	46	
Tarımsal eğitim alanında deneyimli	4	
Meslek eğitimi alanında deneyimli	93	
Çeşitli öğrenim alanlarında deneyimli	990	
Tecrübeliler Toplamı	2.661	49,7
Eğitim ve öğretim alanında hiç tecrübesi olmayan deneyimsiz gönüllülerin toplamı	2.690	50,3
Eğitim programlarında çalışan toplam gönüllü sayısı	5.351	100,0
Öğretme belgesi bulunan deneyimli gönüllüler		40,0
Öğretme belgesi bulunmayan deneyimsiz gönüllüler		60,0
Öğretme belgesi bulunan gönüllüler	1.065	19,9
Öğretme belgesi bulunmayan gönüllüler	4.286	80,1

Kaynak: Özbalkan, Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri, s. 75.

Tablo 5 incelendiğinde; 5.351 kişinin eğitim programlarında çalıştıkları ve bu kişilerin deneyim ve öğrenim durumları görülmektedir. Bunların %49,7'si yani 2.661'i eğitim-öğretim programlarında deneyim sahibidir. %50,3'ünün yani 2.690 kişinin daha önce hiçbir öğretmenlik tecrübeleri yoktur. Bunların %19,9'unun yani 1.065 kişinin belgesi ve deneyimi olduğuna göre, aslında %80,1'inin yani 4.286 kişinin öğretmen olmadıkları halde geri kalmış ülkelere öğretmen olarak gönderildiği görülmektedir.⁸⁹

1.8.3. Gönüllülerin Aldıkları Eğitim

Barış Gönüllüleri eğitiminin iki yönlü amacı vardır. Birinci amaç, gönüllünün gideceği ülke ve oranın dili hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktır. İkinci amaç ise, gönüllülerin yurtdışında özel görevler alma kapasitelerini ortaya çıkarmaktır. Eğitim programlarında çalışmak üzere alan ve dil uzmanları ülke genelindeki üniversitelerden alınmıştır. Eğitimler her grubun atanacağı projeye göre değişiklikler göstermiştir. Bununla birlikte her program iş, kültür ve kişisel olarak birbiriyle ilişkili üç bölüme ayrılmıştır:

- a. İş eğitimi: Hükümet tarafından verilen görevde başarı her zaman yeniliğin ana ölçüsü olacaktır. İlk program olan iş eğitimi özel bir önceliğe sahiptir. İş programında gönüllü görevini yerine getirmek için üç şey bilmelidir.
  1. Nasıl yapılır: Gönüllü işte beklenenleri ağır koşullar altında da olsa yapabilecek yeterliliğini kanıtlamalıdır. Kendisine maddi ve manevi destek verileceğini bilmelidir. İşin başarılması için gerekli olan malzemelerin ne olduğunu bilmesi

⁸⁹ Soysal, Barış Gönüllüleri, s. 52.

- gerekir. Yapacağı işi, iş programı kitabına bakmadan doğaçlama yapması beklenir. Doğaçlama kabiliyeti, eğitim sırasında test edilecektir.
2. Nasıl öğretilir: Gönüllü, en zor şartlar altında bile bir öğretmen olmalıdır. Becerilerini paylaşmaya ve ilerlemeyi teşvik etmeye istekli olmalıdır. Her şeyden önce iletişim kurması gerekir. Becerileri öğretme yöntemleri çok çeşitlidir ve eğitim programının önemli bir kısmı özel becerileri öğretme modellerinden oluşmalıdır. Gönüllü adayı, gideceği ülkenin en aşına olduğu öğrenme prosedürlerini bilmelidir.
  3. Zaman çizelgesi: Yerel halk anında gözle görülür bir başarı istiyor, fakat bu bazı durumlarda imkânsızdır. Gönüllü yapılan çalışmalarla ilgili yerel halkı sabırlı olmaya yönleltmeli ve çalışmalarına zaman verilmesini istemelidir.
- b. Kişisel Özellikler: Teknik beceri dışındaki unsurlar maksimum başarıya katkıda bulunur. Gönüllünün görevini başarıyla tamamlaması için sosyal, fiziksel ve psikolojik olarak üst seviyede olması gerekir.
1. Fiziksel: Gönüllünün, fiziksel olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde normalde sivil yaşamda karşılaşılana ötesinde fiziksel baskıya dayanması için en üst fiziksel durumda olması gerekir. Gönüllünün vücudunu iyi tanınması gerekir. Yabancı bir iklimde tuhaf gıdalarla alacağını ve vücudunun buna nasıl tepki vereceğini bilmelidir. Kendisinde ve meslektaşlarında, ortaya çıkabilecek olan aşırı baskı semptomlarını tanımak için eğitim verilecek. İlk yardım eğitimi çok önemlidir. Gönüllü, özellikle hizmet edeceği alana yönelik acil durum yaşam önlemlerini tanıyacaktır.
  2. Psikolojik: Bir gönüllünün akıl sağlığının yerinde olması en önemli kriterlerdendir. Tutumlar, motivasyonlar ve moraller oldukça bireyseldir. Temel gereksinim, bir gönüllünün, kendi kapasitesini, işin talebini ve işin yapılacağı durumun niteliğini bilmesidir. Gönüllü boş zaman etkinliklerinin önemini anlamalıdır. Boş zamanlarında kütüphaneye gitmeli, müzik enstrümanları çalmalı ve film kayıt cihazlarıyla kayıtlar yapmalıdır. Bu aktiviteler gönüllülere çalışkan olma imkânı veriyor. Gönüllünün maruz kalabileceği bilinmeyen ve öngörülemeyen streslerin çeşitliliği çoktur. Eğitim programlarının önemli bir kısmı, bu stresleri tanıma ve yok etme çabası içinde olacaktır.
  3. Sosyal: Gönüllünün sosyal yaşantısı çok önemlidir. Gönüllü çalıştığı toplumdaki meslektaşlarının düzeyinde yaşamak için çaba sarf etmelidir. Gönüllünün ev sahibi ülkenin kültürüne gerçek bir ilgi göstermesi önemlidir.
- c. Kültür: Gönüllü alışık olmadığı kültüre maruz kaldığında kültür şoku meydana gelebilir. Eğer uygun hazırlık yapılmışsa, bu kültür şokunun gerçekleşmesi için hiçbir sebep yoktur. Belli bir şaşkınlık dönemi muhtemeldir ancak alınacak eğitimle üstesinden gelinir. Gönüllüye gideceği ülkenin kültürel yapısı anlatılır. Genel olarak sosyal, ekonomik, dini, politik, entelektüel ve estetik kurumlar incelenir. Ev sahibi ülke hakkında özel verilerde gönüllülere verilecektir. Mesela yakın zaman politik tarihi,

ekonomi, sosyal gelişim ve ülkenin özlemleri hakkında gönüllülerin farkındalığa sahip olmaları sağlanır.⁹⁰

Eğitim programlarında, adayların görevlendirildikleri projelerde karşılaşılabilecekleri her türlü zor koşullar bir nevi canlandırılmış ve adaylar birçok testlere tabii tutulmuşlardır. Gönüllülerin mesleki becerileri eğitim programlarında test edilerek gözlemlenmiştir. Sosyal hayatta kalma, kültürel empati, ev dışı faaliyetler test edilmiştir. Ayrıca eğitim programlarında gönüllülerin beklediklerine benzer coğrafi, iklimsel ve çalışma koşulları altında fiziksel uygunlukları test edilmiştir. Beklenilmeyen bir durumla başa çıkma becerisi öğretilmiştir. Eğitim programında hafta da altmış saat çalışan gönüllüler, her sabah 5.30'da eğitimlere başlayıp akşam 6.15'de bitirmişlerdir. Doksan gün süren bir eğitim programında aşağıdaki çalışmalar yapılmıştır:

- 194 saat teknik eğitim. Teknik eğitim sınıflara, laboratuvar çalışmalarına ve denetimli saha gezilerine bölündü. Saha çalışması programda önemli bir rol oynadı.
- 124 saat alan oryantasyonu. Gidilecek ülkenin tarih, kültür, politika ve ekonomik kalkınma planlarıyla birlikte film, okuma, tartışma grupları ve edebiyat eğitimleri verilmiştir.
- 72 saat fiziksel şartlanma.
- 40 saat tıbbi eğitim.
- 40 saat dil eğitimi. Gidilecek ülkenin dili hızlı bir şekilde öğretilmiştir. Kalan eksik kısımlar gidilen ülkede tamamlanacaktır.
- 30 saat Amerika Birleşik Devletler çalışması. Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihi, ekonomisi, hükümeti ve sosyal yapısı hakkında eğitim verilmiştir.
- 7 saat uluslararası ilişkiler eğitimi.⁹¹

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün yönetim kadrosu, gönüllülerin Amerika'daki hayatlarından garip bir çevrede yaşamaya ve çalışmaya geçmelerine yardımcı olmak için aşırı bir çaba sarf etmişlerdir. Her eğitim programının içeriği projeden projeye değişmiştir. Eğitim programlarının içerikleri gidilecek ülkeye göre de farklılık göstermiştir. Bu eğitim süresinden sonrada gidilecek ülkede de eğitimlere devam edilmiştir. Bu eğitimin büyük çoğunluğu o ülkenin dilini öğrenme üzerine olmuştur.

1.8.4. Gönüllülerin Yaş ve Cinsiyetleri

Örgüte katılmanın yaşı asgari 18 idi. Örgüte katılmanın en yüksek yaş şartı belirlenmemiştir. Ancak fiziksel dayanıklılık arandığından 21-30 yaş aralığının alınmasına daha çok özen

---

⁹⁰ Hoopes, a.g.e., s. 133-135.

⁹¹ Hoopes, a.g.e., s. 137-138.

gösterilmiştir. 1961 yılında örgüte katılan erkek ve kadınların yaş ve sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:⁹²

Tablo 6: Barış Gönüllülerinin 1961 Yılındaki Yaş Ve Cinsiyet Durumu

Yaş	Bekâr Erkek	Bekâr Kadın	Evli	Toplam
18-20	398	210	11	608
21-25	1.729	778	176	2.507
26-30	497	189	84	686
31-50	317	120	17	437
66 ve üstü	72	27	17	99
Toplam	3.013	1.324	305	4.337

Kaynak: Hoopes, The Complete Peace Corps Guide, s. 112.

Tablo 6 incelendiğinde en fazla 21-25 yaş aralığının gönüllü olduğunu görüyoruz. Daha sonra ise, 26-30 yaş aralığının geldiği görünmektedir. 21-30 yaş aralığının fiziksel olarak güçlü kuvvetli olmaları, bu yaş aralığının en fazla tercih edilme nedenlerinden olmuştur.

Barış Gönüllülerin çok büyük bir kısmı gençlerden oluşuyordu. 1969 yılında örgüte katılan erkek ve kadınların yaş ve sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:⁹³

Tablo 7: 1969 Yılında Barış Gönüllülerine Katılan Erkek ve Kadınların Yaş ve Sayıları

	Toplam	18-20	21-25	26-30	31-40	41-50	51-60	61-80	Ortalama Yaş
Erkek	7.738	71	6.656	890	61	20	18	22	24,3
Kadın	3.827	43	3.228	390	55	30	40	41	25,0
Toplam	11.565	114	9.884	1.280	116	50	58	63	24,6
%Dağılım	100	1,0	85,5	11,1	1,0	0,4	0,5	0,5	

Kaynak: Özbalkan, Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri, s. 71.

Tablo 7 incelendiğinde, 1969 yılında var olan 11.565 gönüllünün yaş ortalamasının 24,6 olduğu görülüyor. Buda Barış Gönüllülerinin büyük bir kısmının gençlerden oluştuğunun bir kanıtıdır. Tabloda görüldüğü gibi gönüllülerin %97,6'sı 18-30 yaş aralığında bulunan gençlerdir. Barış Gönüllülerinin %66,9 erkek, kalan %33,1'lik kısmı ise kadınlardan oluşuyordu.

1.8.5. Gönüllülerin Çalıştıkları Alanlar ve Örgütte Görev Alan Gönüllülerin Sayısı

Barış Gönüllülerinin çalıştıkları alanlar aşağıdaki tabloda verilmiştir:⁹⁴

⁹² Hoopes, a.g.e., s. 112.

⁹³ Özbalkan, a.g.e., s. 71.

⁹⁴ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 1. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF> (29.03.2019).

Tablo 8: Barış Gönüllülerinin Çalıştıkları Alanlar

Çalışılan Alanlar	Tarım	Toplum Kalkınması	Eğitim	Sağlık	Diğer
Yıllar					
1961	9,2	-	73,1	6,8	10,9
1962	8,4	23,7	57,5	6	4,4
1963	7	25,2	56,2	8,7	2,9
1964	7,9	26,3	51,5	10,2	4,1
1965	8,8	25,6	53,3	9,5	2,8
1966	9,4	26,5	49,8	10,8	3,5
1967	10,2	25,9	47,6	12,1	4,2
1968	10,9	24,4	49,3	10,1	5,3
1969	17,2	14,4	47,7	8,9	11,8
1970	23,7	7,2	47	8	14,1
1971	26,5	3,8	45,1	8,1	16,5
1972	31,2	4,2	38,9	8,7	17

Kaynak: Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 1. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF>

Barış Gönüllüleri Örgütü, amaçları doğrultusunda birçok ülkede eğitim, tarım, sağlık, toplumsal kalkınma ve diğer alanlarda görev yapmıştır. Gönüllülerin hangi alanlarda çalışma yapacakları gönderilecekleri ülkenin taleplerine ve ülkelerin sosyo-kültürel ihtiyaçlarına göre belirlenmektedir. Gönüllüler, Latin Amerika'da genellikle inşaat alanında çalıştılar. Afrika'da en büyük eksiklik olan eğitim üzerine çalıştılar. Hatta Batı Kamerun'da ilk defa bir ortaokul gönüllüler tarafından inşa edilip hizmete geçirilmiştir. Uzak Doğu ülkelerinde genellikle sağlık üzerine çalıştılar. Sıtma hastalığıyla ilgili önemli mesafeler alındı. Asya ülkelerinde ise, ziraat alanında çalışmalar yapmışlardır.⁹⁵

1961-1972 yılları arasında ise örgütte faaliyet gösteren gönüllülerin sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:⁹⁶

⁹⁵ Eşel, a.g.t., s. 44.

⁹⁶ Soysal, **Barış Gönüllüleri**, s. 71.

Tablo 9: 1961-1972 Yılları Arasında Barış Gönüllüleri Sayısı

Yıllar	Gönüllü Sayısı
1962	614
1963	3.488
1964	8.487
1965	10.380
1966	12.313
1967	12.228
1968	10.560
1969	7.692
1970	6.900
1971	6.290
1972	6.690
Gönüllü Sayısı	91.756

Kaynak: Soysal, Barış Gönüllüleri ve Türkiye’deki Faaliyetleri (1962-1972), s. 71.

Barış Gönüllüleri Örgütü’nde 1961-1972 yılları arasında toplam 91.756 gönüllü faaliyette bulunmuştur. En fazla gönüllünün çalıştığı yıllar 1966 ve 1967 olarak görülmektedir. 1966 yılına kadar sürekli artan gönüllü sayısı görülürken, bu tarihten itibaren gönüllü sayılarının düştüğü görülmektedir.

1.8.6. Gönüllülerin Faaliyette Bulunduğu Ülkeler

Barış Gönüllülerinin gönderildiği ülkeler Kuzey Afrika-Yakın Doğu-Güney Asya (NANESA), Doğu Asya-Pasifik Bölgesi, Afrika Bölgesi ve Latin Amerika Bölgesi olarak dört bölüme ayrılmıştır.

1.8.6.1. Afrika Bölgesi

1961-1972 yılları arasında Afrika Bölgesine gönderilen gönüllüler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:⁹⁷

⁹⁷ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 3. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF> (29.03.2019).

Tablo 10: 1961-1972 Yılları Arasında Afrika’da Görev Yapan Barış Gönüllüleri Sayıları

Afrika	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Gana	51	114	140	128	109	130	252	207	212	285	240	245
Nijerya	104	189	473	109	621	742	328	111	66	-	-	-
Sierra Leone	37	125	130	148	198	219	289	285	286	211	140	145
Tanzanya	35	62	97	292	335	330	166	41	-	-	-	-
Kamerun	-	40	90	105	101	84	55	45	50	64	55	60
Etiyopya	-	276	415	434	587	465	420	458	318	156	170	175
Fildişi Sahilleri	-	31	56	56	60	75	82	98	110	108	95	100
Liberya	-	89	283	350	347	295	222	261	256	147	145	150
Nijer	-	7	14	43	81	114	122	84	71	71	50	55
Senegal	-	5	66	68	78	91	121	129	95	93	75	80
Somali	-	44	29	58	86	99	96	74	42	-	-	-
Togo	-	46	37	63	75	77	104	89	77	88	55	60
Gabon	-	-	72	36	52	62	57	-	-	-	-	-
Malavi	-	-	43	205	254	218	117	138	140	50	25	25
Gine	-	-	54	70	66	-	-	-	19	22	-	-
Kenya	-	-	-	75	123	197	225	198	243	295	200	205
Uganda	-	-	-	35	35	33	114	91	72	70	95	95
Botsvana	-	-	-	-	-	58	54	74	53	60	60	65
Çad	-	-	-	-	-	33	30	41	52	45	30	35
Moritanya	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-
Gambiya	-	-	-	-	-	-	17	14	18	39	50	50
Yukarı Volta	-	-	-	-	-	-	47	44	56	49	45	60
Lesoto	-	-	-	-	-	-	71	59	50	27	30	30
Benin	-	-	-	-	-	-	-	26	32	43	30	35
Svaziland	-	-	-	-	-	-	-	30	41	24	30	35
Mali	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	25	25
Mauritus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	20	20
Kongo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	50	50
Toplam	227	1028	1999	2728	3208	3334	2989	2597	2359	1980	1715	1800

Kaynak: Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 3. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF>

1971 yılındaki Afrika bölgesindeki gönüllülerin çalıştıkları alanlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.⁹⁸

⁹⁸ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 3. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF> (29.03.2019).

Tablo 11: Afrika Bölgesinde Gönüllülerin Çalıştıkları Alanlar

Eğitim	925
Tarım	325
Halk Sağlığı	155
Toplum Kalkınması	70
Diğer	240
Toplam	1715

Kaynak: Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 3. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF>

Tablo 11 incelendiğinde; 1971 yılında gönüllülerin en fazla eğitim alanında çalıştıkları görülmektedir.

1.8.6.2. Latin Amerika Bölgesi

1961-1972 yılları arasında Latin Amerika Bölgesine gönderilen gönüllüler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.⁹⁹

Tablo 12: Latin Amerika'da Görev Yapan Barış Gönüllüleri Sayıları

Latin Amerika	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Şili	45	100	107	268	383	389	317	236	201	109	90	90
Kolombiya	62	166	429	610	512	636	687	63	276	132	210	225
Doğu Karayipler	15	15	17	15	47	41	133	163	163	168	155	160
Brezilya	-	145	214	489	652	664	616	538	405	334	215	225
El Salvador	-	23	44	45	60	132	124	104	58	67	60	65
Jamaika	-	276	415	434	587	465	420	458	318	156	170	175
Venezuela	-	34	38	50	85	109	128	121	159	199	160	165
Bolivya	-	70	121	237	306	308	278	236	133	130	-	-
Britanya Honduras	-	33	27	28	48	45	46	40	28	42	45	50
Dominik	-	62	172	114	105	157	151	161	68	40	50	50
Ekvator	-	167	236	308	258	243	297	267	112	114	120	135
Honduras	-	25	61	106	118	128	179	152	106	117	100	110
Peru	-	202	366	404	417	391	329	194	101	220	190	200
Kosta Rika	-	-	68	54	85	171	134	86	57	102	110	115
Guatemala	-	-	112	113	70	98	110	111	75	77	100	105
Panama	-	-	57	155	140	131	186	154	84	107	-	-
Uruguay	-	-	18	19	51	66	23	4	22	14	15	15
Guyana	-	-	-	-	-	43	53	44	55	24	-	-
Paraguay	-	-	-	-	-	1	34	51	66	70	50	50
Nikaragua	-	-	-	-	-	-	-	9	28	50	60	65
Toplam	122	1133	2187	3265	3663	4087	4184	3498	2361	2245	1895	2000

Kaynak: Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 4. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF>

⁹⁹ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 4. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF> (29.03.2019).

1971 yılındaki Afrika bölgesindeki gönüllülerin çalıştıkları alanlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.¹⁰⁰

Tablo 13: Latin Amerika Bölgesinde Gönüllülerin Çalıştıkları Alanlar

Tarım	645
Eğitim	435
Halk Sağlığı	190
Toplum Kalkınması	170
Diğer	455
Toplam	1895

Kaynak: Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 4. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF>

Tablo 13 incelendiğinde 1971 yılında gönüllülerin en fazla tarım alanında çalıştıkları görülmektedir.

1.8.6.3. Kuzey Afrika, Yakın Doğu ve Güney Asya Bölgesi (Nanesa Bölgesi)

1961-1972 yılları arasında Kuzey Afrika, Yakın Doğu ve Güney Asya Bölgesine gönderilen gönüllüler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.¹⁰¹

Tablo 14: Nanesa Bölgesine Gönderilen Gönüllüler

Nanesa	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Hindistan	26	74	123	275	590	1264	977	561	452	433	390	425
Pakistan	57	120	195	179	47	13	-	-	-	-	-	-
Tunus	-	64	92	165	218	238	239	201	136	84	100	110
Afganistan	-	9	35	112	186	176	197	205	137	112	135	150
Seylan	-	39	34	-	-	-	58	39	14	-	-	-
Kıbrıs	-	22	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İran	-	43	45	160	255	331	328	245	200	153	155	165
Nepal	-	69	101	118	134	201	239	188	126	143	160	175
Türkiye	-	39	142	319	527	447	220	236	164	1	-	-
Fas	-	-	103	104	103	109	84	101	106	132	135	150
Libya	-	-	-	-	-	18	13	177	-	-	-	-
Malta	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	9	10
Toplam	83	479	892	1432	2060	2797	2355	1953	1335	1065	1085	1190

Kaynak: Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 5. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF>

¹⁰⁰ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 4. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF> (29.03.2019).

¹⁰¹ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 5. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF> (29.03.2019).

1971 yılındaki Kuzey Afrika, Yakın Doğu ve Güney Asya bölgesindeki gönüllülerin çalıştıkları alanlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:¹⁰²

Tablo 15: Nanesa Bölgesindeki Gönüllülerin Çalıştıkları Alanlar

Tarım	455
Eğitim	425
Halk Sağlığı	20
Diğer	185
Toplam	1085

Kaynak: Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 5. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF>

Tablo 15 incelendiğinde 1971 yılında gönüllülerin en fazla tarım alanında çalıştıkları görülmektedir. Toplum kalkınması alanında gönüllü gönderilmemesi dikkat çekmiştir.

1.8.6.4. Doğu Asya ve Pasifik Bölgesi

1961-1972 yılları arasında Doğu Asya ve Pasifik Bölgesine gönderilen gönüllüler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:¹⁰³

Tablo 16: Doğu Asya ve Pasifik Bölgesine Gönderilen Gönüllüler

Doğu Asya-Pasifik	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Filipinler	182	573	548	335	569	706	758	730	410	347	275	320
Malezya	-	176	228	404	569	555	588	519	313	403	310	335
Tayland	-	99	243	278	311	422	308	253	231	216	200	215
Endonezya	-	-	17	45	-	-	-	-	-	-	-	-
Kore	-	-	-	-	-	96	266	196	118	174	295	320
Mikronezya	-	-	-	-	-	316	663	546	390	286	270	225
Batı Samoa	-	-	-	-	-	-	76	117	35	46	70	85
Tonga	-	-	-	-	-	-	41	103	31	40	65	80
Fiji	-	-	-	-	-	-	-	48	109	98	110	120
Solomon Adaları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	20
Toplam	182	848	1036	1062	1449	2095	2700	2512	1637	1610	1604	1720

Kaynak: Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 6. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF>

¹⁰² Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 5. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF> (29.03.2019).

¹⁰³ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 6. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF> (29.03.2019).

1971 yılındaki Doğu Asya ve Pasifik bölgesindeki gönüllülerin çalıştıkları alanlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.¹⁰⁴

Tablo 17: Doğu Asya ve Pasifik Bölgesindeki Gönüllülerin Çalıştıkları Alanlar

Eğitim	1050
Tarım	240
Halk Sağlığı	145
Diğer	160
Toplam	1595

Kaynak: Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 6. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF>

Tablo 17 incelendiğinde 1971 yılında gönüllülerin en fazla eğitim alanında çalıştıkları görülmektedir.

Barış Gönüllüleri Örgütü, tam yetmiş ülkede çalışmalar yürütmüş ve eğitim başta olmak üzere ihtiyaç duyulan birçok alanda insanlığa fayda sağlamak amacıyla faaliyetlerini sürdürmüştür. Örgütün Genel Müdürü Joseph H. Blatchford 1971 yılında onuncu yılını kutlayan örgütün mali raporunda şu ifadelerle yer vermiştir:

Örgütümüzün onuncu yılını kutlarım. Örgütümüzün başarıları sayılarla ifade edilemeyecek kadar büyüktür. Örgütümüz yurtiçinde veya yurtdışında hizmet için kendi gönüllü birliklerini kurmak amacıyla bir düzineden fazla ülkeye ilham vermiştir. Ve şu anda kırk binden fazla Amerikalı, dünyanın dört bir yanında görev yaparak eşsiz ve değerli bir deneyim kazandı. Gelecek yıllarda da bu karşılıksız yardımlar devam edecektir. Barış Gönüllüleri diğer ülkelerin insanlarına kendi problemleriyle başa çıkabilmek için yeni kaynaklar ve kapasiteler yaratmalarına yardımcı olmaya devam edecektir. Barış Gönüllülerinin en büyük katkısı özellikle eğitim üzerine olacaktır. Öğretmenleri titizlikle yetiştireceğiz. Dünyanın hızla değişen bölgelerinde ihtiyaca ayak uyduracak Barış Gönüllüleri, tarım ve halk sağlığı projeleriyle kırsal çalışmalara vurgu yaparak programlarını çeşitlendirmeye devam edecektir.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 6. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF> (29.03.2019).

¹⁰⁵ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1971, Washington D. C. Şubat 1970, s. 1. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/71.PDF> (29.03.2019).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ABD BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ TÜRKİYE'DE

2.1. Türkiye ile Amerika Arasında Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye Gelmesi İçin Yapılan Görüşmeler

Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü'nün ilk kafilesi 6 Eylül 1962 yılında Türkiye'ye gelerek faaliyetlerine başlamıştır. Amerika ile Türkiye Devletleri arasındaki antlaşma 27 Ağustos 1962 yılında karşılıklı mektuplar yoluyla olmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu antlaşmayı 2 Nisan 1965 yılında onaylamıştır. Görüldüğü üzere Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Türkiye'deki faaliyetleri antlaşma resmi olarak onaylanmadan üç yıl önce başlamıştır.

Amerika, Barış Gönüllüleri Örgütü'nü kurduktan dört ay sonra Türkiye'ye gönüllüler göndermek için Büyük Elçiliği kanalıyla Dış İşleri ile irtibata geçmiştir. Yapılan görüşmeleri yürütmeleri için Mr. Kuhn ve Mr. Woolfley'i Türkiye'ye yollamışlardır. Türkiye adına görüşmeleri Hamit Batu ve Şefik Fenmen yürütmüşlerdir. On dört ay süren görüşmelerin içeriği ise; gönüllülerin Türkiye'de rahatça hareket etmeleri için hukuki sorunların çözümü üzerine idi. Barış Gönüllüleri ilk olarak gidilecek ülkede ofis açıyordu. Türk hükümetinden ilk talep ofis açmak üzerine olmuştu ve burada çalışanların diplomat statüsünde olmalarını istenmiştir. İkinci olarak gönüllülerin vergilerden muaf tutulması istenmiştir. Üçüncü olarak gönüllü programlarının istenilen yerlerde istenilen şekilde yapılması istenmiştir. On dört ay süren görüşme trafiği olumlu bir şekilde sonuçlanarak imzaya hazır hale getirilmiştir. Nitekim antlaşma 27 Ağustos 1962 yılında Dış İşleri Bakanı Feridun Cemal Erkin ve Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Milli Danışma Konseyi Başkanı Lyndon Johnson tarafından imzalanmıştır.¹⁰⁶

2.2. Yapılan Antlaşmanın Şartları

Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında paraflanan ikili antlaşma metni, Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısı Lyndon Johnson'un 27 Ağustos 1962 yılında gerçekleştirdiği Türkiye ziyareti sırasında resmi olarak imzalanmıştır. Türkiye tarafından antlaşmayı dönemin Dış İşleri Bakanı Feridun Cemal Erkin imzalamıştır.

---

¹⁰⁶ Özbalkan, a.g.e., s. 125-130.

Meclise;

Barış Gönüllüleri adlı Amerikan teşekkülünün gayesi, az gelişmiş ve gelişmekte olan memleketlere eğitim, tarım ve sağlık gibi alanlarda ihtiyaç duydukları elemanları temin ve bu memleketlerin hızla kalkınmalarına yardım etmek, Amerikalıların diğer memleketler halkını, diğer memleketler halkının Amerika'yı daha iyi tanınmasını sağlamaktır. Barış Gönüllüleri teşkilatı ile yapılacak iş birliği, memleketimiz ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yeni bir bağ kuracak ve iki memleket arasında mevcut yakın dostluğu daha da kuvvetlendirecektir. Mezkur teşekkül taarfından temin olunan elemanların sarf edecekleri mesai memleketimiz için her hangi bir mali külfeti icabettirmeyecektir. Bazı sahalarda uzman ihtiyaçlarımızın karşılanması bakımından bu teşekkül ile kurulacak iş birliğinin faydalı olacağı düşünülmüş ve teati olunan 27. 8. 1962 tarihli mektuplarla sağlanan Andlaşmanın onaylanmasının uygun bulunması için ilişik kanun tasarısı hazırlanmıştır.¹⁰⁷

Gereğesiyle sunulan ikili antlaşmanın şartları şu şekildedir:

1. Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Türkiye'de müştereken tespit edilen görevler ifa etmek ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından talep Amerika Birleşik Devletleri tarafından kabul edilen sayıda Barış Gönüllüsü Türkiye'de vazifelendirilecektir. Gönüllüler Türkiye'de her iki hükümetimizce tayin edilen resmi veya özel kurumların doğrudan doğruya denetlemesi altında çalışacaklardır. Türkiye Hükümeti, gönüllülere ve mallarına, Türkiye'de ikamet eden Amerika Birleşik Devletleri uyruklu özel kişilere genellikle uygulanan muameleden aşağı olmamak üzere adilane muamele gösterecek ve gönüllülerle ilgili bütün meselelerde Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti temsilcilerine tam bilgi verecek, onlarla istişarede bulunacak ve işbirliği yapacaktır.
2. Türkiye Cumhuriyetinin yürürlükte bulunan kanunlarında derpiş edildiği şekilde,
  - a) gönüllülere ikamet teskereleri harçlıksız olarak verilecek ve
  - b) gönüllülerin geçim masraflarının karşılamak üzere alacakları meblağlar hiçbir vergi veya resme tabi tutulmayacaktır. Türkiye Cumhuriyetinin yürürlükte bulunan kanunlarında derpiş olduğu üzere ve Türkiye Cumhuriyetinde ithal edilmiş eşyanın elden çıkarılmasına ait kanun hükümlerine uyulması şartıyla, gönüllülerin kendi ihtiyaçları için gelişlerinden iki ay önce veya altı ay sonra Türkiye'ye ithal edecekleri kullanılmış zat ve ev eşyalarıyla beraberlerinde getirecekleri yeni zat eşyalar için hiçbir Gümrük Vergisi veya başka bir resim ödenmeyecektir.
3. Hükümetlerimizin ilgili temsilcileri, Türkiye Cumhuriyetinde barış gönüllüleri ve barış gönüllüleri programlarıyla ilgili olarak zaman zaman bu Anlaşmanın uygulanması bakımından gerekli veya arzuya şayan görülen düzeltmeleri yapabilirler...¹⁰⁸

Amerika Birleşik Devletleri bu antlaşmayla birlikte Barış Gönüllüleriyle ilgili tüm taleplerini Türkiye Cumhuriyeti Devletine kabul ettirmiştir.

2.3. Yapılan Antlaşmanın Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kabulü

Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında 27 Ağustos 1962 yılında imzalanan ikili antlaşmayı onaylama görüşmeleri Türkiye Büyük Millet Meclisinde 14 Ocak 1965 yılında başlamıştır. Görüşmenin yapıldığı tarihte Türkiye'de 527 Barış Gönüllüsü faaliyetlerini sürdürüyordu.¹⁰⁹ Yapılan antlaşma Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmadan Barış

¹⁰⁷ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 4-5.

¹⁰⁸ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 4-5.

¹⁰⁹ Peac Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 5. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreport/72.PDF> (29.03.2019).

Gönüllülerinin Türkiye'ye gelerek çalışmaya başlaması oldukça merak uyandırmıştır. Tasarıyı görüşen milletvekilleri de bu duruma dikkat çekmişlerdir.

Tasarının onaylanması sürecinde söz alan Niğde Milletvekili Asım Eren, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Pek muhterem arkadaşlarım, Barış Gönüllüleri adı altında memleketimizde çalışmakta bulunan Birleşik Amerika Devletleri uyruklu kimselerin faaliyetlerini bazı yerlerde yakinen gördük. Bunların çalışmalarının hakikaten insani bir amaç izledikleri duyuluyor. Bununla beraber bu teşkilatın nasıl doğduğu, ucunun nereye bağlı olduğu, hacminin ne olduğu hakkında bilgimiz yoktur. Eğer mümkünse ilgili Bakanlık veya temsilcileri lütfetsinler, bu anlaşmadan önceki durumu, bilmediğimiz noktaları izah buyursunlar, ondan sonra tasdik edelim. Hürmetlerimle.¹¹⁰

Asım Eren'in ardından söz alan Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi ve İkinci Daire İktisat İşleri Genel Müdürü Nazif Cuhruk, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Muhterem milletvekilleri; Barış Gönüllüleri adlı Amerikan teşekkülü müteveffa Başkan Kennedy tarafından 1960 senesinde Kongreye tevdi edilen ilk büyük Unyonun durumu hakkındaki nutukta mevzuu bahsedilmiş ve Amerikan dış politikasının o tarihte tesbit edilen, dış politika objektiflerinin en verimli vasıtalarından bir tanesi olarak telakki edilmişti. Teşkilatın kuruluşu tarih olarak bu nutka bağlanır. Teşkilatın gayesi, Amerikalı gönüllüleri Amerikan hayat tarzı, Amerika'nın demokratik idealleri umumiyetle dünyada Amerikan halkının yaşayış tarzı, görüş ve pratiki hakkında geniş ölçüde aydınlatmaktadır. Teşkilata mensup gönüllüler gittikleri memleketlerde aşağı-yukarı buldukları memleketlerin şartları içerisinde bizzat çeşitli sahalarda çalışan insanlarla onların çalışma ve yaşama şartlarını muadil şartları kabul ederek hakikaten gönüllü gibi çalışmak gayesiyle çalışırlar. Bunların aşağı-yukarı miktarı hakkında ilk tahminler 50 bin kişi olacağı merkezinde idi. Teşkilatın bütçesine bağlı olarak bu miktarlar gelişmiş bulunabilir. Miktarı hakkında bu seneki her yıl tekrar edilen bir program mahiyetindedir. Müteveffa Kennedy'nin Servant Schneider bu teşkilatın başına getirilmiş bulunuyor. Aşağı-yukarı bütün gelişme halindeki memleketlerde teşkilat mensupları bir nevi teknik yardım temsilcisi gibi, fakat daha dün ölçülerde faaliyetlerde bulunurlar. Ekonomik sahada, sosyal sahada diğer çeşitli alanlarda beraber yaşadıkları kütlenin çalışma hayatına iştirak ederler ve bu hayat içinde bir teknik yardım eksperisi gibi kendilerinin bilgilerini görgülerini intikal ettirirler. Teşkilat hakkında arz edebileceğimiz malumat bu kadardır. Hürmetlerimi arz ederim.¹¹¹

Nazif Cuhruk'tan sonra söz alan Diyarbakır Milletvekili Adnan Aral, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Muhterem arkadaşlar, biraz evvel konuşan arkadaşlarımızın beyanından anlaşılıyor ki, Türkiye'ye Amerika'dan barış gönüllüleri adı altında bazı kimseler gelecektir. Bunlar bize ne öğretecekler? Ne öğretecekler? Bize bunlar ahlaksızlıktan başka bir şey öğretmezler. Kanunu kabul etmeyelim arkadaşlar.¹¹²

Adnan Aral'dan sonra söz alan İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay, şu açıklamalarda bulunmuştur:

¹¹⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 662.

¹¹¹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 662.

¹¹² Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 662.

Muhterem arkadaşlar, benden evvel konuşan çok kıymetli aydın bir arkadaşımın insanlık sahasında her türlü fedakârlık yaparak vazife gören insanlar hakkında kullandığı tabiri, her halde kendisinin müsellemler olan nezahetiyle kabili telif bulmuyorum. Fakat bu insanlarla muhtelif vesilelerle memleketin muhtelif yerlerinde temas etmiş bir arkadaşınızım. Amerika’da bazı teşekküller vardır ki, ‘Genç Hıristiyanlar Cemiyetleri’ gibi, üzerinde etkili olduğu için, bazı yerlerde hoş görülmez. Fakat bu insanlar, barış gönüllüleri, muztarip insanların yanına gidecek onlara kültür sahasında, gerek sosyal sahada daima iyilik telkin eden, insanlığı yaratan ve insan cemiyetinin arzu ettiği birliği kurmak isteyen insanlardır. Ve bilhassa fazilet mükâfatının mübdi olan Kennedy için şu memlekette isim verdik. Bütün dünya geçen sene Kennedy’nin ölüm yıl dönümünde adeta büyük bir matem yaptı. Bu iş böyle açık iken muhterem arkadaşımın kullanmış olduğu bu tabirden üzüntü duyarak söz istedim. Bu barış gönüllülerinde ne bir siyasi maksat vardır, ne de dini bir maksat vardır, yalnız insanlığın birleşmesi ve sosyal sahada iş birliği için kurulmuş bir teşekküldür. Bunu arz için huzurunuzda geldim. Hürmetlerimi arz ederim.¹¹³

Fahrettin Kerim Gökay’dan sonra hükümet adına söz alan Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Bu kürsüde Sayın Adnan arkadaşımızın barış gönüllüleri için sarf ettiği olumsuz tabiri Hükümet adına üzüntü ile karşıladığımı açıklamak mecburiyetindeyim. Milli Eğitim Bakanlığının hizmetinde emekleri geçen bu gönüllülerin bizim öğretmenlerimizden tamamen farksız hizmet şartları içinde bulunduğunu ve bunlardan büyük faydalar sağladığımızı huzurunuzda ifade etmek isterim. Bu insanların kendi memleketleri dışında insanlık ideali için toplanmış ve bu ideale bağlı olarak, geri kalmış memleketlerde o memleketlerin kalkınmasına kendi bilgilerini, aynı zamanda insanlık inancı çerçevesi içinde var güçleriyle yerine getirmektedirler. Bu insanlar ancak saygıyla anılmaya layık insanlardır. Bilhassa bunu huzurunuzda belirtmek istiyorum.¹¹⁴

Milli Eğitim Bakanı konuşmasını bitirdikten sonra Diyarbakır Milletvekili Şehmuz Arslan, kendisine Gönüllülerin Türkiye’de kaza yapmaları halinde, “Türk mahkemelerinde mi yoksa Amerikan mahkemelerinde mi yargılamaları yapılacak?” Sorusunu yöneltmiştir. İbrahim Öktem’in cevabı ise “Türk mahkemelerinde yargılanacaklar” şeklinde olmuştur.

İbrahim Öktem’den sonra Adalet Partisi Grubu adına söz alan Çorum Milletvekili Abdurrahman Güler, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Muhterem arkadaşlar, insanlığı ve hür insanları bir araya getirme, misyonunu liyakatla ifa eden ve müteveffa Mr. Kennedy’nin üzerinde ehemmiyetle durduğu barış gönüllüleri misyonunu Adalet Partisi Grubu hürmetle selamlar. İnsanlık, hürriyet ve fazilet namına ve insanların manevi hasletlerini geliştirmek uğruna, gönüllü olarak vazife almış insanlar hakkında Sayın Adnan Aral’ın söylediği sözler hakikaten esef vericidir. Bu gönüllü insanların ifa ettiği vazifeyi anlayabilmek için onlar kadar manevi değerlerle mücehhez olmak lazımdır. Sayın Adnan Aral’ı bu değerle mücehhez görmemek bahtiyarlığından dolayıda üzüntü içindeyiz. Muhterem arkadaşlar, Sayın Adnan Aral, bu ve bundan evvelki görüşmelerinde ideolojik bazı fikirlerini bu kürsüye getirdiler. Aynı hassasiyeti başka memleketlerden gelen şahıslar hakkında da bu kürsüden ifa etmiş, göstermiş olsaydı aynı şekilde yine üzüntülerimizi arz eder, memnuniyetsizliğimizi belirtirdik. Tekrar eseflerimizi arz ederiz. Hürmetlerimle.¹¹⁵

¹¹³ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 662-663.

¹¹⁴ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 663.

¹¹⁵ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 663.

Abdurrahman Güler'den sonra Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına söz alan Maraş Milletvekili Kemali Bayazıt, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Muhterem arkadaşlarım, çok temenni ediyorum ki, Sayın Adnan arkadaşımız düşündüğünün dışında bir beyanda bulunmuş olsun. Barış gönüllüleri gibi bir beynelmilel ve dünya sulhüne hizmet eden bir teşekkül için hazırlanmış beynelmilel bir muahedenin görüşülmesi sırasında arkadaşımız eğer beyan ettiği gibi düşünüyorsa C.H.P Grubu adına üzüntülerimizi ve kendilerine teessüflerimizi bildiririz. Maruzatım bu kadardır.¹¹⁶

Kemali Bayazıt'tan sonra Yeni Türkiye Partisi Grubu adına söz alan Tokat Milletvekili Ali Dizman, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Pek muhterem arkadaşlarım, yüksek insanlık ideallerinin tahakkuku uğrunda, tatbikatındaki önergelerinden de yakinen müşahede ettiğimiz şekilde, buldukları bünye ile hiçbir tearuz göstermeden onlara intibak ederek izzeti nefislerini rencide etmeksizin bu yüksek ideallerin tahakkukuna hizmet eden ve Türkiye için faydalı hizmetleri de mesbuk bulunan bir gruba bir arkadaş tarafından yapılan haksız tecavüzü Y.T.P Grubu adına biz de esefle müşahede ettik. Bunu belirtmek isteriz. Hürmetlerimle.¹¹⁷

Ali Dizman'dan sonra söz alan Niğde Milletvekili Ruhi Soyer, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Çok muhterem arkadaşlarım, barış gönüllülerinden iki genç kıymetli öğretmen benim seçim çevrem dâhiline gelmiş bulunmaktadır. Kendilerinin çalışmalarından gerek maarif müdürü, gerek vali ve gerekse bütün il hakikaten memnundur. Bu kadar faydalı ve bu kadar iyi ve insani bir maksada mâruf olarak gönderilmiş olan barış gönüllülerini şaibe altında bırakacak sözlerin sarf edilmesini Yüce Meclisin kudretiyle telif edemiyorum. Nasıl olur da bir arkadaşımız, böyle insani ve memlekete bu kadar faydalı olmak için mütemadiyen çalışıyorlar. Bu zavallılar daha fazla faydalı olabilmek için Türkçe öğreniyorlar. Bu kadar faydalı ve insani hizmet gören insanlara böyle dil uzatılmasının her halde yerinde olmadığını arkadaşımız Adnan Aral da takdir edeceklerdir. Ümidediyorum. Bir sürçü lisan olmuştur. Bunu bu kürsüden tashih ederek yanlışığın izale etmelerini temenni ederim. Hürmetlerimle.¹¹⁸

Ruhi Soyer'den sonra söz alan İstanbul Milletvekili Selim Sarper, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Sayın arkadaşlarım, benim söyleyeceğim çok bir şey kalmadı. Benden evvel kürsüye gelen arkadaşlar söylenmesi lazım gelen her şeyi söylemişlerdir; itiraz eden arkadaş müstesna. Ben de onların noktai nazarına iltihak etmekle iktifa edeceğim. Bu genç ve idealist Amerikalılar memleketimizde hiçbir imtiyaza malik olmayacaklardır. Kendileri, nadir ecnebilerin yaptığı gibi, bizim aramıza köylümüzün içine girerek, onların dilini öğrenerek, onların hayat şartlarına tabi olarak idealist yardımsever gençlerden ibaret bir heyettir. Yalnız esefle beyan etmek istediğim bir nokta vardır. Sayın başkanın tam karşısında oturmama rağmen, birkaç defadır kendisinin zaviyei rüyeti içine bir türlü girmeye muvaffak olamıyorum. Fahrettin Gökay arkadaşımın evvel söz istediğim halde birçok arkadaş konuştuktan sonra bana söz verdiler. Mamafih

¹¹⁶ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 663.

¹¹⁷ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 663-664.

¹¹⁸ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 664.

arkadaşlarım, benden çok daha iyi konuşmalar yaptıkları için Sayın Başkana bir münasebetle teşekkür etmek de vazife oldu.¹¹⁹

Bu konuşmadan sonra Burdur Milletvekili Mehmet Özbey, yeterlilik önergesini oylamaya sunmuştur. Yeterlilik önergesi aleyhine söz isteyen Kırşehir Milletvekili Memduh Erdemir, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Pek muhterem arkadaşlarım, Barış gönüllüleri mevzuundaki anlaşmanın tasdik edilip edilmemesi meselesi bir hayli Meclisimizi heyecanlı konuşmalara sevk etmiş bulunmaktadır. Kanaatimce bu anlaşmanın mahiyeti iyice anlaşılmamıştır. Barış gönüllülerinin dünya sulhüne hizmet edeceği, memleketimizde bazı eğitim ve öğretim meseleleriyle meşgul olacakları, halkı aydınlatacakları gibi bir mana çıkmışsa da bundan ne şekilde istifade edilecek, hangi Bakanlık meşgul olacak bu memleketimize gelecek olan zevatın formasyonları nedir? Biraz evvel Sayın Milli Eğitim Bakanı Hükümet adına çıktı, burada dediler ki ‘Barış gönüllüleri camiasında bulunan öğretmenlerin memleketimizdeki öğretmenlerden hiç farkı yoktur.’ Acaba hangi seviyede bir öğretmenlik formasyonuna sahiptirler? Ne şekilde gelecek, nerelerde hizmet görecekler, memleketin teknik ve idari yönden bunlardan görecekları hizmet nedir... Mahiyeti açıkça anlaşılamamıştır. Alakalı Bakanlar aramızdadır. Çıksınlar, lütfen iyice anlatsınlar. Bu şekilde Yüksek Meclis iyice tenvir edilsin, bundan sonra reylerimizi kullanalım. Bu bakımdan takririn aleyhinde bulunuyoruz. Yeterliğin kabul edilmemesini hassaten rica ediyorum.¹²⁰

Bu konuşmanın ardından yeterlilik önergesi ve maddelerin görüşülmesi kabul edilmiştir. “Barış Gönüllüleri” Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yapılan anlaşmaya ait teati olunan mektupların oylanmasının uygun bulunduğu dair kanun, oy kullanan 179 milletvekilinin 170’inin oyunu almış ve çoğunluk sağlanamadığı için bir sonraki güne ertelenmiştir. İlk oylamaya 450 milletvekilinden 179’u katılmıştır. 170 kabul, 4 ret, 5 çekimser oy çıkmış ve 258 milletvekili oylamaya katılmamıştır.¹²¹ Kanun tasarısı ilk gün yeterli çoğunluk sağlanamadığından bir sonraki gün tekrar oylamaya sunulmuştur. 174 milletvekilinin katılmadığı 15 Ocak 1965 yılındaki oylamada 263 oy kullanılmıştır. Bu oyların 250’si kabul için, 6’sı ret için, 7’si çekimser olarak kaldırılmış ve çoğunluk sağlandığından kanun tasarısı kabul edilmiştir.¹²² Meclisin onayından geçen kanun tasarısı, Cumhuriyet Senatosuna sevk edilmiştir.

“Barış Gönüllüleri” Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yapılan anlaşmaya ait teati olunan mektupların oylanmasının uygun bulunduğu dair kanun tasarısı 2 Nisan 1965 yılında Cumhuriyet Senatosunda görüşülmüştür. Görüşmede söz alan Senatör Niyazi Ağırnaslı, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Muhterem arkadaşlar, huzurunuzda barış gönüllülerinin kabulü ve barış gönüllüleri adı ile gelecek zevatın getirdiği eşyalara gümrük muafiyeti tanınması hakkında bir anlaşma gelmiş bulunuyor.

¹¹⁹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 664.

¹²⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 664-665.

¹²¹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 14 Ocak 1965, s. 704-707.

¹²² Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, 34(339), 15 Ocak 1965, s. 810-813.

Ben işin neler ihtiva ettiğini anlamak için dosyayı tetkik ettim. Bir kere ‘geri kalmış memleketlerin ekonomik, tarımsal, kültürel faaliyetlerini kalkındırmak maksadıyla’ diye bir tabir var. Yani geri kalmış bir memleket oluyoruz, bizim ekonomimize, tarımımızı, kültürel faaliyetlerimizi kalkındırmak maksadıyla barış gönüllülüğünü kabul etmiş oluyoruz. Daha aşağıda da mütekabiliyet esası var. Yani muahede yapmış olduğumuz Amerika Birleşik Devletlerinin de, geri kalmış olduğu muahedenin zımnı manasından bu anlaşılıyor. Aslında Amerika geri kalmıştır da, biz barış gönüllüleri gönderip Amerikayı kalkındıracak değiliz. İşin esası bu. Mütekabiliyet sadece bir formül olarak konulmuş oluyor. Bunun iki cephesine de dikkatle eğilmek mecburiyetindeyiz. Birisi barış gönüllüleri vasfı ile, sıfatı ile gelecek heyetlerin, kabilelerin ne iş göreceği, faydalı olup olmayacağı? İkincisi, bu muafiyetlerin tanınmanın memleketimize ne menfaat veya zarar getirmiş olacağı. Biz bunun ikisi üzerinde de durmak mecburiyetindeyiz. Muhterem arkadaşlarım. Evvela ikinci mevzu, muafiyet mevzuu üzerinde duralım. Ondan sonra birinci mevzua geçelim. Arkadaşlar, bütçe müzakereleri münasebetiyle muhtelif vesilelerle Gümrük ve Tekel Bakanlığı Bütçesi görüşülürken dert yanılmıştır, acı acı. Birtakım Amerikan eşya pazarları ile memleketin her tarafı doldu, bu muafiyet meselesi adamakıllı istismar edildi, suiistimal edildi ve maalesef dostluğu haleldar edecek şekilde her rütbede, her derecede her memuriyetle gelenler kaçakçılıkla doğrudan doğruya meşguldürler. Bu muafiyeti tanıyıp, mütemediyen hem bizim esnafımızı rekabet edemeyecek halde bulundurma, hem de gümrüklerimizden, Gümrük Resmini, Gümrük Vergisini ödmeden muaf olarak kullanılmış eşyasını, kullanılmamış eşyasını, ticari eşya olarak getirip satma imkânını bu anlaşma ile biraz daha genişletmiş oluyorsunuz. Yani şimdiye kadar gelen misyonlara ilaveten, barış gönüllüsü, adı altında ticaret yapalım diye bilmem beyaz zehir midir naylon eşya mıdır. Allah ne verdi ise gelecek ve bu memlekette rahat rahat satılacaktır. Bu işin bir tarafı ve sadece bu tarifeyle mütekabiliyet esasından bizim hiç istifade edemeyeceğimiz, barış gönüllüleri, adı altında heyetler gönderip de Amerika’yı kalkındırmaya falan gidemeyeceğimiz bugün için yüzde yüz muhakkak olduğuna göre, sadece bu cephesiyle bu anlaşma Türkiye’nin menfaatlerine uygun düşmeyecektir. İkinci cephesine geçiyorum. Barış gönüllüleri gelecekler insanlık, kardeşlik ve sairenin temsilcisi olarak Türkiye’de bizi barış düzeni ve dünya sulhü için irşadedecekler, öyle mi? Kendi memleketlerinde beyaz derili bir profesöre siyah derililerin kafilesine sadece sempati gösterisi olarak arabasıyla karıştı diye veya yaralılarına ilaç gönderdi veyahutta bu yürüyüşe katılanlara yiyecek gönderdi diye parçalıyan onu linç eden sokaklarda sürükliyen insanlar buraya gelip bize barış öğretecekler öyle mi? Vietnam’a zehirli gaz atan insanlar Türkiye’ye gelecekler barış temsilcisi olarak bize barış öğretecekler öyle mi? Yarın bunun arkasından başka memleketlerden de, barış gönüllüsü adı ile böyle bir talebolursa, kapıları açacak mıyız arkadaşlar? İşin bu cephesinde bizim sevgili dostumuz Amerikalılar bu barış temsilciliğini evvela kendi memleketlerinde yapsınlar. Evvela kendi memleketlerinde ırk ayrımını terviç, tasvibeden kanunları bertaraf etsinler ve ırk farkı olmaksızın kendi memleketlerinde bir kardeşliği tesis etsinler de, sonra başka memleketlerde barış temine kalksınlar. Muhterem arkadaşlarım, Sayın Başkan dostluğun halâldar olmaması istikametine yöneltmek için ikazda bulundular. Hiç şüphesiz ki, biz dostluklarımıza tarihimizde en sadık olmayı bilmiş ve daha kendileri Devlet kurmayı bilmedikleri devirde biz Devlet kurmuş, Hükümet kurmuş bir milletin çocuklarıyız. Biz çok geniş bir anlayışla, hatta belki biraz daha fazlasıyla dostluklara bağlı kalmışız, sarılmışızdır. O dostlukların nasıl muallakta kaldığını bizi nasıl terk ettiklerini de yakın tarihteki misallerle onlara göstermişlerdir, ispat etmişlerdir. Değerli arkadaşlarım, bu barış gönüllüleri konusunda bakın bundan evvelki muahedelerin hepsinde hakikaten faydalı, hakikaten karşılıklı kalkınmaları hedef tutan hükümler vardı, faydalı idi. Fakat bu, 1961 veya 1962 senesinde yazılmış bir mektupla ve sadece dosta olan itimadımızdan doğan, belki tam tetkik fırsatı bulmadan peki, eyvallah, deyip kabul edilmiş bir anlaşma mahiyetini taşıyor. Buna oy vermemenizi gerçekten, yürekten rica ediyorum. Bunu reddedelim. Barış gönüllülüğüne de, barışlara da bize getirecekleri, belki gençlerimize; Dikeçligil’in de hatırlatması üzerine onu da ifade edeyim, belki dini bakımdan dahi mahzurlar tevli dedebileceğiz olan bu işe muvafakat etmiyelim, arkadaşlar. Bunun altında birtakım yanlış maksatlar, her şeye burunlarını sokma itiyadını güden kendi memleketlerindeki barış anlayışı ile başka memleketlere karşı barış anlayışları ayrı zihniyeti Türkiye’ye öğretebileceği bir şey yoktur. Bu itibarla bu tasarıyı ret buyurmanızı rica edeceğim ve kabul etmeme istikametinde oy kullanacağımı da arz ederim, teşekkür ederim.¹²³

¹²³ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem 1, 26, Birleşim 67, 2 Nisan 1965, s. 640-641.

Niyazi Ağırnaslı'dan sonra söz alan Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Muhterem başkan, muhterem arkadaşlarım; benden evvel konuşan sayın hatip bilmem ki, neden ve niçin bu kadar heyecanlı ve ayrı bir istikamette bu işin aleyhinde konuşsun, anlıyamadım. Yalnız bendeniz şu kadarını ifade edeyim ki, şu barış gönüllüsü adı altında memleketimizi ziyaret edecek kimselerin ve burada vazife alacak olanların bu kanun kabul edildiği takdirde memleketin umumi menfaatini ilgilendiren hangi işler üzerinde duracakları şurada bir iki madde serd edilmiştir. az gelişmiş memleketlerin eğitim, tarım, sağlık alanlarında hamle yapmak, hızla kalkınmalarına yardım etmek. Çok muhterem arkadaşlarım, az gelişmiş bir bölgenin temsilcisi olarak ifade edeceğim. Tunceli, Hakkâri, Van ve Doğu – Anadolu vilayetlerinin birçoğunu gezdim. Geçende de arz ettim. Bilhassa bu ve buna benzer vilayetlerimizin bir çoğunda asla bir yabancı dil hocası bulunmamaktadır. Ben yalnız eğitim cephesinden alıyorum. Barış gönüllüleri bugün burada Tunceli'de iki arkadaş, Hakkâri'de iki arkadaş yıllardan beri bu okullarda bir tek yabancı kelime öğrenmeden mahrum olan veyahut iki üç ay kadar orada öğretmenlik yapıp başka yere nakleden veyahut orada mektep sıralarında iken biraz yabancı dil öğrenenler tarafından burada eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Hâlbuki burada vazife alan kimseler her türlü fedakarlığı üzerine almak suretiyle burada yabancı dil öğrenmekten mahrum olan çocuklarımızın boş geçen bu derslerin doldurmak suretiyle bize en büyük yardımı hem bütçe bakımından, hem de öğretim bakımından yaptıklarına şahsan kaani bulunmaktayım. Yalnız, Sayın arkadaşşıma şunu hatırlatmak isterim ki hakikaten bunlar bu vazifeyi deruhte ettikleri zaman, o okulun müdürü vardır, talim heyeti vardır, vali vardır, mülkiye amiri vardır, şu vardır, bu vardır. Ve nihayet bir sınıfta büyük bir kütleye hitabederken oradaki Türk çocuklarının ne kadar milliyetçi olduğunu Türk vatanında Türk hocasından ders alan bu kimseler onların yapacakları en ufak kendi memleketleri lehindeki bir propagandaya, dini istismardaki konulara bunlar feveran edip velilerine bildirecekler, velileri de dolayısıyla hiçbir zaman böyle düşünüldüğü gibi bir propaganda tahakkuk edemeyecektir. Eğer şöyle olursa arkadaşlarım, ona bir şey demem. Tamamen bu eğitim, bu öğretim müessesesi bütün yabancılardan müteşekkil olsa ve tamamen dört duvar içinde çocuklar zaman zaman velilerle temas etmese belki birisi yapabilir. Orada bulunan talim terbiye heyetinden yirmi kişi varsa on kişi varsa, hiç değilse bir kişi Türklere bulunuyor. Asla bunların zararlı olacağını tahmin etmiyorum. Arkadaşım belki haklıdır. Kendi memleketlerinde şöyle yapıyorlar, böyle yapıyorlar; Vietnam'da şöyle yapıyorlar, böyle yapıyorlar. Bu başka bir konu. Bu dünya barışı için, bir kütlenin diğer bir kütle içerisindeki hâkimiyeti meselesi şimdi burada konuşulması, görüşülmesi gereken bir mevzu değildir ve bununla zerre kadar ilgisi olmadığına kaani bulunuyorum. Ben bu tasarının kabulü ile şurada üç maddede yazılı esasların yüzde illisi tahakkuk etse dahi –ki ediyor, bunların yardımlarına minnettar ve müteşekkiriz – burada Sayın Ferid Melen arkadaşımız bir ifadede bulundular. Eğer bize Amerikalılar yağ vermezse yemeklerimizi de yağsız pişireceğiz, dediler. Demek ki bugün birçok devletlerden şu veya bu şekilde yardım almaktayız ve yardım yapıyorlar. Hem eğitim ve öğretim bakımından yaptıkları yardımlar hakikaten bizim için daima takdire şayandır. Bizim de bu bakımdan müteşekkir olmamız lazımdır. Ben arkadaşımın fikrinde değilim. Bu teklife müspet oy kullanmakla memleketimize ve milletimize de en büyük hizmeti yapacağımıza kaaniim. Hürmetlerimle.¹²⁴

Mehmet Ali Demir'den sonra söz alan Dışişleri Komisyonu Başkanı Hıfzı Oğuz Bekata, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım, Sayın Ağırnaslı arkadaşımızın bu tasarı münasebetiyle huzurunuzda dile getirdikleri birkaç noktaya arzı cevap edeceğim. Arkadaşımızın, Amerika'nın takip ettiği iç ve dış politikayı bu vesile ile burada tenkid etmesinin asıl konu ile uzaktan yakından münasebeti yoktur. Bu itibarla, umumi sözlerini bu suretle mevzuun dışında ve bu vesile ile ifadeye ihtiyaç duyduğu bir beyan diye telakki ederek bir kenara koyduktan sonra, tasarıyla ilgili olarak dokundukları üç noktayı belirteceğim. 1. Her sene yüz kadar barış

¹²⁴ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem 1, 26, Birleşim 67, 2 Nisan 1965, s. 641-642.

gönüllüsü Amerika'dan Türkiye'ye gelmekte ve yalnız burada değil, başka memleketlere de giderek tarım, sağlık, eğitim, kül halinde ekonomik sahalarda eksper olarak çalışmaktadırlar. Bunların her türlü masrafları doğrudan doğruya Amerika Devleti tarafından ödenmektedir. Bu itibarla bize karşı hiçbir külfet tahmil etmekte değildir. Şimdiye kadarki tatbikattan da bunlardan çok istifade edildiği ve bu itibarladır ki, bu tatbikata devam olunduğu kanaati hâsıl olmuştur. Mütakabiliyet mevzuuna gelince, Amerika'nın her noktası en ileri bir devletin vatandaşları tarafından işgal edilmiş ve yaşanır halde değildir. Onun da bizzat geri kalmış bölgeleri mevcuttur. Mütakabiliyet, bağımsız devletler arasında, bir zaman için Devletin birinin aynen mukabelesine imkân olmasa dahi, iki bağımsız Devletin dengeli ve eşit münasebetlerinin ifadesi olarak biz sana göndereceğiz sende bize imkanı olduğu takdirde göndereceksin, manasına konmuştur. Bu bizi millet olarak avare etmenin yanı başında, günün birinde bizzat Amerika'nın geri kalmış topraklarına bizden de barış gönüllülerinin gitmesi ihtimalini uzak görmemek bu memlekete saygının bir ifadesidir. Gümrük muafiyetine gelince: Bu mevzuun işleyiş tarzı ve mahiyeti de şudur. Amerikalıların bu barış gönüllüleri Türkiye'ye gelmeden iki ay önce ve gittikten altı ay sonraya kadar getirdikleri zati eşyaları gümrükten muaf olarak girmekte ve fakat arkadaşımızın söylediği gibi, bunların satılması menedilmiş bulunmaktadır. Onun içindir ki, bu giriş ve çıkışın adı, gümrük muafiyeti, tarzında ifade edilmiş olmakla beraber, muvakkat kabul mahiyetindedir. Yani, eşyasını getirecek ve bilahara çıkarken de götürülecektir. O halde bilahara götürüleceği bir eşyanın gümrük resminin verilmesi bahis konusu olmadığı için, muvakkat kabul mahiyetinde olan bu gibi eşyanın gümrük dışı gelmesi ve giderken de aynen gitmesi esastır ve tatbikat da böyle yapılmaktadır. Son olarak şu noktaya da parmak basarak huzurunuzdan ayrılacağım. Arkadaşımız, Barış gönüllüleriyle ilgili bu tasarının reddi istikametinde oy kullanacaklarını beyan buyurdular. Şu gerçeği muhterem senato huzurunda bir defa daha ifaye zaruret görmekteyim ki, dünya yaşayacaksa, barış içinde yaşayacak ve günün birinde dünya ölçüsünde başına birşey gelecektir, barıştan çıktığı zaman gelecektir. O halde barışı reddetmek, barışın reddinden faydası olanlara hizmet etmek manasına gelir. Bu itibarla barışın içinde yaşamaya Birleşmiş Milletlerin idealini benimseyen Türkiye'nin karşı koyması bahis konusu olamaz. Muvakkat kabul mevzuunda arkadaşımı tatmin ettiğimi zannettiğim için kendi oylarının da müspet olarak tecelli edeceğine inanarak huzurunuzdan ayrılmak istiyorum. Teşekkür ederim.¹²⁵

Bu konuşmanın ardından söz alan Niyazi Ağırnaslı, Hıfzı Oğuz Bekata'ya şu soruyu yöneltmiştir: "Sayın Bekata'nın şimdiye kadar kaç Amerikalının bu şekilde muvakkat kabul yolu ile ithal edip de eşyasını geri götürdüğüne dair acaba bir bilgisi var mıdır? Bu sözde kalan şeydir. Gelen Amerikalı giderken eşyasını satın öyle gitmektedir."¹²⁶

Dışişleri Komisyonu Başkanı Hıfzı Oğuz Bekata, Niyazi Ağırnaslı'nın sorusuna şu cevabı vermiştir:

Muhterem arkadaşlarım, arkadaşımızın beyanı bu konunun dışında kül ile ilgilidir. Yani Amerika'dan hangi şartlar içinde gelirse gelsin, burada eşyasını satıyor mu satmıyor mu? Sattıkları meydandadır ki, dükkânlarda görüyoruz. Ama o satanlar barış gönüllüsü müdür? Hayır. Bu barış gönüllülerinin barıştaki ve temsil ettikleri Vazifedeki idealist vasıflarını zedelememek için bunların malları muvakkat kabul sistemi ile Gümrük Kanununun 24, 25'inci maddesinin tanzim ettiği rejim dâhilinde geliyor ve tekrar gidiyor. Bunların dışında kalan kimselerdir. Konuları tefrik ederek mülhaza etmeli. Üstelik bu mevzuda sadece Amerikalılar kabahatli değildir. Kabahati onların giyilmiş malları dahi son derece itibar düşkünlüğünü yapan bizimle hiç olmazsa bölüşülmesi zaruridir.¹²⁷

¹²⁵ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem 1, 26, Birleşim 67, 2 Nisan 1965, s. 642-443.

¹²⁶ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem 1, 26, Birleşim 67, 2 Nisan 1965, s. 643.

¹²⁷ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem 1, 26, Birleşim 67, 2 Nisan 1965, s. 643-644.

Bu cevaptan sonra başka söz alan olmamıştır. “Barış Gönüllüleri” Amerikan Teşekküründen faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yapılan andlaşmaya ait teati olunan mektupların oylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı oylamaya sunulmuştur. Oylamaya yüz seksen dört Cumhuriyet Senatosu üyesinden yüz bir Senato üyesi katılmıştır. Oylama yüz kabul, bir ret ile sonuçlanmış ve tasarı kanunlaştırılmıştır. Oylamada kaldırılan tek ret oy, Barış Gönüllülerini istemediğini ısrarla dile getiren Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı tarafından kaldırılmıştır.¹²⁸

Barış Gönüllüleri Türkiye’de üç yıldır faaliyetlerini yürütmelerine karşın, milletvekilleri ve Senato üyelerinin gönüllülerin ne yapıp ettiğinden, nerelerde çalıştığından, ne iş yaptıklarından haberdar olmamaları çok vahim bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Barış Gönüllüleri hakkında meclisin bilgiye ihtiyacı olduğunu gören hükümet yetkilileri kısa kısa açıklamalarda bulunmuştur ancak bazı milletvekilleri ve Senatörleri ikna edememiştir. Konu hakkında pek bilgi sahibi olunmasa da tasarı hem meclisten hem de Cumhuriyet Senatosundan geçmiştir. Altı milletvekili ve bir senatörün muhalefetine rağmen meclisten geçen kanun 10 Nisan 1965 yılında Resmi gazetede yayınlanmıştır.¹²⁹

2.4. Barış Gönüllülerinin Türkiye’deki Dağılımları

Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında ikili antlaşmanın imzalanmasının hemen ardından ilk Barış Gönüllüleri kafilesi 1962 yılının Eylül ayında Türkiye’ye gelmiştir. İlk kafile 39 gönüllüden oluşuyordu. Bu 39 gönüllünün 31 tanesi İngilizce öğretmenliği, geri kalan 8 kişi ise tarım teknisyeni olarak görev almıştır. 39 gönüllünün 2’si evli olmak üzere 27’si erkek, 12’si kadındı.¹³⁰

Barış Gönüllüleri Amerika’da on iki hafta süren eğitimlerden geçtikten sonra Türkiye’ye gönderilmiştir. Gönüllüler Türkiye’ye geldiklerinde İstanbul ve Ankara’da da sekiz haftalık eğitim süreçlerinden geçtikten sonra görevlerini yapmak üzere görev yerlerine gönderilmiştir. Türkiye’de gördükleri hazırlık eğitiminin içeriği şöyledir:

1. Türkçe: 195 saat
2. Toplum kalkınması: 25 saat
  - Türkiye’de yürütülecek toplum kalkınma projeleri
  - Türkiye’de yürütülecek pilot projeler
  - Toplumsal gelişim hizmetleri
  - Amerikan Yardım Teşkilatının ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının toplumsal kalkınma projeleri

¹²⁸ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem 1, 26, Birleşim 67, 2 Nisan 1965, s. 676-677.

¹²⁹ Fakir Baykurt, **Türk Eğitiminde Emperyalist Etkiler**, Öğretmen Dünyası, Ankara, 1999, s. 45.

¹³⁰ Peac Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 5. <https://files.peacecorps.gov/manuals/cbj/1964.pdf> (29.03.2019).

- Kooperatifçilik
  - Bakanlıklar ve Barış Gönüllüleri arasındaki iş birliği
  - Gönüllüler ile köylüler arasında işbirliği
  - Gönüllüler ile memurlar arasında işbirliği
3. Türkiye'yi tanıtırma programları: 45 saat
    - Genel Türk Tarihi
    - Türkiye coğrafyası
    - Türkiye'nin siyasal, ekonomik, sosyal yapısı
    - Türkiye'nin tarımsal yapısı
    - Kültürel özellikler
    - Mahalli İdarelerin yapısı
    - Halk Eğitim Müdürlüklerinin yapısı
  4. Şehir, kasaba ve köy ile alakalı bilgiler: 20 saat
    - Şehir, kasaba ve köyde iklim şartları
    - Şehir, kasaba ve köydeki insanların psikolojik durumları
    - Şehir, kasaba ve köydeki ileri gelen kişiler
    - Şehir, kasaba ve köydeki gelenek-görenekler
    - Şehir, kasaba ve köyde misafir hayatı
    - Şehir, kasaba ve köydeki kişilerin haftalık yaşantıları
  5. 7 gün boyunca Ankara'ya yakın köyleri inceleme gezisi
  6. Arıcılık, el işleri, tavukçuluk, konserve yapımı bilgisi¹³¹

Amerika'daki üç aylık eğitimlerinden sonra Türkiye'de de iki ay eğitim gören Barış Gönüllüleri, sekiz hafta sonunda görevlerine başlamışlardır. Barış Gönüllüleri Türkiye'ye 1962 yılından itibaren gelmeye başlamıştır. 1962-1972 yılları arasında Türkiye'de faaliyette bulunmuştur. Bu yıllar içerisinde 2.095 Barış Gönüllüsü Türkiye'ye gelmiştir.¹³² Barış Gönüllüleri gruplar halinde Türkiye'ye gönderilmiştir. Toplam 17 grup Türkiye'ye gelerek Barış Gönüllüleri Örgütü adına görev yapmıştır.¹³³ Türkiye'de kırsal kalkınma çalışmaları başta olmak üzere köy yapıları ve alt yapı hizmetleri, eğitim, sağlık ve tarım alanlarında birçok faaliyetlerde bulunmuşlardır.

1962-1972 yılları arasında Türkiye'de görev yapan Barış Gönüllülerinin sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.¹³⁴

¹³¹ Özbalkan, a.g.e., s. 183-185.

¹³² <https://www.peacecorps.gov/countries/> (29.03.2019).

¹³³ <http://www.arkadaslar.info/groups.htm> (29.03.2019).

¹³⁴ Peac Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 5. <https://files.peacecorps.gov/manuals/cbj/1964.pdf> (29.03.2019).

Tablo 18: 1962-1972 Yılları Arasında Türkiye’de Görev Yapan Barış Gönüllülerinin Sayısı

Yıllar	Gönüllü Sayısı
1962	39
1963	142
1964	319
1965	527
1966	447
1967	220
1968	236
1969	164
1970	1
1971	-
1972	-
Toplam	2.095

Kaynak: Peac Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 5. <https://files.peacecorps.gov/manuals/cbj/1964.pdf>

İlk gönüllü kafilesinin geldiği 1962 yılından itibaren 1965 yılına kadar artarak devam etmiştir. 1965 yılından itibaren Türkiye’ye gelen gönüllü sayılarında düşüş görülmektedir. 1971 ve 1972 yıllarında ise Türkiye’ye hiç gönüllü gönderilmemiştir. Kamuoyunda gönüllülerin faaliyetlerine karşı eleştiriler yükselince 1965 yılından itibaren gönderilen gönüllü sayıları düşmüştür. Barış Gönüllüleri en son Türkiye’ye bir gönüllü göndermiştir ve bu tarihten sonra Türkiye’ye yeni bir Barış Gönüllüleri kafilesi göndermemiştir.

Özbalkan’a göre, Türkiye’ye 1962 ile 1969 yılları arasında 1.201 gönüllü gelmiştir. Toplam yılsonlarına kadar gelenlerle beraber bu sayı 2.167’dir.¹³⁵

Barış Gönüllülerinin Türkiye’nin bölgelerine dağılımı ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:¹³⁶

Tablo 19: Barış Gönüllülerinin Türkiye’deki Dağılımları

Bölge	İl Sayısı	Gönüllü Sayısı
Marmara Bölgesi	10	173
Ege Bölgesi	5	154
Kuzey Anadolu Bölgesi	15	164
Güney Anadolu Bölgesi	6	101
Doğu ve Güney Doğu Bölgesi	15	105
Orta Anadolu Bölgesi	13	187
Ankara	1	317
Toplam	65	1201

Kaynak: Özbalkan, Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri, s. 162.

¹³⁵ Özbalkan, a.g.e., s. 150.

¹³⁶ Özbalkan, a.g.e., s. 162.

Barış Gönüllülerinin en fazla görev aldığı bölge Orta Anadolu bölgesidir. Bunda hiç şüphesiz Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin payı vardır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde sekiz haftalık eğitimden sonra gönüllüler genellikle Ankara'ya yakın yerlere gönderilmiştir. Barış Gönüllüleri Türkiye genelinde 65 şehirde görev almışlardır. Şehir merkezlerinden gönüllülerin gitmediği iki şehir vardır. Bu şehirler Bingöl ve Hakkâri'dir. En fazla gönüllünün faaliyet gösterdiği şehir 317 gönüllü ile Başkent Ankara'dır. Ankara'yı 72 gönüllüyle İzmir, İzmir'i 64 gönüllüyle İstanbul, İstanbul'u 41 gönüllüyle Konya, Konya'yı 38 gönüllüyle Eskişehir, Eskişehir'i 34 gönüllüyle Zonguldak ve Zonguldak'ı 29 gönüllüyle Adana şehirleri takip etmiştir. Ayrıca gönüllüler 48 tane ilçe ve 82 köyde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Gönüllülerin %74'ü şehir merkezlerinde, %13,7'si ilçe merkezlerinde ve %12,3'ü köylerde faaliyetlerini sürdürmüştür.¹³⁷

2.5. Gönüllülerin Çalıştıkları Programlar

Barış Gönüllülerinin Türkiye'de çalıştıkları programlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.¹³⁸

Tablo 20: Barış Gönüllülerinin Türkiye'de Çalıştıkları Programlar

Program	Gönüllü Sayısı
İngilizce öğretmenliği	803
Çocuk Bakımı	77
Sağlık	45
Tüberküloz Kontrol	30
Ev Ekonomisi	15
Turizm	10
Üniversitelerde Öğretim Görevlisi	37
Barış Gönüllüleri Bürosunda Sekreter	16
Toplam	1201

Kaynak: Özbalkan, Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri, s. 163.

Türkiye'ye gelen gönüllülerin %67'si İngilizce öğretmenliği yapmıştır. İngilizce öğretmenliğini takip eden program ise %14,1 ile Toplum Kalkınma Programıdır. Toplum Kalkınma Programını %6,4 ile Çocuk Bakımı Programı takip etmiştir. Çocuk Bakımı Programını %3,8 ile Sağlık Programı takip etmiştir. Sağlık Programını %2,5 ile Tüberküloz Kontrol Programı takip etmiştir. Tüberküloz Kontrol Programını 1,3 ile Ev Ekonomisi Programı takip etmiştir. Ev Ekonomisi Programını 0,8 ile Turizm Programı takip etmiştir. Turizm Programını %3,0 ile Üniversite Öğretim Görevlisi Programı takip etmiştir. Üniversite Öğretim Görevlisi Programını ise %1,3 ile Barış Gönüllüleri Bürosunda Sekreterlik takip etmiştir.

¹³⁷ Özbalkan, a.g.e., s. 162.

¹³⁸ Özbalkan, a.g.e., s. 163.

Toplum Kalkınma Programının içeriği ise şöyledir:¹³⁹

Tablo 21: Toplum Kalkınma Programının İçeriği

Köy Yapıları ve Alt Yapı Hizmetleri	-Köye elektrik -telefon getirme -Yol yapımı ve onarımı -İçme suyu getirme -Okul yapımı ve onarımı -Köy odası ve çeşme yapımı
Tarımsal Programlar	-Tavukçuluk -4-K çalışmaları - Tavşan üretme -Konserve yapımı -Kooperatif kurma -Pazarlama çalışmaları -Arıcılık -Öteki Projeler
Eğitim Programları	-Ev ekonomisi kursları -İngilizce eğitimi -El sanatları öğretimi -Spor faaliyetleri -Örnek ev ve mutfak kurma -Gençlik kulüpleri kurma -Müzik ve resim dersleri -Marangozluk kursu
Sağlık Programları	-İlk yardım kursu -Kreş kurma -Sağlık dersleri verme -Anne ve çocuk sağlığı kursu -Köy temizliği -Lağım çukuru açma -Doğum kontrolü

Kaynak: Özbalkan, Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri, s. 188.

Barış Gönüllülerinin, Türkçeyi akıcı şekilde konuşmalarının karşılığını toplumsal kalkınma programlarında hemen aldığı görülmüştür. Türkçeyi neredeyse bir Türk kadar iyi konuşmaları köy halkının gönüllülere karşı sevgi ve saygı duymasını sağlamıştır. 1965-1967 yılları arasında Niğde'nin Ulukışla ilçesinin Ali Hoca Köyü'nde Thomas E. Reinhard isimli gönüllü akıcı Türkçesiyle köy halkına kendisini kısa süre içerisinde sevdirmiştir. 2012'de köyü ziyarete geldiği sırada kendisine duyulan güveni şu sözlerle açıklamıştır: "Köy bakkalı mal almaya gittiğinde dükkânı bana emanet edip giderdi. Amerika'ya dönmek için İstanbul'a gideceğimiz vakit,

¹³⁹ Özbalkan, a.g.e., s. 188.

köylünün biri İstanbul'da askerlik yapan oğluna benimle harçlık yollamıştı. Bende emanetini oğluna teslim ettim ve daha sonra Amerika'ya döndüm.”¹⁴⁰

2.6. Barış Gönüllülerine Tepkiler

1962 yılından itibaren Türkiye'ye gelen Barış Gönüllüleri hakkında 1965 yılına kadar basında çıkan olumsuz bir haber yer almamıştır. 1963 yılından itibaren Toplum Kalkınma Programı adı altında köylere yayılan gönüllüler bu tarihten itibaren şüpheli bir gözle takip edilmeye başlanmıştır. 1965 yılından itibaren Barış Gönüllülerinin özellikle köylerde yaptıkları faaliyetlere karşı ulusal, yerel gazete ve dergilerde tepki içerikli haberler çıkmaya başlamıştır.¹⁴¹

Barış Gönüllülerinin şüphe çeken hareketleri köylünün ve kamuoyunun tepkisine neden olmuştur. Özellikle kamuoyunda gönüllüler hakkında olumsuz yazıların çıkması Hükümet yetkililerini harekete geçirmiştir. Hükümet yetkilileri de Barış Gönüllülerinden bekledikleri verimi alamadıklarından gönüllü faaliyetlerini daha yakından inceleme yoluna gitmiştir. Milli İstihbarat Teşkilatı, Hükümet yetkililerine Barış Gönüllüleri hakkında verdiği raporda, gönüllülerin Doğu Anadolu bölgesinde Kürtçülük propagandası yaptığını bildirmiştir. Bunun üzerine Hükümet, Barış Gönüllüleri Örgütü üzerine bir takım tedbirler alma yoluna gitmiştir. İlk olarak Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde görev yapan Barış Gönüllüleri Türkiye'nin Batı bölgelerine kaydırılmıştır. Özellikle 1965 yılından itibaren ülkeye gelen Barış Gönüllüsü sayısında azalma görülmesi, alınan diğer tedbir olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴²

Erboz ve Soydan'a göre, günümüzde yaşadığımız Türk-Kürt, Sünni-Alevi çatışmalarının alt yapısını, ülkemize gelen yaptığı şirinliklerle Türk milletinin sevgisini kazanan neye gönüllü olduğu bilinmeyen Barış Gönüllüleri hazırlamıştır. Türkiye'ye gelmelerinden çok ülkeden gittikten sonra sonuçları görülmüştür. Gönüllülerin yapmış oldukları çalışmalar meyvelerini 1980 sonrasında ve 12 Eylül sürecinde vermiştir. PKK terör örgütü de gönüllülerin raporları sonrası ortaya çıkarılmıştır. Türkiye'de yaşayan halkın etnik ve dini yönden birbirlerine düşmesinin altında Barış Gönüllülerinin çalışmalarının parmağı vardır.¹⁴³

Kıbrıs meselesinden dolayı Amerika Başkanı Johnson'un İsmet İnönü'ye gönderdiği oldukça aşağılayıcı dille yazılan mektup ve Kıbrıs meselesinden dolayı Amerika'nın Türkiye'ye karşı aykırı hareketlerinin kamuoyunda tepki çekmesi, ülkede faaliyetlerde bulunan Amerikalı gönüllüleri de

¹⁴⁰ Genç Osman Geçer ve Gökhan Eşel, “Amerikalılara Amerika'da Türkçe Öğretmek ‘Amerikan Barış Gönüllüleri Örneği’”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(3), 2017, s. 1663.

¹⁴¹ Murat Soysal, “Barış Gönüllüleri ve Türkiye'deki Faaliyetleri”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (56), 2015, s. 127.

¹⁴² Özbalkan, a.g.e., s. 157.

¹⁴³ Erboz ve Soydan, a.g.e., s. 26-27.

zor durumda bırakmıştır.¹⁴⁴ 1965 yılından itibaren artan Amerikan karşıtlığı Barış Gönüllülerinin halkla olan iyi ilişkilerine de darbe vurmuştur. Amerika'ya karşı tepkiler özellikle Barış Gönüllüleri programının Türkiye'deki ömrünü kısaltmıştır. Nitekim 1965 yılında 527 olan ülkeye gelen gönüllü sayısı, bu tarihten itibaren azaltılarak 1970 senesinde Türkiye faaliyetlerine son vermiştir. 1962-1965 yılları arasında "Türkiye'nin gelişmesi için çalışan Amerikalı idealist gençler" algısı yerini 1965 yılından itibaren özellikle Amerika'nın Kıbrıs meselesinde Türkiye'ye karşı siyaseten tavır takınması sonucu "Amerika'nın Türkiye üzerinde yürüttüğü emperyalist proje" olarak algılanmasına bırakmıştır.¹⁴⁵

Barış Gönüllülerinin tepki çekmesinin bir diğer nedeni ise, yardım amaçlı gelen bu örgüt için Amerika'nın diplomatik ayrıcalık istemesidir. Gönüllülerin bu diplomatik ayrıcalıkları hangi amaçlarla kullanacakları düşüncesi toplumun her kesiminde rahatsızlık oluşturmuştur. Barış Gönüllülerinin faaliyetlerini yakından takip eden köylüler, siyasetçiler, öğrenciler, akademisyenler, basın mensupları ve birçok aydın grubu tepkilerini yüksek sesle dile getirmiştir.¹⁴⁶

Baykurt;

Barış Gönüllülerinin öğretmenleri kendi öğretmenlerimizden üstün tutulmuştur. Girdikleri derslerde sık sık 'Amerika tebeşiri Türk tebeşirlerinden daha iyi' sözlerinden dolayı öğrenciler gönüllülere tepki göstermeye başlamıştır. İkili anlaşmaya karşılıklı gönüllü yollayabilme maddesi olmasına karşın tek bir Türk gönüllü Amerika'ya gitmemiştir. Gitse de sınıflarının önünden bile geçirmezlerdi. Barış Gönüllülerinin ajanlık faaliyetleri yürüttükleri de söyleniyor.¹⁴⁷

diyerek Barış Gönüllüleri programını eleştirmiştir.

Deniz Gezmiş ve arkadaşları mahkemeye sundukları savunmada şu ifadelere yer vermişlerdir: "Barış Gönüllüleri adı altında Amerika'nın gönderdiği ajanların amaçları ülkemizi sömürgeleştirmek ve Doğu Anadolu topraklarımızda Ermeni devleti kurmaktır."¹⁴⁸

Yalçın ve Yurdakul;

Köy Enstitülerinin yerini Barış Gönüllülerine verdik. Barış Gönüllüleri CIA'nın bir kuruluşu olarak karşımıza çıkıyor. Amerika, çeşitli kurslardan geçirerek hazırladığı gençleri 'Daha iyi Amerika için ülkeni terket' sloganıyla geri kalmış ülkelere yolladı. Casusluk yaptıkları ortaya

¹⁴⁴ Çetin Yetkin, **Karşı Devrim 1945-1950**, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, 2006, s. 353.

¹⁴⁵ Ali Erken, "Türkiye'de Barış Gönüllüleri Programına Bir Bakış: 1961-1970", **Avrasya Etüdüleri**, (48), 2015, s. 53-54.

¹⁴⁶ Ercan Haytoğlu, "Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Denizli Merkez ve Çevresindeki Faaliyetleri", Bayram Kodaman vd. (Ed.), Murat Kılıç (Haz.), **Uluslararası Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu Bildirileri 22-24 Ekim 2008**, Isparta, 2008, s. 970.

¹⁴⁷ Baykurt, a.g.e., s. 45-46.

¹⁴⁸ Erboz ve Soydan, a.g.e., s. 145.

çıkınca Doğu Anadolu'ya bir daha gönderilmediler. Barış Gönüllüleri yollanan ülkeler içinde Türkiye ikinci sıradadır. İşin garibi en fazla gönüllü başkentte faaliyetlerde bulunmuştur.¹⁴⁹

diyerek Barış Gönüllüleri Örgütü'nü eleştirmişlerdir.

Değer;

Barış Gönüllülerinden istenen, geri kalmış toplumları Amerika'nın kulu haline getirmeleriydi. Toplumlara Amerikan ideolojisini benimsetmek için görevlendirilmişlerdir. Gönderilen gönüllüler o kadar halkın sevgisini kazanmıştır ki, 'bu Amerikalıların gelenekleri de aynı bizimkisi gibi, bunlardan insana zarar gelmez' düşünceleri ortaya çıkmıştır. Barış Gönüllülerinin gerçek yüzünü görüp bunu dile getirenler sosyalist olarak adlandırılıp suçlanmıştır. Barış Gönüllüleri, casusluk faaliyetlerinde bulduklarının anlaşılmasıyla geri gönderildiler. Ancak az zamanda çok iş başararak birçok bilgi belge toplayarak ülkelerine döndüler.¹⁵⁰

diyerek eleştiride bulunmuştur.

1965 yılından sonra Barış Gönüllüleri Amerikan kültürünü yayan ajanlar olarak görülmüş ve Türkiye'den ayrılmaları için her kesim tarafından ağır eleştiri bombardımanına tutulmuştur. Milli Türk Talebe Birliği, gönüllülerin Hıristiyan misyonerleri oldukları ve ülkeden kovulmalarını talep etmiştir.¹⁵¹

Barış Gönüllülerinin karıştığı adli olaylar neticesinde ellerini kollarını sallayarak mahkemelerden çıkmaları Amerikalılara karşı tepkinin nedenlerinden bir başkası olarak karşımıza çıkmaktadır. Gönüllülerin karıştıkları olaylarda ikili antlaşmalar gereği dokunulmaz olmaları halkın tepkisini ayyuka çıkarmıştır. "Barış Gönüllüleri Yöneticilerine İkinci Sınıf Diplomat Statüsü Tanınması" hususundaki Bakanlar Kurulu kararı 1 Ekim 1966 yılında imzalanmıştır.¹⁵² Türkiye'ye geldikleri 1962 yılından Bakanlar Kurulunda çıkan 1 Ekim 1966 yılındaki karara kadar, Barış Gönüllülerinin ülkemizde Amerika Birleşik Devletleri Elçileri olarak görev yaptıkları görülmektedir.¹⁵³

2.6.1. Barış Gönüllüleri Hakkında Basında Çıkan Eleştiriler

3 Haziran 1964 yılında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Johnson'un İsmet İnönü'ye yazdığı aşağılayıcı mektup ve Amerika'nın Kıbrıs meselesinden dolayı Türkiye karşıtı politika izlemesi Türk toplumunda Amerikan karşıtlığını tetiklemiştir. Bu karşıtlıktan Barış Gönüllüleri de

¹⁴⁹ Soner Yalçın ve Doğan Yurdakul, **Bay Pipo Bir Mit Görevlisinin Sıra Dışı Yaşamı: Hiram Abbas**, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2000, s. 115-116.

¹⁵⁰ Mehmet Emin Değer, **Emperyalizmin Tuzaklarındaki Ülke Oltadaki Balık Türkiye**, Kilit Yayınları, Ankara, 2010, s. 266-268.

¹⁵¹ Özbalkan, a.g.e., s. 158.

¹⁵² BCA, 030.18.01.02, (1 Ekim 1966).

¹⁵³ Soysal, **Barış Gönüllüleri**, s. 141.

nasibini almıştır. 1965 yılından itibaren ulusal ve yerel basında Barış Gönüllülerinin faaliyetlerine karşı yazılar yer almaya başlamıştır.

Osman K. Akol, yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

Türkiye’de hangi taşı kaldırsan altından Amerika çıkıyor. Ülkemizi ele geçirmek isteyen Amerika’nın son oyunu Barış Gönüllüleridir. Gönderdikleri güler yüzlü gönüllülerle halkın tepkisini kontrol altına almaya çalışıyorlar. Türkiye’de her kurum sözde uzman olan bu gönüllülere verilmiştir. Her kuruma giren bu Amerikalılar istedikleri gibi at koşturuyorlar. Bu gönüllüler köylerimize de dağılmışlar. Fotoğraf makineleriyle, video kayıt makineleriyle gittikleri her yeri çekiyorlar kayıt altına alıyorlar. Halkta Amerikan sevgisi oluşsun diye kaleyi içten fethetmeye gelmişler. Kimsenin ses etmediği kuruluşa ilk tepkiyi Mehmet Başaran vermiştir. Köylerimize kadar gelen bu Amerikalılar topladıkları bilgilerle ileride başımızı ağrıttacak. Amerikalılar güzel isim verip yolladıkları örgütlerinin başarılı olacağını düşünüyor. Ancak Türk milleti bu çirkin senaryoyu bozar.¹⁵⁴

Ali Hikmet Korkmaz, yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

Kennedy Barış Gönüllülerini insanlığa yardım götürmek için 1962 yılında kurmuştur. 360 saat kurstan geçen gençler geri kalmış ülkelere Barış Gönüllüsü adı altında gönderilmiştir. Gençler 2 yıllığına geri kalmış ülkeleri geliştirmek için gönderilmiş ve içlerinde üstün yetenekli olanlar döndükten sonra yine dış işlerinde görevlendirilmiştir. Bu gençlerden gittikleri ülkenin etnik ayrılıklarını, mezhep farklılıklarını, siyasi düşüncelerini ve ekonomik durumlarını kendilerine dönüştürmek üzere rapor hazırlamalarını istemişlerdir. Böylelikle hangi ülkeye hangi belaların açılacağı saptanmış olacaktır. Bu iş geniş ve büyük iş olduğundan Kennedy bu kurumun başına yakın akrabalarından birini getirmiştir. Amerika, Türkiye’ye Barış Gönüllüsü göndermek için 27 Ağustos 1962 yılında mektup göndermiştir. Türkiye’de aynı gün içinde verdiği cevap mektubu ile Amerika ile anlaşma sağlamıştır. Siyasal ve emperyalist amaçlar en baştan itibaren var mıydı yoksa Kennedy suikasta kurban gittikten sonra mı planlandı bilmiyorum. Fakat Barış Gönüllülerin Türkiye’ye faydalı olacağını düşünmüyorum. Köylere de dağılan bu gönüllüler Kırsal Kalkınma hakkında bir şey bilmediklerinden köylerde geçirdikleri 2 yılda Amerika çıkarları için bilgi toplamakla meşgul oluyorlar. Her şeyi en ince ayrıntısına kadar düşünmüşler. Dikkat çekmemek için Türk halkı gibi giyinen Amerikalıları sadece şive bozukluklarından Türk olmadıklarını anlaşıyor. Köydeki halkla kaynaştıktan sonra onlara hemşerim diyecek kadar kurnaz bir topluluk bu Barış Gönüllüleri.¹⁵⁵

Cavit Orhan Tütengil, yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

Türkiye’yi ve Türk halkını çok sevdiklerini söyleyen Barış Gönüllülerinin sayısı gittikçe artmaktadır. Köylerde de sayıları oldukça fazladır ve köylünün her yardımına koşarlar. Siyaseten bize bir şey çaktırmazlar ama bazen ağızlarından Adalet Partisini desteklediklerini kaçırmışlardır. Görev aldıkları şehirlerin köylerin etnik kökenlerini incelemişlerdir. Hıristiyanlık propagandası yaptıklarına dair şikâyetler artmıştır. Bunlar ülkemizde özellikle fakir halkın bulunduğu yerleri kendilerine çalışma alanı olarak belirlemişlerdir. Bunların asıl amaçları Türk insanı hakkında bilgi almak ve Türk insanına Amerikan fikrini benimsetmektir. Barış Gönüllüleri Amerikan emperyalizminin savaşçılarıdır. Barış Gönüllüleri altın bardakta sunulan zehirdir.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Osman K. Akol, “Barış Gönüllüleri mi Savaş Gönüllüleri mi?”, **İncece**, 5(56), 1965, s. 6-10.

¹⁵⁵ Ali Hikmet Korkmaz, “Amerikan Barış Gönüllüleri ve Johnson’un Mektubu”, **Kim**, 30 Kasım – 6 Aralık 1966, s. 8-9.

¹⁵⁶ Cavit Orhan Tütengil, “Barış Gönüllüleri Tartışması”, **Cumhuriyet**, 21 Ekim 1966, s. 2.

“Barış Gönüllülerini Yetiştiren Türkleri Açıkıyoruz” adlı yazıda şu ifadelere yer verilmiştir:

Amerikan sömürgeciliği Barış Gönüllülerini ülkemize yollayarak bizi zor durumlara düşürmüştür. Bu sadece Türkiye için değil geri kalmış tüm ülkeler için böyledir. Bu gönüllülerin hangi amaçlarla ülkelerde faaliyet sürdürdükleri anlaşılmıştır ama Amerika yalakası iktidar partileri bu ajanları hala ülkelerinde tutuyor ve baş tacı ediyor. Kennedy bu kuruluşu barış misyonerliği olarak kurmuş ve geri kalmış devletlere yollamıştır. Türkiye ile ikili anlaşma yapılana kadar yüzlerce gönüllü kanunsuz olarak Türk topraklarında dolanmıştır. Liselerimizdeki yetenekli öğretmenlerimizin yerine yüzlerce Barış Gönüllüsü görev almıştır. Bu gönüllülerin CIA adına çalıştıkları anlaşılmıştır. Bu profesyonel ajanları Türkiye’de dikkat çekmeyecek şekilde göreve hazırlayan ve eğitimlerini verenlerden biri Hikmet Sebuktekin’dir. Gönüllülerin Türkçelerini geliştirmeleri için ‘Amerikalılar İçin Türkçe’ adlı kitabı yazmıştır. Barış Gönüllüleri CIA’nın başlıca haber kaynaklarının başında gelmektedir.¹⁵⁷

“Türkiye’deki Barış Gönüllülerine Verilen Talimat Ele Geçirildi” adlı yazıda şu ifadelere yer verilmiştir:

CIA adına çalışan Barış Gönüllülerine gönderilen emirler ortaya çıktı. Bu emirler mektupta yazılıyordu. Barış Gönüllülerinin gönderdiği mektupta Türkiye’de olan olaylar gün gün saat saat yazılıp Amerika’ya gönderilmiştir. Amerika’dan gelen mektupta ise Gönüllülerin bahsettiği olaylar hakkında kısa kısa yorumlar ve ne yapmaları gerektiği yazılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere CIA Barış Gönüllülerinden Türkiye hakkında bilgi almakta ve ne yapmaları hususunda emirler vermektedir. Adalet Partisi Amerika’ya şirin görünmek için bir felaket karar daha aldı ve okullarda milliyetçi öğretmenlerimizin yerine Barış Gönüllülerini göreve getirdiler. Bu durum ülkeye ihanetin kanıtıdır.¹⁵⁸

Ecvet Güresin, yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

Hükümet Barış Gönüllülerinin başıboş istedikleri yerlerde görev almalarının tehlikesini sonunda anladı ve gönüllü sayısına kısıtlama getirdi. Kısıtlama kararını Amerika çok beğenirse de durumu onaylamış ve 1965 yılından itibaren gelen gönüllü sayıları azaltılmaya başlamıştır. Türkiye’de başlangıçta Barış Gönüllülerini kimse kötülemedi ve bir şans verdi. Amerikalı gençler ülkelerinde çılgınca eğleneceklerine, esrar partilerine katılacaklarına başka ülkelere yardım etmeye gidiyorlardı. Kennedy zamanında seçilen gençler genellikle cahil kesimdi. Kennedy’den sonra bu gençler değiştirilmiş ve akli başında gençler sahaya sürüldü. Gönüllü büroları kurularak gönüllüler disiplin altına alındı. Akli başında gençlerin sahaya sürülmesi gittikleri bölgelerde bir takım olayların patlak vermesine neden oldu. Özellikle Doğu Anadolu’da etnik köken propagandaları arttı. Gönüllüler Doğu Anadolu ile Irak’taki Barzani hareketinin ilişkilerini araştırmaya merak salmışlardı. Konu Hükümet yetkililerine gitti ve nihayet tedbir kararları alındı. Gönüllülerin hepsine ajan demek doğru olmaz ama Johnson Başkanlığından sonra ajanlık faaliyetleri için gizli kuruluşlara çalıştıkları bilinmektedir.¹⁵⁹

Numan Kartal, yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

Barış Gönüllüleri Örgütüne CIA’nın sızma teşebbüslerinin olduğunu Amerikalılar söylemiştir. Ancak onlara göre bu sadece teşebbüste kalmıştır ve CIA Barış Gönüllüleri Örgütüne sızmamıştır. Barış Gönüllülerin her olayın içinden çıkması bu iddiayı çürütmüştür. Kırsal Kalkınma Programları dâhilinde köylere yerleşen gönüllüler hiçbir başarılı proje gerçekleştirememiştir. Barış Gönüllüleri Türkiye’yi karış karış dolandırdılar. Her yerin renkli

¹⁵⁷ “Barış Gönüllülerini Yetiştiren Türk’leri Açıkıyoruz”, **Ant**, (149), 4 Kasım 1969, s. 6.

¹⁵⁸ “Türkiye’deki Barış Gönüllülerine Verilen Talimat Ele Geçirildi”, **Ant**, (18), 2 Mayıs 1967, s. 5.

¹⁵⁹ Ecvet Güresin, “Gönüllüler”, **Cumhuriyet**, 19 Aralık 1966, s. 6.

fotoğraflarını çektiler bilgi topladılar. Her ayın başında Amerikan konsolosluklarına giderek toplantı yaptılar. Köylüler de bunların bir şeyler peşinde olduklarının farkındaydılar. Kendi memleketini sadece Türkiye'nin kalkınması için bırakıp gelmeyeceklerini biliyorlardı. Köylerde elle tutulur gözle görülür bir işte yapmadılar. Köyde kimsenin işine karışmamışlardır. Köylülerin cenazelerine, düğünlerine iştirak etmişler ve bol bol fotoğraflarını çekmişlerdir. Köylüyle beraber ağlayıp köylüyle beraber gülmüşlerdir. Köylülerin tarlalarına gittiler, Ramazan ayında otuz gün oruç tuttular. Yılbaşlarında evlerinde Noel kutlamaları yapmışlar ve köy halkını da kutlamalara davet ettiler. Onların adetlerine ısınanların sayısı oldukça fazla olmuştur. Sadece gittikleri köyleri gezmediler. Faaliyette buldukları köylerin komşu köylerini de gezip oralarında bol bol fotoğrafını çektiler. Köylülere giderken dikiş makinelerini, kazma ve küreklerini bırakıp döndüler. Dönmek için buldukları köylerden şehirlere gidip oradan Ankara'ya gittiklerinde köy halkı bağlı buldukları ile kadar gidip onları yolcu etmiştir. Bir yandan Amerikalılar ağlarken bir yandan da köylüler ağlamıştır. Gönüllüler amaçlarını gerçekleştirmenin zevkiyle gülerlerken, bizim saf köylümüzde ne kadar iyi insanlardı deyip arkalarından el sallamışlardır.¹⁶⁰

“Türkiye'nin Köylerine Dağılan Amerikan Ajanlarını Açıklıyoruz” adlı yazıda şu ifadelere yer verilmiştir:

Türkiye'de Barış Gönüllüleri isminde bir örgüt faaliyetlerde bulunuyor. 1962 yılından itibaren Amerikalı erkek ve kadınlar yurdumuzun dört bir tarafına dağılmaktadır. Barış Gönüllüleri Amerika'nın sömürdüğü devletlere daha kolay erişmek için bulduğu en pratik çözümdür. Gönderilen gönüllüler pek çok alanda birden uzmanlaşmış kişilerdir. Alelade bir kişiyi seçip gönüllü diye yollamamışlardır. Bugün ülkemizde sayıları bini aşan gönüllülerin asıl maksatlarının ajanlık faaliyetleri olduğu ortaya çıkmıştır. Gönüllüler örgüte alınırken birçok testlerden geçirilmiştir. Daha sonra testleri başarıyla geçenlere altı ay eğitim verilmiştir. Gönderilecekleri ülkelerde düşük yaşam kalitesinde çalışacaklarından mental ve fiziksel olarak iyi bir şekilde hazırlanmışlardır. 1962 yılında yapılan ikili antlaşma ile Türkiye'ye gelmeye başlamışlardır. Şimdiye kadar 986 ajan ülkemize gelerek faaliyetlerine devam etti. Gelen gönüllülerin birçoğu İngilizce öğretmenliği yapmaktadır. Öğretme yeteneğinden mahrum oldukları için derslerine gelecek öğrenci bulamamaktadırlar. Köylerde de uyguladıkları programlardan randıman alamayan gönüllüler vakitlerini asıl görevleri olan gözlemciliğe ayırmışlardır. Birbirine yakın köylerde olan gönüllüler sık sık bir araya gelir görüş alış-verişinde bulunur ve topladıkları bilgileri rapor haline getirip Amerika'ya yollamıştır.¹⁶¹

Turgut Alınoğlu, yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

Bir süredir basında tartışılan Barış Gönüllüler meselesi hiçbir sonuç vermemiştir. Aksine gönüllülerin planlarını daha üstü kapalı gerçekleştirmelerine fırsat vermiştir. Kendi memleketlerinde dertleri kederleri yok mu da gelip bizim yaralarımızı sarmaya çalışırlar. Geri kalmış ülkeleri sömüren gelişmiş devletler, geri kalmışlara gönüllü adı altında misyonerler yollayarak oranın halkını tathinnilerle uyuturlar. Halkta bu gönüllülerin kendilerine bir zararı olmadığından devletlerinin de kendilerine bir zarar vermeyeceğini düşünür. Tıpkı gittikleri ülkenin dilini, dinini, gelenek-göreneklerini en iyi şekilde öğrenip karşı tarafa bunu yansıtan Barış Gönüllüleri gibi. İngilizlerin Hindistan'ı sömürdükleri yıllarda Kahire'de yetiştirilen bir İngiliz'i din âlimi diye Hindistan'da bulunan Müslümanlar için yollarlar. Müslümanlara kendisini çok sevdiren bu İngiliz toplumun her kesiminde saygıyla karşılaşmıştır. Yaptığı çalışmalar Hindistan'da herkesin dilindeymiş. Yıllar sonra bu İngiliz ölmüş. Hintli Müslümanlar cenazeyi yıkarken bu İngiliz'in sünnetsiz olduğunu görmüşler. Arkasında namaza duran cemaat olayı anlamış ama iş işten geçmiş. O güzel evlerini bırakıp en ücra köylerde yer yataklarında yatan gençlerin çoğunluğu üniversite mezunudur. Bu gençler Amerikan emperyalizmine hizmet etmektedir. Onları buralara yollayanlar gönüllülere sevgi ve saygı şaklabanlığı öğretmiştir. Bu

¹⁶⁰ Numan Kartal, “Barış Gönüllüleri ve Türk Köylüleri”, *Yön*, 5(75), 5 Ağustos 1966, s. 2-3.

¹⁶¹ “Türkiye'nin Köylerine Dağılan Amerikan Ajanlarını Açıklıyoruz”, *Dönüşüm*, 2(9), 15 Aralık 1966, s. 1-2.

vasıta ile Türk halkında Amerika hayranlığı oluşturmak istiyorlar. Kendi ülkelerinde sevecek çocuk mu yok da gelip Türkiye'deki çocuk yuvalarındaki çocukları seviyorlar. Köy kalkındırmaya gelmişler ama kalkındırdıkları bir köy görmedik. Kendimizi ancak kendimiz kalkındırırız. Gelişmiş ülkelerden uzman, makine, gönüllü ithal etmekle geri kalmış bir ülke kalkınmaz.¹⁶²

Mehmet Başaran, yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

Barış Gönüllüleri köylerde bazen dışarı çıkar serser tavuk gibi dolanırmış. Köylü ise yokluktan sıkıntından asık olan suratlarının bu gönüllüler tarafından az da olsa güldüklerini söylüyorlar. Sohbet ettiğim köylüler bunların casus olduklarını içimizi öğrenmeye geldiklerini söylüyorlar. Köyleri kalkındırmaları için geldiklerini söyledim. Köylünün biri ben bu kalkındırma laflarına inanmıyorum dedi. Her gelen hükümet köyleri kalkındıracağını söyledi ama üstümüze basmaktan başka bir şey yapmadılar. Kendi hükümetimiz bizi kalkındırmazken elin gâvurları mı bizi kalkındıracmış. Bizim kalkınmamız için köy bakanlıklarının yerine evvela köy hükümeti kurmamız lazım. Her şeyi yaratıcıdan beklemek olmaz dünyaya dört elle sarılıp çalışmamız lazım. Amerikan Barış Gönüllüleri burada köyümüzde. Peki ya bizim gönüllüler onlar nerede?¹⁶³

Numan Kartal, yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

Barış Gönüllüleri birkaç yıldır tartışılan bir konudur. Barış Gönüllülerle iletişim kurmuş, onlarla arkadaş olmuş biri olarak gözlemlerimi anlatacağım bu yazımda. Barış Gönüllüleri, Kennedy zamanında ortaya çıkmış bir örgüttür. Dünyanın dört bir tarafına iyilik yapmak için dağılmışlardır. Dağıldıkları ülkelerden biri de Türkiye'dir. Gönüllülerin CIA adına çalıştıkları anlaşılınca gittikleri ülkelerde zor duruma düşmüşlerdir. Çünkü ulusların bağımsızlık gayelerine uymayan faaliyetlerde bulunmuşlardır. Halkın gönüllülere duyduğu güven bitmiştir. Aynı zamanda kamuoyunda zararlı örgüt olarak anılmaya başlamıştır. Köylere giden gönüllüler evli olmadıkları halde köylüye evli olduklarını söylemiştir. Kısa bir zaman sonra açıklar vermiş ve yalan söyledikleri ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte köy ahlakına uymayan hareketler sergilemişlerdir. İçki içmek, domuz eti yemek gibi. Bütün bu olumsuz hareketleri köylüler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Gönüllülerin sürekli Amerika'yı övmeleri de köylüler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Köyün her tarafının fotoğraflarının çekilmesi, köylünün her hareketlerinin yazılıp çizilmesi ve örgütlerine rapor edilmesi bardağı taşıran son damla olmuştur. Barış Gönüllüleri hal hareket ve davranışlarıyla köylünün güvenini kazanamamış ve bu yüzden memleketimizde başarılı olamamıştır. Barış Gönüllülerin zararlı bir örgüt oldukları anlaşılmıştır. Barış Gönüllüleri Amerikan misyonerleridir ve evlerine dönmelidirler.¹⁶⁴

“Yine Barış Gönüllüleri” adlı yazıda şu ifadelere yer verilmiştir:

Barış Gönüllüleri uzun zamandır üzerinde konuştuğumuz güncel bir konudur. Her fikre saygımız var ancak Barış Gönüllülerine yararlı bir örgüt diyenlerin fikirlerini kabul etmek mümkün değil. Barış Gönüllülerini yararlı bir örgüt demek düşünce fakirliğidir. Barış Gönüllülerinin bir aydınlık birde karanlık yüzü vardır. Aydınlık yüzlerinde iyi şeyler görünmektedir. Memleketimizin her bölgesine yayılmış ve öğretmenlik yapmaktadırlar. Ülkemizi Amerika ve batılı devletlere tanıtacaklarını söylüyorlar. Ülkemizde kimse kalmadı da ülkemizi dünyaya tanıtmak bunlara mı düştü? Hepsi üniversite mezunuymuş. Sadece üniversite mezunu olmak hiçbir zaman ölçü olamaz. Barış Gönüllüleri CIA adına çalışmaktadır. Yıllardır ekonomimizi sömürdükleri yetmedi sıra ahlak, din ve diğer sosyal değerlerimize geldi. Barış Gönüllüleri Amerikan emperyalizminin içimize sızmış ajanlarıdır. Barış Gönüllülerinin görünmeyen

¹⁶² Turgut Alınoğlu, “Barış Gönüllüleri”, **Akşam**, 15 Mayıs 1967, s. 2.

¹⁶³ Mehmet Başaran, “Köyde Barış Gönüllüleri”, **Varlık**, (637), 3 Ocak 1965, s. 8.

¹⁶⁴ Numan Kartal, “Barış Gönüllüleri”, **Akşam**, 3 Ocak 1967, s. 1.

amaçlarından biride halkımızı gençlerimize karşı soğutmaktır. Biz dünyanın öbür ucundan size yardım etmek için geldik sizin gençleriniz şehirlerde eğlence peşinde mesajı vermişlerdir. Bu örgütü jet hızıyla ülkemizden atmalıyız. İlerleyen yıllarda başımıza bela açabilecek bu teşkilatın memleketimize hiçbir yararı olamaz. Barışa evet, gönüllü takma adlı Amerikan ajanlarına hayır.¹⁶⁵

“Barış Gönüllüleri” adlı yazıda şu ifadelere yer verilmiştir:

Bu zamana kadar Barış Gönüllüleri hakkında çok şey yazıldı ve söylendi. Yeni önlemler alınmadıkça basında en çok tartışılan bir konu haline geldi. Yeni önlemler alınmadıkça ve kamuoyunu aydınlatacak açıklamalar yapılmazsa bu tartışma daha da alevlenerek devam edecek. Barış Gönüllülerinin amacı ne? Bizden ve dağıldıkları ülkelerden ne isterler? Bir kere isimleri bir garip. Neye gönüllü oldukları belli değil. Bu gönüllüler sadece Amerikan çıkarları için çalışır. Hiç kimseye hayırına yardım etmezler. İlla ki bir çıkarları vardır. Barış Gönüllüleri geri kalmış ve uyanmakta olan ülkelerde görev yapar. Çünkü Amerika sömürgelerinin uyanmasını istemez. Gönderdiği gönüllülerle tatlı tatlı ninniler söylemeye devam eder. Oltadaki balıklarını kaçırmak istemez.¹⁶⁶

“Barış Gönüllüleri” adlı yazıda şu ifadelere yer verilmiştir:

Barış Gönüllüleri faydalıdır diye bu gazetelerde haber okuyunca beynimden vurulmuşu dönüyorum. Yazan kişiler Barış Gönüllülerinin görünen aydınlık yüzüne bakıp o şekilde yazıyor yazılarını galiba. Olayın birde iç yüzü var. Keşke iç yüzünü bilip ona göre yazılar yazsalar. Bu gönüllüler ülkelerarası barış kardeşlik istiyor iseler neden İtalya’ya İngiltere’ye de gitmiyorlar. Oralarda kardeşliğe barışa ihtiyaç yok mudur? Avrupa’da uzmana ihtiyaçları olan ülkeler yok mu? Neden oralara gönüllü göndermediler? Çünkü onlar yabancıları halklarının, çocuklarının, gençlerinin yanına koymaz da ondan. Milli duyguları ön plandadır ve kimse Avrupa ülkelerinde istediği gibi atı koşturamaz. Ancak bu Amerikan tetikçilerini kış uykusuna yatmış uyanmaya da niyetleri olmayan Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin hükümetleri kabul eder. Ve onları baş tacı yapar. Hadi diyelim bunlar dostluk ve kardeşliği geliştirmek için geldiler. Niye aydınlara, akademisyenlere yanaşmıyorlar da köylerde, kasabalarda, gecekondu da yaşayan fakir halkımıza yanaşıyorlar. Eğitimi bunların tekeline bırakanlar ilerde başımıza nelerin gelebileceğini tahmin etmiyor mu? Gönüllüler halkımızın kafasını yıkamak için en ücra köşelerimize kadar indiler. Gönüllülerin yaptıkları faaliyetler Türk halkı için yapılmıyor. Buralarda yüzlerce yıl yaşayacaklarını düşündükleri Amerika için yapıyorlar. Bu örgüt sadece zararlı değil milletimizin geleceğine ipotek koymaya çalışan büyük bir tehlikedir. Bu gönüllüler halkımızla ilgili her türlü bilgiyi toplar, gittikleri yerlerin fotoğrafını çekerler. Ülke içerisinde elçiliklerin emirlerini yerlerine getirirler. Ülkede cirit atan CIA ajanlarıyla iş birliği yaparlar. Hatta bunların içinde ajanlarda çoktur ama adına Barış Gönüllüsü denilmiştir. Kendi ülkelerinde zenci beyaz ayrımı yapanlar bizim ülkemizde barış ve kardeşlik için mi uğraşacak. Gelin görünen gerçekleri görelim ve Türkiye’imize sahip çıkalım.¹⁶⁷

İlhan Selçuk, yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

“Allah Hak Olsun” adında kitap Amerika’da Türkçe basılmış ve Erzincan’ın köyü Hızırı köyüne yollanmıştır. Biz köylümüz okusun kendini geliştirsin diye gayret göstermeyince sağ olsun Amerikalı dostlarımız bizim yerimize bu işe koyulmuşlar. Erzincan’ın 10 hanelik Hızırı köyüne de el atmıştır bu biricik dostlarımız. Amerika bizim yapamadığımızı Barış Gönüllüleriyle yapacak ve köylerimizi çağdaş medeniyet seviyesine ulaştıracak. Zaten Amerika olmasa biz ne yapardık. Açımızdan ölürdük. Ruslar yanı başımızda olduğundan hemen gelir bizi işgal ederdi.

¹⁶⁵ “Yine Barış Gönüllüleri”, **Cumhuriyet**, 19 Aralık 1966, s. 1.

¹⁶⁶ “Barış Gönüllüleri”, **Cumhuriyet**, 12 Kasım 1966, s. 1.

¹⁶⁷ “Barış Gönüllüleri”, **Cumhuriyet**, 18 Ağustos 1966, s. 1.

Allahtan Amerika varda bütün bu felaketler başımıza gelmiyor. Amerika bize para yolluyor, Barış Gönüllüsü yolluyor. Niye? Hep bizim iyiliğimiz için. Ne iyi insanlar, hep sağ olsunlar, var olsunlar ve hep bizimle olsunlar. Bu gönderdikleri kitabın içerisini karıştırdığımızda halkımızı bilgilendirmek için nasıl çaba sarf ettiklerini görürüz. Kitapta devletin, ordunun, askerlerin aleyhinde yazılar varken Hıristiyanlığı öven yazılar mevcut. Biz bu köye Cumhuriyet'i, okulu, öğretmeni götüremezken adamlar Amerika'da basımını yaptıkları İncilleri dağıtıyorlar. Gel de Barış Gönüllülerine hayranlık duyma. Onlar ülkeleri ve dinleri için ülkemizin en ücra köşelerinde faaliyette bulunuyorlar. Ya bizler? Uyumaya devam mı?¹⁶⁸

“Barış Gönüllüsü Karı-Koca: ‘Türkler Bizi İstemiyor’ Dedi” adlı yazıda şu ifadeler yer vermiştir:

Amerika'ya dönen Barış Gönüllüleri, Kıbrıs meselesinden sonra Türkiye'de Amerikan düşmanlığının uyandığını iddia ettiler. Amerika'ya dün dönen Barış Gönüllüsü evli çift Washington haber ajansına yaptıkları açıklamada, Kıbrıs meselesinden dolayı Türkiye'de zaman zaman sıkıntı çektiklerini ve Amerika aleyhtarlığının uyandığını söylediler. Türkiye'de geçen 2 yılları hakkında sık sık Hıristiyan dinini yaymaya çalışan misyonerler olarak suçlandıklarını söylediler. Evli çift ayrıca şu sözleri de eklediler. Kennedy ölmeseydi bunlar başımıza gelmezdi. Johnson'un saldırgan tutumu Türk vatandaşlarını gerdi ve son zamanlar bize kötü davranmaya başladılar. Ankara hükümetinin gönüllülerin geri çekilmesini isteyecekleri söylentileri de kulağımıza geldi.¹⁶⁹

“ABD’li Barış Gönüllüleri Geri Alınıyor” adlı yazıda şu ifadeler yer verilmiştir:

Amerikan resmi makamları Türkiye'deki Barış Gönüllülerinin sayılarının en aza indirileceğini açıkladı. Bunda milliyetçi gençlerin gönüllüleri hayatlarıyla tehdit etmesinin etkisi vardır. Artan tehditler üzerine Amerikan hükümeti tahliye kararı almıştır. Alınan kararla birlikte eğitim kurumlarında çalışan Barış Gönüllüleri en kısa sürede görevlerinden alınacak ve yerlerine yenileri gönderilmeyecek. Bu karara Türk hükümeti şikâyet etmemiştir. Çünkü genç öğrencilerin protestolarının yeniden ortaya çıkmasını istememişlerdir. Barış Gönüllülerinin milliyetçi gençler tarafından tehdit edildikleri ve eğer ülkeden gitmezlerse Barış Gönüllüleri bürolarının bombalanacağını kendilerine bildirmişlerdir. Bunun üzerine tahliye kararı alındı. Şimdiye kadar gönüllülere bir şiddet uygulanmamıştır. Ama iki kolejde çalışan 37 gönüllü milliyetçi gençler tarafından işlerinden atılmıştır ve yerlerine yenileri gelmeyecektir. Türkiye'de sadece çocuk yuvalarında 50 gönüllü kalacaktır. Ancak bunlarda tepki çekmeye devam ederse bunlarında işine son verilecek ve ülkeden çıkarılacaklar.¹⁷⁰

2.7. Barış Gönüllüleri Türkiye Programının Bitişi ve Ülkeden Ayrılmaları

1965 yılından itibaren başlayan Barış Gönüllülerine karşı eleştiriler, toplumun her kesiminden tepki almış ve bu tepkiler artarak devam etmiştir. Hükümet ise Barış Gönüllülerine karşı tavır koymamıştır ama yeni gönüllüler istememe yoluna gitmiştir. 1970 yılının şubat ayında Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencileri Barış Gönüllülerini istemediklerine dair mitingler düzenlemeye başlamıştır. Gazi Eğitim Tiyatrosunda öğrenciler tarafından Barış Gönüllüleri adlı oyun oynanmıştır ve oyunun sonunda Amerika bayrağı yakılmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü Kurulu

¹⁶⁸ İlhan Selçuk, “Erzincan’da Bir Kuş Var”, **Cumhuriyet**, 4 Ağustos 1966, s. 3.

¹⁶⁹ “Barış Gönüllüsü Karı-Koca: ‘Türkler Bizi İstemiyor’ Dedi”, **Milliyet**, 18 Ağustos 1966, s. 2.

¹⁷⁰ “ABD’li Barış Gönüllüleri Geri Alınıyor”, **Milliyet**, 21 Mart 1970, s. 3.

toplularak öğrencilerin şikâyetlerini görüşmüş ve gelecek yıldan itibaren okullarına Barış Gönüllüsü istemeyeceklerini açıklamıştır.¹⁷¹

Barış Gönüllüleri gönderme teklifi ilk başta Amerika tarafından Türk hükümetine bildirilmişti. Türkiye’de artan Amerika aleyhtarlığı sebebiyle Barış Gönüllüleri yine Amerika’nın isteği üzerine ülkeden çıkarılmalarına ve örgütün Türkiye ayağının sonlandırılmasına karar verilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri 1970 yılının Mart ayından itibaren aldığı kararla üniversiteler ve yüksekokullarda görev yapan İngilizce öğretmenlerinin dönem sonunda görevden alınacaklarını ve yerlerine yenilerinin getirilmeyeceğini açıklamıştır.¹⁷² Türkiye’ye Barış Gönüllülerinin gelişi 1970 senesinde durmuştur. 1970 senesinde Türkiye’ye gelen gönüllü sayısı yalnızca birdir.¹⁷³ Hükümetler arası henüz bir karar alınmamıştır. Barış Gönüllüleri faaliyetlerinin durdurulma sebebi olarak ülke içerisinde başlayan Amerika aleyhtarlığı gösterilebilir. Gönüllülere karşı her kesimin eleştiri okları da gönüllü faaliyetlerinin durdurulmasının en önemli nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Basında çıkan eleştiriler Türk halkında da karşılık bulmuştur. Türk halkı gönüllülerin Hıristiyan dinini yayan misyonerler olmakla birlikte CIA adına istihbarat toplayan ajanlar olduklarını düşünmüşlerdir.¹⁷⁴

Amerika, Barış Gönüllüleri Örgütü’nün Türkiye ayağını bitirmeye karar verdikten sonra 1970 yılının Haziran ayından itibaren çeşitli illerde faaliyetlerini sürdüren gönüllüler Ankara’ya çağırılmıştır. Bu çağırılan gönüllülerin görevleri zaten 1970 yılında bitecekti. Görev süreleri devam edecek olan gönüllüler başka ülkelere gönderilmek suretiyle bütün örgüt üyelerinin Türkiye’den ayrılmasına karar verilmiştir. Bu kararın ardından Barış Gönüllülerinin Türkiye’deki görevleri resmen sona ermiş ve 1970 yılının yaz sonunda gönüllülerin tamamına yakını Türkiye’den ayrılmıştır. Böylelikle 1962 yılında Türkiye’ye gelmeye başlayan Barış Gönüllülerinin Türkiye serüveni 1970 yılında son bulmuştur. Türkiye’de kalan son Barış Gönüllüsü Jan Alexander Voogel’de 1971 yılında ülkeyi terk etmiştir. Böylece 1970 yılında bitirilen program, 1971 yılında fiilen sona ermiştir.¹⁷⁵

2.8. Arkadaşlar Sitesi

Türkiye’de 1962-1972 yılları arasında görev yapan Barış Gönüllüleri, ülkelerine döndüklerinde “Arkadaşlar” adını verdikleri internet sitesini kurmuşlardır. Bu site de Türkiye’de geçirdikleri yılları anlatmışlar ve çektikleri fotoğrafları paylaşmışlardır. Sitede Barış Gönüllülerinin tarihi hakkında bilgiler mevcuttur. Bu site sayesinde birbirlerini bulmuşlar ve site üzerinden

¹⁷¹ Soysal, **Barış Gönüllüleri**, s. 126.

¹⁷² Durmaz, a.g.t., s. 84.

¹⁷³ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington D.C. Haziran 1971, s. 5. <http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/72.PDF> (29.03.2019).

¹⁷⁴ Özbalkan, a.g.e., s. 156-157.

¹⁷⁵ Eşel, a.g.t., s. 179.

organizasyonlar düzenlemektedirler. Özellikle her 29 Ekim günü organizasyon yaparak buluşup Cumhuriyet Bayramını kutluyorlar. Ayrıca Türkiye hakkında yazdıkları kitapların linklerini sitede paylaşmaktadırlar. Ayrıca “Buralarda” adını verdikleri ve belli periyodlarla çıkardıkları internet dergisini “Arkadaşlar” sitesinde yayınlıyorlar. “Buralarda” dergisinde Türkiye’de geçirdikleri yıllarda en keyif aldıkları anıları kısa kısa paylaşmaktadırlar. Arkadaşlar sitesinin büyümesinde Trabzon’un Çayırıcı köyünde iki yıl Barış Gönüllüsü olarak görev yapmış olan Sandy Pfunder’in çok büyük katkıları olmuştur. Sitede Pfunder’e teşekkür ederken ondan bilge avukat diye söz edilmiştir.¹⁷⁶

Kendilerine ulaşmak isteyenler için iletişim adreslerini de siteye koymuşlardır. Bu iletişim adreslerinden faydalanarak Adana’nın Kozan ilçesine gelen Barış Gönüllüsüyle iletişime geçenlerden biride ünlü dermatolog Dr. Meral Şaçoğlu’dur. Kendisine ulaştığımız Dr. Meral Şaçoğlu, Barış Gönüllüleriyle ilgili düşüncelerini bizimle paylaşmıştır:

“Bizim görmediğimiz, bilmediğimiz olaylar, misafirlikler, saygılı ev ziyaretleri, ilgi, nezaket, oyuncak partileri, pasta partileri ve bu samimi ortamda fevkalade saygılı ve disiplinli olmayı gösterdiler. Küçük yaşlarımda Pen friendsler bulup dilimizi geliştirmemizi sağladılar. Biz çok yakın komşuyduk. Velilere akşam kursları, çocuklara hafta sonu kurslar verilerdi. Bu kurslar ücretsizdi. Karşılıklı aile ziyaretleri yapılırdı. Görmediğimiz ev aletlerini, giysileri onlarda gördük. Bu yenilikler ufkumuza katkıydı. Ailelerle de çok ilgiliydiler. Biz çok milliyetçi, vatansever bir aileyiz. Ne kadar tedbirli, savunmalı yaklaşısam da insani yönleriyle karşılıksız sevgi ve saygılı davranışlarıyla bizleri kendilerine çekiyorlardı. Nitekim gençliklerinin birkaç senesini bizlerle haşır neşir bir şekilde geçirdiler. Hala birkaç yılda bir gidip mahalleyi ziyaret ediyorlarmış. Ancak ben rastlamadım ama komşularımız hep sevgiyle anlatır. Benim için de böylesine sevgi dolu ve çok kıymetli insandılar. Önemli olan insana sevgi ve saygı. Biz evvela bunu gördük. Ve tabi ki hayatımızda, gelişmemizde ufkumuza katkıları yadsınamaz. Hele de gecesini gündüzü hafta sonu demeden halka, insanlara, çocuklara dil, görgü, bilgi öğretme çabaları unutulmaz. Çat kapı giderdik. Özledik size geldik derdik. Çocuk aklı işte. Kapıyı aralar nazıkçe sizi çok seviyoruz ama bu saatler bizim dinlenme saatlerimiz biz size ilk fırsatta davet yaparız deyip yanağımızı okşayıp sevgiyle gönderirlerdi. Şu anda Amerika pazarına girmek ve bu zengin halka Türk malı ürünlerimizi satıp ülkemize döviz kazandırmak üzereyim. Eminim ki bu cesaret ve güvenimizle Amerika’ya ürünlerimizi satacağımız idealimde bu insanların çocukluğumuzda bize verdiği ufkun katkısı vardır.”¹⁷⁷

¹⁷⁶ http://www.arkadaslar.info/Buralarda/Buralarda_Feb_1996.pdf (28.24.2019).

¹⁷⁷ Meral Şaçoğlu, 63 (Yaş), 11.04.2019 tarihinde mail üzerinden röportaj yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ABD BARIŞ GÖNÜLLÜLERİNİN TRABZON'DAKİ FAALİYETLERİ

Trabzon'da dönemin yerel gazeteleri taranmış, Barış Gönüllüleriyle ilgili hiçbir habere ulaşılamamıştır. Trabzon'da bu konu ile ilgili ilk olarak Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Trabzon Valiliği ve Trabzon Halk Eğitim Müdürlüğüne başvurulmuş ancak herhangi bir bilgi veya belge elde edilememiştir. Aynı zamanda gönüllülerin çalıştıkları tespit edilen Trabzon Lisesi ve Trabzon Numune Hastanesine de başvurulmuş ancak oralardan da bir sonuç alınamamıştır. Ulusal gazeteleri tararken Türkiye'nin köylerine dağılan gönüllülerin gittikleri köyler tespit edilmiş ve bu bilgiler çerçevesinde köylere hareket etmemiz kolaylaşmıştır. Konuyu bilenlere ulaşmamızla birlikte onların yönlendirmesiyle sözlü tarih çalışması yapılacak kişilere kolayca ulaşılmıştır.

Barış Gönüllülerinin gidecekleri şehirler, ilçeler ve köyler Amerika Birleşik Devletleri tarafından önceden belirlenmiştir. Yani seçilen şehirler, ilçeler ve köyler rastgele seçilmemiştir. Özellikle gönüllülerin gönderildikleri köyler misafirperverlik bakımından ön plana çıktığını görüyoruz. Çevre köylere nazaran en sorunsuz köylerin seçilmiş olması dikkat çeken bir diğer husustur.

Kuzey Anadolu bölgesinde toplam on beş ilde yüz altmış dört gönüllü görev almıştır. Trabzon Merkez, Tonya'nın Çayırıçi köyü, Maçka'nın Yazlık, Anayurt ve Sevinç köylerinde toplam yirmi Barış Gönüllüsü görev yapmıştır. Trabzon merkezde on dört, köylerinde ise altı Barış Gönüllüsü görev almıştır.¹⁷⁸

Bu bölümde Trabzon ve köyelerine gelen gönüllüler ile aynı havayı soluyan, benzer günlere uyanan ve gönüllülerle iletişim halinde olan kişilerle yaptığımız röportajlar sonucunda ortaya çıkan sözlü tarih çalışmalarına yer verilecektir. Yaptığımız çalışmalar neticesinde birinci el tanıklardan gönüllüler hakkında özel bilgilere de ulaşılmıştır. Barış Gönüllüleri hakkında anlatılanlar çoğu kez birbirini tekrarlarsa da Barış Gönüllülerinin Trabzon ve köylerinde yürüttükleri faaliyetler konusunda önem taşıdığını düşünmekteyiz.

---

¹⁷⁸ Özbalkan, a.g.e., s. 259.

3.1. Trabzon-Merkez

Trabzon, Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan bir şehirdir. Doğu'da Rize, güneyde Gümüşhane, batıda da Giresun'la sınırı bulunan Trabzon, kuzeyden Karadeniz ile çevrilidir. Doğusunda Rize'nin İyidere-Güneyce ve Vardar yaylası, güneyinde Gümüşhane'nin Taşköprü-Gümüşki-Zigana ve Erikbeli yaylası ile Bayburt İli, batısında ise Giresun'un Eynesil İlçesi yer alır. Kafkasya ve İran transit yolunun başlangıcında yer alır.¹⁷⁹ Tarihi süreç boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Milet, Roma, Bizans ve Komnen devirlerini yaşayan Trabzon 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet'in fethiyle beraber Türk hâkimiyeti altına girmiştir. Tarihi ve doğa güzellikleriyle dört mevsim gezilip görülebilecek önemli turizm merkezlerindedir. Trabzon İli'nin ekonomisi tarıma dayanır. Tütün, fındık, çay ve fasulye başlıca tarım ürünleridir.¹⁸⁰

Barış Gönüllülerinin Trabzon merkezde faaliyetlerinin ne olduğuna dair en net bilgiyi Trabzon İli'nin Tonya ilçesinin Çayırıcı köyüne Barış Gönüllüsü olarak gelen ve köyde kaldığı iki yılı “Village In The Meadows” kitabında anlatan Malcolm Pfunder'den alıyoruz. Kitapta kendilerinden önce Türkiye'ye gelen Turkey 4 ve Turkey 8 gruplarından altı kişinin Barış Gönüllüsü olarak Trabzon'da görev aldığını belirtmiştir. Judy Tharinger ve Peggy Comeau adlı gönüllülerin, Trabzon Lisesi'nde “Teaching English as a Foreign Language (TEFL)” programı kapsamında İngilizce öğretmenliği yaptığını belirtmiştir. Stephanie Strelkauskas, Madeleine Paul, Maureen Hughes ve Nancy Sheehan adlı gönüllülerinse Trabzon Numune Hastanesi'nde hemşirelik yaptıklarını belirtmiştir. Onlardan ayrı olarak Trabzon Barış Gönüllüleri temsilcilerinin Tery Grant ve eşi Margeret ile birlikte John Gallivan ve eşi Cathy'den bahsetmiştir. Toplamda kendisinin yer aldığı Turkey 9 grubunun Trabzon'a gelmeden önce Trabzon İli'nde on kişinin Barış Gönüllüleri adına çalıştığından bahsetmiştir.¹⁸¹ Trabzon Lisesi'nde öğretmen kütüğü incelenmiş ancak gönüllüler hakkında bir belge bulunamamıştır.

Araştırmalarımız sonucunda ismine ulaştığımız Erkan Özpamir, Trabzon'da görev yapan Barış Gönüllüleri ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Bu adamların hepsi o zamanlar bizlere kapalı zarftı. Barış Gönüllüleri ile ilgili hiç bir şey bilmezdik. Bizim dükkâna gelirdiler. Trabzon'da o zaman Amerika Birleşik Devletlerinin askeri üssü vardı. Askeri üste 198 Amerikalı asker vardı. Hepsi bizim dükkâna geldiğinden onlarla iletişim halinde olan Barış Gönüllüleri de gelmeye başladı. Babam terzi Sabri Özpamir'i çok severlerdi. Hatta babama “Baba” diye hitap ederlerdi. Abim Erkut ile ben çok iyi İngilizce biliyorduk. Bu yüzden Barış Gönüllüleri nereye gidip gitmeyeceklerini, ne alıp almayacaklarını bizlere sorup ona göre hareket ederlerdi. Dükkânda muhabbetlerini edip çaylarını içip köyde görev

¹⁷⁹ **Trabzon İl Yıllığı 1973**, Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara, 1973, s. 21-22.

¹⁸⁰ **Yurt Ansiklopedisi**, Anadolu Yayıncılık, 10, İstanbul, 1982-1983-1984, s. 7169.

¹⁸¹ Malcolm Pfunder, **Village in the Meadows**, Çitlenbik Yayınları, İstanbul, 2007, s. 67-69.

alanlar köylerine, merkezde görev alanlar görev yerlerine giderlerdi. Trabzon'da 1960'lı yıllarda on dört terzi dükkânı vardı. İçlerinde tek Türk terzi bizdik. Hem bu Barış Gönüllüleri hem de üsteki askerler sadece bizim dükkâna gelirlerdi. Biz bu gönüllülere terzilik hususunda hizmet verdik. Onlar hep bizi tercih ettiler. Çünkü hem abim hem ben süper İngilizce bilirdik. Trabzon'da 1960'lı yıllarda abim ve benden başka İngilizce bilen yoktu. O zamanın şartları diyemeyiz o gün başka şart yoktu zaten. 1960 kuşağında İngilizce öğrenen sadece biz vardık. İngilizce öğretmeni diye geçinen Zekeriya öğretmenden saati 15 liraya ders aldık. Biz öğrendikten sonra Barış Gönüllüleriyle pratik yaparak iyice dili geliştirdik. Gönüllüler ile konuştuktan sonra Zekeriya öğretmenin İngilizce bilmediğini fark ettik. Tailor Sabri dedin mi bizi tanımayan yoktu. Yazlık köyünde çalışan Tom Turner çok sık gelirdi dükkânımıza. Tom kitap ve film senaryosu yazıyordu. Barış Gönüllüleri abimin adına Tom bana Jim derlerdi. Babama takım elbise diktirirlerdi. Elbise borçlarını ödemedi gittiler. Trabzon Lisesi'nde İngilizce öğretmenliği yaparlardı. Meydanda ev ev gezen Barış Gönüllüsü hemşireler vardı. Numune hastanesinde çalışıyorlardı. Bazen seyyar olarak çıkıp ev ev gezerlerdi. Ev ev gezip kadın doğumundan bahsediyorlar ve doğum kontrol hapını tanıtıyorlardı. Görünüşte doğum kontrolünden bahsediyorlardı ama aslında ne yaptıklarını bilmiyorduk. Kalkıp köy köy, dağ bayır peşlerinden gidecek halimizde yoktu. Aslında Hristiyan dinini empoze etmek için çalışıyorlardı. Ne yapıyorsunuz dediğimde geziyoruz Jim derlerdi. Doğumla ilgili köy kadınlarına bilgi veriyoruz diyorlardı. Ama o tarihlerde bence Hristiyanlığı bizim halkımıza empoze etmeye çalışıyorlardı. Dükkâna geldiklerinde üsteki askerlerle karşılaştıklarında aralarında bir saat konuşurlardı. Hiçbir sıkıntılarını bize yansıtmazlardı. Köylülerden ne sıkıntı görecektirdi zaten. Hepsi Türkçe konuşurdu. Hem de kem küm değil bizim yarımız kadar konuşurdular. Amerikan uşakları işte hazırlanıp geliyordular buralara. Onlara buralarda ne işiniz var diye sorardık ama hükümet gönderdiğine vardır bir bildikleri derdik. Amerikalılar iyi bir berekettiler burada. Esnafın yüzünü güldürmüşlerdir. Ama siyasi olarak ne yapıp ne ettiklerini baştakiler düşünecekti.”¹⁸²

Trabzon İli'ne gelen Barış Gönüllüleri ile ilgili diğer bir görüşme Atilla Alioğlu iledir. Atilla Alioğlu, Barış Gönüllüleri ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Barış Gönüllüleri Amerika'nın gönderdiği bir toplumdur. Niye geldiklerini merak ettik ama devlet gönderdiğinden bir şey demedik. Terzi Sabri Özpamir'in oğlu Erkut Özpamir benim en yakın arkadaşım. Erkut, Amerikan C.A.R.E teşkilatında çalışıyordu. Barış Gönüllüleriyle oradan tanıştıyordu. Gönüllüler Sabri amcanın dükkânına geldiklerinden bende onlarla tanıştım. Erkut'la ben iyi İngilizce bilirdik. Halkevinde açılan İngilizce kursunda İngilizce öğrendim. Gönüllüler beni de tanıyordu. Benim de dükkânıma gelirler onlarla saatlerce muhabbet ederdik. Bir şey lazımsa nereden alacaklarını sorarlardı bende yardımcı olurum. Tonya'nın köyünde çalışan genç oğlanla aramız çok iyiydi. Görevi bittikten sonra üç veya dört kere Trabzon'u ziyaret etti. Her gelmesinde

¹⁸² Erkan Özpamir, 78, Trabzon, Merkez, 06 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

beni mutlaka görür beraber yemeğe çıkarız. Sabri Özpamir Amerikalıları giyindiren adamdı. Hem de dikim elbise dikerdi. Hem Barış Gönüllüleri hem de Amerikan üssünde görev yapan askerler meydana indiklerinde ilk olarak terzi Sabri'nin yanına uğrarlardı. O zaman Numune Hastanesi'nde çalışan gönüllü hemşireler vardı. Ev ev gezerek kadın doğumuyla ilgili kadınları bilinçlendirmeye çalışırlardı. Ayriyeten Trabzon Lisesinde iki tane gönüllü kadın öğretmen çalışırdı. Amaçlarının ne olduğunu bilmezdik ama görünürde iyi insanlardı. Trabzon halkına yardımcı olmaya çalışıyor görünürlerdi.”¹⁸³

3.2. Çayırıcı (Anabedama) Köyü

Çayırıcı köyü Trabzon'a 95 km uzaklıkta Trabzon'un Tonya ilçesine bağlı bir köydür. Çayırıcı köyünün Tonya Merkeze uzaklığı ise 9 km'dir. Çayırıcı köyüne 1965 yılının Ekim ayında Malcolm Pfunder ve Allen Neill adında iki Barış Gönüllüsü gelmiştir. Çayırıcı köyüne gelmeden bir hafta Trabzon'da kalan gönüllüler öncelikle Trabzon'u gezip dolaşmışlar ve daha sonra Çayırıcı köyü muhtarı Hasan Banker'e Tonya Kaymakamı tarafından teslim edilmişlerdir. Muhtar Hasan Banker isimlerini söyleyemediğinden Malcolm Pfunder'e Ali, Allen Neill'e ise Ayşe adını vermiştir. Köyde iki yıl kalan Barış Gönüllülerine köy halkı bundan sonra hep Ali ve Ayşe diye seslenmiştir. Malcolm Pfunder'in göbek adı Sandy imiş. Trabzon kültüründe süregelen d harfine t deme alışkanlığından mütevellit Malcolm Pfunder'e Santi de deniliyormuş. Dertlerini anlatacak kadar Türkçe bilen gönüllülerin halkla kaynaşması çok uzun sürmemiştir.

Hatice Kandil o zamanla ilgili olarak şu bilgileri vermiştir:

“Bizim köye 1965 yılında geldiler. Buralarda gitmedikleri yer kalmadı her yeri gezip tozdular. Biz onlarla o kadar ilgilenmezdik. O zamanki kültüre göre gelinlerin yabancılarla konuşması hoş bir durum olarak karşılanmazdı. Onlarla o zaman en iyi dayım Ali Bekir ilgilenirdi. Hem kaldıkları ev onundu hem de kapı komşusu idiler. Santi yıllar sonra üç dört sefer köyümüzü ziyaret etti. On senedir daha da gelmiyor. Burada sürekli dağları yaylaları gezip durdular. Bir şey arıyorlardı ama ne aradıklarını bilmem. O zamanlar boyunlarında bir şey asılıydı ne olduğunu bilmezdik. Sonradan öğrendik ki fotoğraf makinesiymiş. Her gittikleri yerin fotoğraflarını çekerdiler. Benim eşim çok şakacı adamdı. Onlarla sürekli şakalaşıp gülerlerdi. Çok güler yüzlü insanlardı. İlk geldiklerinde Türkçeyi az bildiklerinden el hareketleri ve mimiklerle anlaşırdık. Kaldıkları iki yıl boyunca çok iyi Türkçe öğrendiler. Bizim köylüler gibi giyinirlerdi. Ayşe uzun etek giyerdi çok açılmazdı. Köyün en tahsillisi olan Konyalı öğretmenimiz Naci Korkmaz ile araları çok iyiydi ve onunla sık sık sohbet ederlerdi. O zamanın kültürüne göre örnek davranışları

¹⁸³ Atilla Alioğlu, 82, Trabzon, Merkez, 06 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

vardı. Küçük büyük fark etmez kimi görse selamlaşır konuşturlardı. Elleriyle omuzlarımıza dokunur sizi seviyoruz demek isterlerdi.”¹⁸⁴

Hüseyin Uzun köylerinde iki yıl kalan Barış Gönüllüleri ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Bu iki Barış Gönüllüsü bu çevrede ne var ne yok onları öğrenmek için gelmişlerdi. Her yeri gezer fotoğraflar çeker ellerindeki defterlere notlar alırlardı. Uzak bir yere gidecekleri zaman arabam olduğu için benden yardım isterlerdi. Bana şoförüm derlerdi. Bir yerde yemek yiyeceğimiz zaman parayı bana veririr maaşını aldıktan sonra benim paramı öderdi. Cebinde beş kuruş taşımazdı. Paraları banka hesaplarına yatarı. Aybaşlarında Trabzon’a gider maaşlarını alır getirir paramı verirdiler. Beraber çok gezdik. Tam bir tarihi eser meraklıydılar. Hiçbir yanlış işlerini görmedim. Kadına Ayşe ismini koymuştuk. Kadınlar ne yaparsa oda onu yapardı. Aynı bizim kadınlarımız gibi sırtına sepet vurur dağlardan odun alır gelirdi. Köyden 1967 yılında ayrıldıklarından sonra Santi üç dört defa ziyaretimize geldi. Ayşe gitti gideli hiç gelmedi. Santi geldiğinde Ayşe’yi sorduk. Aralarında 600 km olduğunu, Ayşe’nin evlenip barklandığını söyledi. Aynı bizim gibi giyinirdiler. Ayşe aynı bizim hanımlarımız gibi başına çember taktı. Herkese aynı seviyede yaklaşırlardı. Bu iyi bu kötü diye seçmezlerdi. Geldiklerinde az buçuk olan Türkçelerini çok geliştirdiler. Santi Trabzon’un en iyi köyü burası derdi. Onlardan hiçbir yanlış görmedik.”¹⁸⁵

Kemal Uzun gönüllülerle ilgili olarak şu bilgileri vermiştir:

“1965 yılında köyümüze geldiler. Halkla çok iyi ilişkileri vardı. Dağları yaylaları hep gezerdiler. Köyün içinde küçük bir bahçe belleyip ektiler. Soğan, patates ve fasulye yetiştirdiler. En büyük özellikleri gittikleri bir yerde bir şey yediklerinde çöplerini kaldırırlar toplarlardı. Sonra topladıkları çöpleri yakarlardı. Ara sıra Maçka’dan başka Barış Gönüllüsü arkadaşları yanlarına gelirdi. Köye niye geldiler amaçları neydi hiçbir bilgimiz yoktu. Onlara buraya niye geldiklerini sorduk. Biz buraya dil öğrenmeye, Türkçemizi geliştirmeye geldik dediler. Geldiklerinde çat pat konuşurken burada tamamen söktüler Türkçeyi. Geldikleri günü hatırlamıyorum ama gittikleri günü çok iyi hatırlıyorum. Tüm köy toplanıp onları yolcu ettik. Durdukları ev sahipleri peşlerine ağladılar. Santi sonradan çok gitti geldi buralara. Devamlı gelir fotoğraflarımızı çeker bize gönderir. Bir keresinde on beş yirmi kişinin fotoğrafını çekti. Hepinize gönderecek bütçem yok birinize göndereyim sizde ondan alırsınız demişti. Bu örnekte de görüleceği üzere çok tutumlu insandı. Herkesin ismini tek tek bilirdi. Kadına Ayşe, erkeğe Ali ismini takmıştı. Çok insancılırdı. Bir kötülüklerini görmedik. Halkla ilişkileri çok iyiydi. Devamlı gezerlerdi. Arada Maçka’daki arkadaşlarına giderlerdi. Ama ne yaptıklarını bilmezdik. Biz dil öğrendiklerini düşünürdük. Çünkü bize öğrenciyiz dil öğrenmeye geldik dediler. Köyü kalkındırma kapsamında köye hiçbir katkıları olmadı. Kimi görseler sohbet eder buralar hakkında bilgi alırlardı. Cenazelere

¹⁸⁴ Hatice Kandil, 70, Trabzon, Tonya, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

¹⁸⁵ Hüseyin Uzun, 78, Trabzon, Tonya, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

ve düğünlere hep katılırlardı. Santi son gelişinde Türkiye'ye gelmekten artık çekindiğini söyledi. Türkiye ile Amerika arasındaki siyasi sıkıntılardan dolayı korktuğunu söyledi. Giyimleri aynı bizim gibiydi. Ayşe köyde uzun etek giyerken sadece Trabzon'a giderken dizden yukarı etek giyerdi. Ali'nin beline taktığı kuşak vardı. Giderken kuşağını on parçaya böldü ve hatıra olarak bize vermişti."¹⁸⁶

Neriman Uzun gönüllülerle ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Ayşe uzun boylu iri yarı bir kadındı. Ali ise sarı ince bir adamdı. Bize karşı çok iyidiler. O zamanlar kimsenin evinde çamaşır makinesi yoktu. Ali tahtalardan bir makine yaptı ve çamaşırlarını onunla yıkadılar. Ayşe biz ne yaparsak onu yapardı. Bizimle beraber sırtına sepet alır dağdan evine odun taşırdı. Başına da çember örtmeye başladı. Bizim dağları taşları yaylaları çevre köyleri dolanıp dururlardı. Kaldıkları iki yıl içerisinde nerde ne var ne yok hep öğrenmişlerdi. Köye bir katkıları olmadı. Tercümanlığa, dil öğrenmeye geldiklerini söylüyorlardı. Maçka'dan üç tane arkadaşları gelirdi. Onları hiç sevmездiler. Niye onları sevmiyorsunuz diye sorduk. Ahlakları çok bozuk, onlar yaramaz dediler. Bunlarda onları ziyarete giderdiler ama isteksiz oldukları her hallerinden belliydi. Bize bir zararları yoktu ama bir faydalarını da görmedik.”¹⁸⁷

Hava Banker gönüllülerle ilgili şu ifadelerde bulunmuştur:

“Burada iki sene durdular. Onlar geldiğinde kaynatam muhtardı. Birine Ali birine Ayşe ismi verdi. Sürekli bize gidip gelirlerdi. İki sene içinde aynı bizim gibi konuşmaya başladılar. En çok bize gelirdiler. Evladımız gibiydiler. Ayşe'ye derdim bir arada duruyorsunuz nasıl yıkanyorsun? Anne derdi Santi bir yere gidince yıkanyorum. Evli değilsiniz ama aynı evde kalıyorsunuz ayıp değil mi derdim. Ana derdi ayıp ama durmak için başka yerimiz yok mecbur beraber kalıyoruz derdi. İkisi de çok iyi insanlardı. Maçka'dan yanlarına aynı onlar gibi gönüllü arkadaşları gelirdi. Bunlarda arada onların yanına giderlerdi. Bizimkiler sarışındı Maçka'dakiler ise esmerdiler. Santi dört beş kere geldi sonradan. Ama Ayşe hiç gelmedi. Santi'ye bu durumu sordum. Ana Ayşe dul bir adamla evlendi durumları iyi değil gelmesi çok zor dedi. Ayşe iri yarı güzel bir kızdı. İlk geldiklerinde bunlar gâvurdur kokarlar deyip yanlarına hiç gitmezdik. Ama zamanla kaynaştık. Ormanlara dağlara gider gezer fotoğraf çekerdiler. Sorardık fotoğraf niye çekiyorsunuz? Güzel olduğu için çekiyoruz derdiler. Has memleket olduğu için çekiyoruz derdiler. Ne yapacaklarını bilmiyorduk. Ayşe beline bir kuşak sarardı. Bunu niye sarıyorsun derdim. Karnım büyümesin diye derdi. Falan yere filan yere gitme dalarlar sana derdim. Gülerek yok anne gitmem derdi. Biz onlara çok yakınlık gösterdik. Onlarda bizi anne babaları bildiler. Köyden giderken bütün köy toplanıp yolcu ettik onları. Köyden çoğu kadın peşlerine ağladık.”¹⁸⁸

¹⁸⁶ Kemal Uzun, 64, Trabzon, Tonya, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

¹⁸⁷ Neriman Uzun, 64, Trabzon, Tonya, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

¹⁸⁸ Hava Banker, 82, Trabzon, Tonya, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

Ali ve Ayşe köyde başka yer olmadığından Ali Bekir Kuruoğlu'nun evinde kaldılar. Ev sahiplerinin oğlu Ahmet Kuruoğlu Ali ve Ayşe ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Barış Gönüllüleri bizim köye ziraat için yollandılar. Bize bir tarlaya her yıl aynı mahsulü ekmememizi söylediler. Bir yıl mısır ektiysen bir sonraki yıl arpa, bir sonraki yıl buğday ekin derlerdi. Bizim köyde örnek bir bahçe ektiler. Köyde bizim evden başka müsait bir yer olmadığından ikisi de iki göz odalı evimizde kaldılar. Bu durum köylü tarafından çok yadırgandı. İki sene bizim evde kaldılar. Türkiye'nin her tarafına ikişer üçer kişi yayılmışlar ve ziraata yardım için gönderildiklerini söylediler. Aramız çok iyiydi. Onları aldatmaya çalıştım ama hiç aldanmazdılar. Bizden parayla yumurta ve süt alırlardı. On yumurta almışlarsa on beş aldımız derdim. Gider not defterini getirir her şeyi kanıtlardı. Aldıkları yağların yumurtaların parasını haftalık öderlerdi. Ormanları, dağları ve yaylaları gezip durdular. Köydeki ihtiyaçları çekerdiler. Niye fotoğraf çekiyorsunuz diye sorardım. Bunları film yapacağız derlerdi. Bazı komşular gelip siz bu gâvurları evinize niye koyuyorsunuz derlerdi. Gâvur onlar değil gavur biz derdik. Çünkü çok dürüstlerdi ve ağızlarından ne çıkarsa oydu. Ne bir ileri ne bir geri. Bizle tarlalara gelir belleme yaparlardı. Bir saatleri vardı o saatten sonra çalışmazlardı. Sanırım akşam altı idi. Ellerini mümkün değil bir şeye dokunduramazlardı. Sanki belli bir mesai ile çalışıyor gibiydiler. Ayşe biraz daha Müslümanlığa yakın duruyordu. Köyde biraz daha kalsalar Ayşe Müslüman olurdu. Ali kaldığı odaya Türkiye'nin haritasını ezbere çizmişti. Giderken hakkınızı helal edin deyip gittiler. Sorardım onlara İsa peygamber yaşıyor mu diye. Elleriyle yukarıyı gösterip yukarıda derlerdi. Aynı bizim gibi yaşamaya çalışıyorlardı. Bizim gibi giyinirdiler. Hiçbir yemek seçmezlerdi. Ayşe sırtına vurduğu sepetiyle bizim köy kadınlarıyla beraber dağdan odun getirirdi. Ayşe kahveye oturur bizimle çay içerdi. Onu uyardık burada erkeklerin içine kadınlar gelmez dedik. O günden sonra daha kahveye erkeklerin içine gelmedi. Trabzon'a ayda bir kere gider toplantı yaparlardı. Barış Gönüllüleri toplantıları yaptıklarını söylerlerdi. Ellerinde Türkçe sözlükleri vardı. Bir şey söylediğimizde anlamadıklarında açar bakarlardı. Gözlerinden bir şey kaçmazdı. Yeter ki bir kere görsün köyde birini. Kaldıkları ev için kira almazdık. Gelirken kalabalık eşyalarla gelmişlerdi. Giderken de ne var ne yoksa alıp gittiler. Ali bitek bana giydiği botları hatıra olarak bıraktı. Ali tahtalarla çamaşır makinesi yaptı çamaşırlarını onunla yıkadılar. Bir yere giderken kapılarının üzerine evde yokuz diye kâğıt asarlardı. Çok iyi insanlardı. Bir zararlarını görmedik.”¹⁸⁹

Hüseyin Koç gönüllüler ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“İki yıl köyümüzde kaldılar. Güler yüzlü, sevecen ve sempatik tavırları vardı. Herkese eşit davranırlardı. Herkesin evine gider yemek yer herkesle güler eğlenirdiler. Çok dikkatliydi. Bir kere gördüklerini bir daha unutmazlardı. Köyle ve bu çevreyle ilgili bizlere sorular sorardılar. Üç yıllık üniversite bitirdikten sonra Barış Gönüllülerine başvurmuşlar ve bizlere tarım alanında

¹⁸⁹ Ahmet Kuruoğlu, 82, Trabzon, Tonya, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

yardım etmek için buraya geldiklerini söylediler. Ne onların bize ne de bizim onlara zararımız oldu. Yayla ve dağları iki sene boyunca gezip durdular. İlk geldiklerinde az Türkçeleri vardı. Köyden ayrıldıkları zamana kadar Türkçeleri neredeyse bizim seviyemize yükselmişti. Ali sonradan dört beş kere geldi. Onları hep iyi bir şekilde anıyoruz.”¹⁹⁰

Ömer Kuruoğlu dedesinin evinde kalan gönüllüler ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“1965 yılında gelip iki yıl köyümüzde dedemin evinde kaldılar. Köy işlerine yardım ederdiler. Gençlerle evlerinin önünde oyunlar oynarlardı. Özellikle Frisbee diye bir oyun oynuyorlardı. Bir disk sayesinde oynanan oyunu daha önce hiç görmediğimizden hep onlarla oynamak istiyorduk. Herkes bu oyunu çok sevmişti. Frisbee diski gelmeyince ben gider getirirdim. Dedem bunlara Ali ve Ayşe ismini koymuştu. Ali tahtadan çamaşır makinesi yapıp çamaşırlarını onunla yıkamaya çalışırdı. Ama bir randıman alamadı. Ay sonlarında Trabzon’a gider diğer Barış Gönüllüleriyle toplantı yaparlardı. Bizden parayla yumurta alırlardı. Yumurtaları ben götürürdüm. Bir gün yumurtalarını götürürken düşürüp kırdım. Bana çok kızacaklarını düşünmüştüm ama hiç kızmadılar ve gülümsediler. O kırılan yumurtaların parasını da verdiler. Bir şey aldıklarında borç almazlardı. Her şeyi kuruşu kuruşuna verirdiler. Bizimle tarlalara belleme yapmaya gelirdiler. Biz ne yaparsak onu yapmaya çalışıyorlardı. Türkçeyi çok iyi bir şekilde öğrenip evlerine döndüler.”¹⁹¹

Rasim Şahin gönüllüler ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Köyümüzün yarısı Çepni kökenlidir. 1982 yılında Trabzon’un örnek köyü seçildik. Köyümüzde hiçbir şekilde olay olmaz. Çevre köyler içerisinde en misafir köy bizim köyümüzdür. O kadar köy içinden bizim köye gönderilmeleri belki de bu sebeplerdendir. Köyde Santi’nin arasının en iyi olduğu kişi Hasan Şahin’dir. Oda sarı olduğundan onun adı Santi kaldı. Biz o zamanlar çocuktuk. Çocuk aklımızla bile evli olmayan iki kişinin aynı evde olmasını yadırgıyorduk. Gezmeyi çok severdiler. Her yerin fotoğraflarını çekerdiler. Çok temiz insanlardı. Ev sahipleri Ali Bekir ve Ayşe teyze onları evlatları gibi baktılar. Onlarda ev sahiplerine anne-baba derlerdi. Köyümüze ziraat alanında köylüye yardımcı olmak için geldiklerini söylediler ama hiçbir katkı sağlamadan köyden ayrıldılar.”¹⁹²

Köyde kiminle konuşsak Ali ve Ayşe’yi en iyi tanıyan kişinin Hasan Şahin olduğunu söylediler. Barış Gönüllüleri hakkında Çayırıçi köyünün adeta kara kutusu sayılan Hasan Şahin, Ali ve Ayşe ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

¹⁹⁰ Hüseyin Koç, 93, Trabzon, Tonya, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

¹⁹¹ Ömer Kuruoğlu, 82, Trabzon, Tonya, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

¹⁹² Rasim Şahin, 62, Trabzon, Tonya, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

“1961 yılında Amerika’da Barış Gönüllüleri Teşkilatı kurulmuş ve çeşitli ülkelere üniversiteden gençleri yollamışlardı. Sandy ve Ayşe geldiğinde üç yıllık üniversite mezunuyuz diyorlardı. Santi Afrika’ya gitmek için başvurmuş ama Afrika kontenjanı dolduğundan kendisini Türkiye’ye vermişler. Bana buraya gelmem tesadüfi dedi. Afrika ekibinde yer bulamayınca Türkiye ekibine katıldığını söyledi. Trabzon’a 1965 yılında beş kişi gelmişler. Valilik Ali ve Ayşe’yi bizim köye diğer üç kişiyi Maçka’nın köylerine göndermiş. Köy muhtarımız Hasan Banker teslim aldığı gönüllülerin isimlerini söyleyemediğinden birine Ali birine Ayşe ismini koymuştu. Türkiye’ye gelmeden önce Amerika’da, geldikten sonrada Ankara’da Türkçe dersleri almışlar. Bunlar kahvede otururken köylü eşyalarını kalacakları eve taşımış. Muhtar kalacakları eve onları götürüp bırakmış. İçeri girmişler yatacak yer yok, su yok, tuvalet yok, banyo yok. Ayşe ile öyle ne yapacağız diye baka kalmışlar. Ev sahibinin oğlu Ahmet onlara yatak sermeleri için tahtadan karyola yapmış. Kaldıkları ev iki odalı idi. Küçük oda da Ayşe, büyük oda da Ali kaldı. Santi tahtalardan çamaşır makinesi yapıp elbiselerini onunla yıkamaya çalıştı ama pek işe yaramadı. Tenekeye delikler açıp dört tarafına halkalar takıp fiskiye gibi kullanmaya çalıştı ama başarılı olamadı. Ali evlerine çiçek resmi ve Türkiye haritası çizmişti. Biz o zamana kadar öyle bir şey görmemişiz. Giderdik evlerine hayran hayran resimlere bakardık. Amerikalılar geldiği için meraktan köy gençleri olarak derslerden sonra evlerinin önüne giderdik. Evlerinin önünde Frisbee diye bir oyun oynarlardı. Frisbee gördüğümüz ilk oyuncaktı o zamanlar. Biz çelik çomaktan başka oyun bilmezdik. Bazen bizi de alırlardı oyunlarına. İstemeye giderdik bazen verir bazen vermezlerdi. Ayşe her zaman verme taraftarıydı ama Ali bu konularda çok sertti. Ayşe bize hiç kızmazdı ama Ali arada kızardı. Ali ve Ayşe komşulara gidip gelmeye başlayınca köyde kendilerine karşı bir sevgi oluştu. Bayramlarda bayramlaşma törenlerine katılırlardı. Tarla belleme zamanları tarlalara gelip bellemelere yardım ederlerdi. O zamanlar yol olmadığından Ayşe’ye sepet aldılar. Tonya’ya gider erzaklarını alır vurur sırtına gelirdi. Yoldaki taşlar hep ayaklarımızı acıtıyor derdi. Bizim köye, köy kalkınmasına yardımcı olmak için geldiklerini söylediler. Köyde tavukçuluk yapmak istediler. Muhtara kümes kurdurup kırk tane tavuk bakmaya başladılar. Devletten tavuk ve yem aldılar. Altı ay kadar baktılar sonra yemleri bitti. Tavukların kimisi öldü, kimisini köylü kesti yedi. Tavukçuluğu yapamadılar. Köyde kooperatif kurmaya çalıştılar. Köyün geçiminin hayvancılık olduğunu gördükten sonra yağı, tereyağını ve sütü toplayıp pazarlamak istediler. Birkaç girişimde bulundular ama kimse yardımcı olmadığından bunu gerçekleştiremediler. Köyde sağlık taraması yapmak için köye doktor getirmek istediler. Kaymakama gidip köye bir doktor vermesini istediler. Tonya’da o zaman hastanede bir tane doktor olduğundan bu girişimden de bir sonuç alamadılar. Köyde uygulamaya çalıştıkları sadece bir tane projede başarılı oldular. Oda köy çocuklarına diş fırçalamayı öğretmek olmuştur. O zamanlar okulun mevcudu yüz elli kişi idi. Trabzon’a gidip yüz elli adet diş fırçası almışlar. Paraları yetmediğinden macun alamamışlar onun yerine bir torba karbonat alıp geldiler. Okulda herkese diş fırçalamayı öğrettiler. Ve herkese diş fırçası ve karbonat dağıtarak bu uygulamayı devam ettirmelerini istediler. Santi bana Türkiye programında sadece Ege bölgesinde halıcılık projesinde başarılı olduğunu söyledi. Sadece Ege bölgesindeki gönüllüler halı tezgâhı tedarik edip halı

üretmişlerdir. Türkiye’de uygulamaya çalıştıkları başka hiçbir proje başarıyla sonuçlanmamış. Ali ve Ayşe köyden gittikten sonra haklarında ajan dedikodusu çıktı. Santi köyü ziyarete geldiğinde kendisine bu dedikoduyu sordum. Kesinlikle ajanlık yapmadıklarını amaçlarının gittikleri yerlere bir şeyler katmak olduğunu fakat hiçbirini başaramadıklarını söyledi. Santi köyden ayrılırken Türkçeyi unutmaması için benimle mektuplaşmak istedi ve yıllarca kendisiyle mektuplaştık. Santi köyden ayrıldıktan sonra dört beş kere köye geldi. Burası benim ikinci köyüm. Gençlik yıllarımda kaldığım iki yıl bana büyük tecrübe oldu, ömrüm yettiğince gidip geleceğim dedi. Ayşe köyümüze gelmeden önce müzik bölümü okumuştur. Yanında gitarı vardı ve evinin önünde çalıp söylerdi. Ayşe köyden ayrıldıktan sonra hiç köyü ziyarete gelmedi. Amerika’da Anaokulu öğretmenliği yapıyor. Santi buradan gittikten sonra dört yıllık hukuk bitirmiş ve şuanda Amerika’da önemli bir avukatlık şirketlerinden birinin ortaklarındanmış. Tam bir tarihi eser tutkunudur. Buraya her geldiğinde çevredeki tarihi yerleri gider gezeriz. Çevrede gitmediği tarihi yer yoktur. Kesinlikle siyaset konuşmaz. Siyasi bir şey sorduğumda duymadım bilmiyorum der. Ali’nin göbek adı Sandy idi. Sandy sarı anlamına geliyormuş. O köyden ayrıldıktan sonra onunla olan yakın arkadaşlığımdan dolayı köylü bana Santi lakabı taktı.”¹⁹³

Malcolm Pfunder, Arkadaşlar sitesinde Çayırıcı köyündeki bir anısından şu şekilde bahsetmiştir:

Altmışlı yılların ortalarında Karadeniz sahilindeki köylülerin diyetinin temel ürünü mısır ekmeğiydi. Mısır ekmeği sadece mısır unu, su ve ıslak hamurdan yapılıyordu. Somunlar evin içindeki küçük bir çukurun içinde açık bir ateşin içinde büyük yuvarlak bir diskin üzerinde pişirilirdi. Ev sahibimiz Ali Bekir ve eşi Ayşe Hanım harika insanlardı. Ev sahibinin eşi bizim büyük annemizdi ve bize çok iyi bakıyordu. Ev sahibi Ayşe Hanım bize her gün bir litre süt, yoğurt ve mısır ekmeği getirirdi. Mısır ekmeğini getirdiği ilk gün sert olduğu için yiyemedik. Mısır ekmeğini yiyemediğimizden yanan sobaya atıp yaktık. Ayşe anne geldi ve yanan mısır ekmeği kokusu alıyorum dedi. Bizde öyle bir koku almıyoruz dedik. Sobayı açıp bakacak diye çok korktuk. Bu olaydan sonra getirdiği mısır ekmeğini yiyemediğimiz için bir yerlere gömdük.¹⁹⁴

3.2.1. Kendi Anlatımıyla Malcolm Pfunder’in Çayırıcı Köyündeki Faaliyetleri

“Eylül 1965 yılında ODTÜ’de tek başına ve çiftler halinde görevlendirildik. Köylerin ihtiyaçlarını karşılamak için kırsal kalkınma programının bir parçası olduk. Grubun 5 üyesi Trabzon İli’ne atandı. 3 arkadaşın ikisi Maçka’nın Yazlık köyüne, 1 tanesi ise Maçka’nın Sevinç köyüne atandı. Allen ve ben ise Tonya’nın köyü Çayırıcı’ne atandık. Altı yüz kişilik bir köydü. Allen ismini söyleyemeyen köylüler ona Ayşe dediler. Bende Ali oldum. Köylüler Ali ve Ayşe’yi evlat edindiler. Bizi evlerinde ağırladılar ve Çayırıcı köyünü evimiz yaparken bize iyi baktılar. Bize ‘Turkey 9’ grubu deniliyordu. Çünkü biz Türkiye’ye gelen 9. Barış Gönüllüleri grubuyduk. Başlangıçta Portland Oregon’da değerlendirme ve hazırlık eğitimleri aldık. Bir ayın sonunda

¹⁹³ Hasan Şahin, 65, Trabzon, Tonya, Çayırıcı Köyü, 16 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

¹⁹⁴ <http://www.arkadaslar.info/stories.htm> (28.04.2019).

doksan kişi olarak on haftalık bir dil eğitimi alıp diğer eğitimler için Ankara'ya ulaştık. Yaklaşık yirmi bekâr kadın, kırk bekâr erkek ve otuz evli çiftlerden oluşuyorduk. Eylül sonunda arkadaşım Allen ile Tonya'nın Çayırıcı köyüne atandık. Görevimiz Kırsal Toplum gelişimiydi. En basit şekliyle görevimiz köylüleri örgütleme, yönlendirme, yerel ihtiyaçlarını karşılama, amaçlarını gerçekleştirme ve araçları tasarlamalarına yardımcı olmaktı. Çok fazla dinlememiz, birçok fikri denememiz ve küçük ilerlemeler aramamız söylendi. Portland State College'inde günde altı saat Türkçe dil eğitimi vardı. Başlangıçtan itibaren Türkçe verildi. Sabah 5.30'da spor salonunda fiziksel eğitimle derslerimiz başladı. Dersler saat 9'da, haftada 5 gün olarak gerçekleşirdi. 1 aylık eğitimden sonra devamı için Temmuz 1965'te Türkiye'ye uçtuk. Portland'da yoğun bir dil ve ilgili eğitim almak için 1 ay geçirdikten sonra, yine de sadece dil becerisinin en sade kurallarına sahip olduk. Temmuz ortasından Eylül 1965'e kadar bizim 'Turkey 9' grubumuz son eğitimlerini ODTÜ'de aldı. ODTÜ yerleşkesinde terk edilmiş bir köy olan Yalınca köyünde yaşadık. Barış Gönüllüleri teşkilatımız köyü geleneksel tarzda yeniledi. Hepimiz çamurlu tuğla evlerde kalıyorduk. ODTÜ kampüsünün İngilizce hazırlık okulunda sabahları Türkçe eğitimimiz vardı. Öğleden sonra ise Yalınca'da saha gezileri yapardık. Ankara'da eğitim bitimi grubumuz köy bölgelerine dağıldı. Trabzon İli'ne 3 farklı köye 5 kişi gittik. 3,5 ay boyunca yanımızda olan kıyafetler, kişisel eşyalar, dikiş makineleri, tarım alet takımları ve toplumun gelişmesi için öngörülen diğer araçların olduğu çok fazla bagajımız vardı. Trabzon'a Ekim 1965'te geldik. Bir haftayı Trabzon'da Halk Eğitim Müdürü'nün koordine ettiği faaliyetlerle şehirde geçirdik. Trabzon muhafazakâr bir şehirdi. İngilizce bilen çok sayıda yerli yoktu. Meydan'da Erkut adında akıcı İngilizce konuşan bir delikanlıyla tanıştık. Bizi terzi babası Sabri'nin dükkânına götürdü. Sabri, Trabzon'da geçirdiğimiz 2 yılda bizi kolektif olarak kanatlarının altına aldı. 9 Ekim 1965 yılının Cumartesi günü Çayırıcı köyüne gittik. Muhtar bizi kalacağımız eve götürdü ve burada kalacaksınız dedi. Hangimiz diye sorduk. İkinizde cevabımı verdi. İkimizde bekârız nasıl kalacağız dedik. Siz Amerikalısınız kalırsınız dedi. Ne zaman Allen ve ben köyün her hangi bir yerinde yürümeye başlasak merak uyandıran bir bakışla bakarlardı. Kollarını uzatır ellerini açarlar, ellerini el bileklerinden ileri geri döndürürlerdi. Bu nereye anlamına geliyordu. Sözel olmayan bir iletişim biçimiydi. Cevap vermezsek nereye diye sorarlardı. Biz ise bu durumdan çok sıkılmıştık ve soranlara İstanbul'a gidiyoruz derdik. Köyde nerdeyse her evde süt sığırcılığı vardı. Süt, yoğurt, tereyağı yapıp satarlar ve para kazanırlardı. Allen ve ben en fazla zaman ve enerji harcadığımız proje köy kalkınma kooperatifi kurma girişimiydi. Konsept çok soyut ve bürokratlar çok zorlayıcıydı. Köyün tereyağı ve peynir üretimini toplamak ve pazarlamak için bir kooperatif kurmak istedik. Köydeki süt ürünlerini doğrudan tüketiciye satmak için Trabzon'da bir perakende mağazası açma olasılığından bile bahsettik. Kooperatifin ilk kurucu üyeleri ve ilk yatırımcıları olmaları için köylülerle konuştuk. Çok kere bu konuyu kahvede köylülerle tartıştık. Köylüyü kooperatife para koyma konusunda ikna edemedik. Böylece köy kalkınması için kooperatif kurma projemiz köylüyü ikna edemememiz yüzünden başlamadan bitti. Topluluk geliştirme projelerinden biri Rhode Island Red tavuklarının tanıtılmasıydı. Muhtara yeni bir kümes inşa ettirdik ve devletten kırk tane Rhode Island Red türü tavuk ve yem talep ettik. Rhode Island Red türü tavuklar etli ve

kilolu bir türdü. Bu projeye tavukları artırarak et ihtiyacını karşılamak istiyorduk. Aynı zamanda yumurta ihtiyacını da karşılayacaktık. Tavuklar zamanla ölmeye ve az yumurta vermeye başladılar. Devletin gönderdiği yem de bitince projemiz tamamlanamadan bitti. İkinci senemizde kümes bomboş kaldı. Tonya hastanesinde o zamanlar bir tane doktor vardı. Doktor benden Tonya'daki halka İngilizce dersi vermemi istedi. Her hafta Cumartesi ders yapmaya karar verdik. Kasaba halkıyla ilk gün kırk kişinin katılımıyla ilk dersimizi yaptık. İçlerinde Kaymakam Bey, Halk Eğitim Müdürü ve doktor da vardı. Zorluk çekmelerine rağmen eğlenmiş görünüyorlardı. İkinci hafta doktor dâhil yirmi beş kişi katıldı. Üçüncü hafta on sekiz kişi vardı. Dördüncü hafta on iki kişi vardı. Beşinci hafta üç kişi vardı. Doktor da zorunlu askerlik için ayrılınca bu program bitti. Tonya'daki doktora diş sağlığı programımızı anlattık ve köye gelip çocuklarla konuşmasını önerdik. Diş sağlığının önemini bildiğinden bizi dinledi ve köye gelerek çocuklara ağız sağlığıyla ilgili bilgiler verdi. Köy çocukları için Trabzon'dan diş fırçası ve diş macunu temin ettik. Ve çocuklara dişlerini yıkamayı ve bakım yapmayı öğrettik. Köyde eğitim filmi yürütme fikrimiz vardı. Amerika Birleşik Devletleri Bilgi Servisi'nden filmleri aldık. Köyde büyük bir izleyici kitlesi çekeceğini biliyorduk. Projektörü çalıştıracak olan benzinli jeneratörü Trabzon'dan temin ettikten sonra gösteri için gün ve saat belirledik. Filmleri köy kahvesinin duvarına yansıtık. Bir çizgi film ve ayakkabı giymenin faydalarını anlatan filmler izlettik. Herkes çok heyecanlı ve coşkuluydu. Eğitim filmi programımızın en yüksek noktası ve sonu buydu. Yapmak istediğimiz programlardan sadece diş sağlığı ve eğitim filmleri izletme programlarını başarıyla tamamladık. Diğer girişimlerimizin karşılığını alamadık. İki yıl kaldığımız Çayırıçi köyünden Nisan 1967 yılında ayrıldık. Ben daha sonra 1975, 1999, 2002, 2004, 2006 ve 2009 yıllarında Çayırıçi köyünü ziyarete geldim. Türkiye benim ikinci vatanım ve Çayırıçi köyü benim ikinci köyüm. Ömrüm izin verdikçe köyü ziyarete gelmeyi sürdüreceğim.”¹⁹⁵

3.3. Yazlık (Livera) Köyü

Yazlık köyü Trabzon'a 28 km uzaklıkta Trabzon'un Maçka İlçesi'ne bağlı bir köydür. Yazlık köyünün Maçka Merkeze uzaklığı ise 5 km'dir. Yazlık köyüne 1965 yılının Ekim ayında Tom Turner ve Ephraim Frankel adında iki Barış Gönüllüsü gelmiştir. Geldikleri günden sonra köylüler arasında Tom ve Efrom olarak bilindiler. Ephraim Frankel Yazlık köyünde bir yıl kaldıktan sonra Maçka'nın diğer bir köyü olan Anayurt köyüne görev yapmaya gitmiştir.

Tom Turner nasıl Barış Gönüllüsü olduğunu ve gönüllü programının kendisine katkılarını şu şekilde anlatıyor:

“1965 yılında Barış Gönüllüsü oldum. 1960'lı yıllar özgür düşünde ve ifade özgürlüğünün sona erdiği yıllardı. Bırakın Avrupa'ya gitmeyi en yakın komşularımız olan devletlere gitmeyen,

¹⁹⁵ Malcolm Pfunder, 25.04.2019 tarihli mailinden alınmıştır.

daha yeni Berkeley Üniversitesi mezunu ben, gidilecek o kadar ülke arasında Türkiye'ye bilgi ve iyi niyet götürecektim. O zamanlar başlangıçta Barış Gönüllüsünün ne olduğunu bilmiyordum. John Kennedy ve Sargent Shriver'ın çağrısına cevap veren idealist genç Berkeley mezunlarının gazına gelerek bu örgüte katıldım. Berkeley Üniversitesi diğer herhangi kurumlardan iki kat daha fazla gönüllü sağlama özelliğine sahipti. Tüm dünya bize hayran kalacaktı. Dünyanın her tarafına gidecek, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere İngilizce öğretecek, modern tarım ve sağlık tekniklerini gösterecek, garip ve egzotik dilleri öğrenecek ve genç Amerikalıların aydın, sıcak, cömert ve düşünceli insanlar olduğunu herkese gösterecektik. Türkiye'ye gönderilecek gönüllüler Portland Eyaleti'nin Oregon şehrinde eğitim görüyorlardı. Bizde eğitimimizi Oregon'da aldık. Sabah 6'da yataktan kalkar, jimnastiğimizi yapar ve daha sonra 6 saat Türkçe dersi görürdük. 6 saatlik Türkçe öğrenimi dersini hem Türk hem de Amerikan kültür ve tarih dersleri takip ederdi. Bir ay Oregon'da eğitim gördük. Kennedy havaalanında İngilizceyi yabancı dil olarak öğretmek için 'TEFL' eğitimi almış Princeton'dan gelen başka bir gönüllü grubuyla birleştik. Daha sonra İstanbul'a uçtuk. İngilizce öğretmenliği yapacak olanlar İstanbul'da eğitimlerine devam etmek için indiler. Biz Ankara'ya devam ettik. Ankara'da iki ay boyunca eğitim gördük. Ankara'da tavla oynamayı ve çay içmeyi öğrendik. Türk köylerine yardım etmek için bir veya ikişer kişi olarak köylere gönderildik. Ankara'da iki ay boyunca çatisız ve çamur evlerde kaldık. Köyün çatılarını biz tamir ettik. İki ay boyunca aldığımız eğitim daha çok Türk tarihi, modern tarım teknikleri, duvarcılık ve halk sağlığı eğitimi üzerineydi. İlk günler çok heyecan verici ve korkutucuydu. Zamanla alıştık. Köye yerleştikten sonra, köylülerin ihtiyaç duydukları binaları inşa etmelerine, onlara sağlık ve sağlık hizmetleri hakkında bilgi vermeye çalışıyorduk. Kendimizi Türk gibi görmeye, olaylara Türk gibi bakmaya ve bir Türk gibi dünyayla başa çıkmaya çalışıyorduk. Benim içinde yer aldığım grup, Türkiye'ye giden dokuzuncu gruptu. Çoğu ülke genelinde ortaokul, lise ve üniversitelerde çalışan İngilizce öğretmenleriydi. Diğerleri hemşirelik hizmeti vermiş, hastanede çalışmış ve Türk kamu sağlık servisine hizmet etmiştir. Özellikle Tüberküloz hastalığına karşı savaşta etkin rol oynadılar. Benim de içinde yer aldığım grubun görevi ise Kırsal Toplum Geliştirme programı çerçevesinde köy halkına her konuda yardımcı olmaktı. Kırsal Toplum Geliştirme programı altında birer ikişer köylere dağıldık. Hem iyi hem de kötü olarak tanımlanmış bir programdı. Yapmak istediklerimizi yapmak için muazzam bir özgürlüğümüz vardı fakat yukarıdan neredeyse bize gelen bir talimat yoktu. Atandığım köyde bir yıldan fazla zaman geçirdim. Halk Eğitim Müdürü'nün gözetimi altında çalışıyordum. Köyde kaldığım zaman içerisinde birçok faaliyette bulundum. Örneğin; okul binası için fazladan bir oda oluşturmaya yardım etme, içme suyu için yarım mil veya daha fazla yürüyüş yapmak zorunda olanlar için evlere borularla su getirme, halk sağlığı konusunda köylüyü bilinçlendirme, ilkokul öğrencilerine ve yetişkinlere İngilizce öğretme, öğretici filmleri köylüye izletme gibi birçok görevi başarıyla yerine getirdim. Aynı zamanda şehirdeki restoran menülerini her yıl gelen bir avuç dolusu turistler için İngilizceye çevirdim. Diğer köylerdeki gönüllüler ise; biyogaz sindiricileri kurdular, modern sulama sistemlerinin kurulmasına yardım ettiler, yerli el sanatları ve diğer ürünler için yurt içinde ve yurt dışında pazarlar geliştirdiler ve genellikle hizmet vermeye çalıştılar. Barış Gönüllüsü

demek her zaman iki yönlü olmak demektir. Gönüllüler, kendi bilgi ve deneyimlerini genişletirken başkalarına da yardım etmeleri gerekiyordu. Bizler bir yandan deneyim kazanırken bir yandan da köylülere yardım ettik. Barış Gönüllüleri olarak iki amacımız vardı. Birincisi hayatın içinde kazandığımız deneyim ve kültürel zenginliği başkalarına da aktarmak. İkincisi dünyaya bilgi ve barış yayarken aynı zamanda Amerika halkına başka ülkelerdeki insanlardan ve kültürlerinden ürkmemelerini öğretecektik. Sadece kendi dilini ve kültürünü bilen insanlar dünyaya tek gözle bakıyor. Başka kültür ve dilleri öğrenmek bana dünyaya çift gözle bakma imkânı verdi. Çift kültürlü olmadan dünyayı anlamlandırmak mümkün değildir. Tek gözlü olmakta olmamasından iyidir ama çift gözlü olmak hayatımızı zenginleştirir. Dünyayı başka bir kültürün süzgecinden görmenin değeri kelimelerle anlatılamaz. Birden fazla bakış açısı birçok yönden yararlıdır. İkinci bir dili öğrenmek bir insanın anadilinin hem erdemlerini hem de eksikliklerini anlamasını sağlar. Barış Gönüllüsü demek hem vericiye hem de alıcıya fayda sağlayan, iyi niyet ve anlayışı ortaya çıkaran fedakârlık demektir.”¹⁹⁶

Köye Barış Gönüllüsü arkadaşı Ephraim Frankel ile yerleşir yerleşmez faaliyetlere başladıklarını anlatan Tom Turner o dönemle ilgili şu ifadeler yer veriyor: “Köye gelip gelmez hemen faaliyetlere başladık. Köylüye her alanda yardım ediyorduk. Dünya’ya Türk gözüyle bakmaya ve dünyayı anlamlandırmaya çalışıyorduk. Aynı köylüler gibi yaşıyor ve karşılaştığımız problemleri onlar gibi çözüyorduk.”¹⁹⁷

Tom Turner’in o zamanlar köydeki en yakın arkadaşı olan Ayhan Dizdaroğlu konu ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Marshall yardımıyla Amerika Türkiye’yi yanına çekti. Daha sonra Barış Gönüllülerini Türkiye’ye gönderdiler. Bu gönüllüler Halk Eğitim Müdürlüklerine bağlıydılar. Barış Gönüllülerinin ne iş yaptıklarını Halk Eğitim Müdür’ü de bilmiyordu ve gönüllülerin işlerine karışmazdı. Bizim köye Tom ve Efrom geldi. Normal vatandaş nasıl yaşıyorsa onlarda öyle yaşıyordu. Köydekilerle samimi olmak için aynı bizim gibi yaşar, konuşur ve giyinirlerdi. Amerika’yı Türk halkına sevdirmek için geldiler. İkisi beraber yaşıyordu. Bir yıl kadar bir arada kaldılar daha sonra Efrom bizim köyden ayrılarak Anayurt köyüne gitti. Köyümüze ziraat ve tarım alanında yardım etmek için geldiklerini söylediler. Ördek ve tavşan beslediler. Tavşan üretimi projeleri vardı. Bu proje onlara göre iki nedenden dolayı ilgi çekiciydi. Onlara göre ilk olarak köye bir et kaynağı sağlayacaktı. Et ihtiyacını sadece küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan karşılamayıp bol ve ucuz olsun diye köye ekstra bir et kaynağı sağlamak istediklerini söylediler. İkincisi postları da işe yarayacaktı. Ankara’daki Barış Gönüllüleri bürosundan Avustralya cinsi tavşanların kendilerine gönderilmesini istediler. Ankara’dan kendilerine bir dişi iki erkek tavşan yollandı.

¹⁹⁶ Tom Turner, “Talking Turkey”, **California Monthly Magazine**, 1986, s. 1-2.

¹⁹⁷ Zafer Parlak, “Kendi Anılarında Türkiye’de Bulunan Amerikan Barış Gönüllülerinin Yaşadıkları Değişim Süreci”, **Kebikeç**, (39), 2015, s. 301.

Tavşanlara kafes yapıp onları evlerinin çatısına koydular. Tavşanları artırma konusunda kararlıydılar. Bir gün kafesin ağzını örtmeyi unuttular ve tavşanları köpekler yedi ve projeleri başarısızlıkla sonuçlandı. O dönem Amerika başkanı Kennedy'yi çok seviyorduk. Bu sevgimizi Tom'a her fırsatta söylüyorduk. Tom'da bu durumu Kennedy'nin kardeşi Robert Kennedy'ye iletmiş. Kardeş Kennedy bunun üzerine teşekkür mektubu yolladı köyümüze. Trabzon'da yedi sekiz tane gönüllü arkadaşları vardı. Ara sıra onları köye alıp getiriyordu. Evlerinde yer olmadığından gelen misafirler köylülerde kalırdı. Tom'a giderken çat kapı gitmeyelim diye kapısına zil sistemi yapmıştı. İlk kez onda gördük kapının önünde zil sistemini. Zilleri bir ipe bağladı ve kapının üstüne astı. Geldiğinizde ipi çekin ve zili çalın dedi. Evde çöp kutusunu da ilk kez onun evinde gördük ve öğrendik. Çok kitap okurdu. Türkçe sözlüğünü yanından ayırmazdı. Köylü ne yaparsa onu yapardı. Sırtına sepetini vurur gider Maçka'dan alış-verişini yapar gelirdi. Köyümüzün çevresinde tarihi eser, dağ, orman, yayla ne varsa gezdi ve her şeyin fotoğrafını çekti. O zamanlar ajan nedir bilmezdik. Kimsede bunlar ajandır demezdi. Köylünün hayatını, sırlarını Amerika'ya bildiriyordu. Köy yaşantısını bizimle beraber bire bir yaşadı. Türkiye'yi çok iyi tanıyıp iki yıl kaldıktan sonra memleketlerine döndüler. Tom gittikten sonra üç kere köyü ziyarete geldi. Türkçeyi aynı bizim gibi konuşmaya başladı. Baldızımı bana alacaktı. Hatta baldızıyla İstanbul'da görüştük ama işimiz olmadı. En son gelmelerinde hanımı 'Üsküdar'a Gider İken' adlı şarkımızı ezberlemiş onu söyledi bize. Giderken yöresel kıyafetimizi alıp gitti. Amerika'da o kıyafetle gezerken Tercüman gazetesi bunlarla röportaj yapmış. O röportajda nerelisiniz sorusuna Karadenizliyim ve de Laz kızımı demiş. Tom buradan gittikten sonra Amerika'da Çevre Mühendisi oldu. Sürekli mektuplaştık ve hala iletişimimiz var."¹⁹⁸

Barış Gönüllülerinin Yazlık köyüne geldikleri vakit muhtar olan İzzet Sarıtaş konu hakkında şu bilgileri vermiştir:

"Tom ve Efrom köye geldiklerinde ben muhtardım. Köyde köy çalışmalarına katıldılar. O zamanlar yol yoktu köylerde. İlk kez bizim köyde başlamıştı yol yapımı. Barış Gönüllüleri köylerin kalkınmasına yardımcı olması için Kennedy tarafından Türkiye'ye yollandılar. O zamanlar bütün devletler Amerika'ya düşman kesilmişlerdi. Kennedy bu durumu düzeltmek için Barış Gönüllüleri teşkilatını kurup birçok ülkeye yolladı. Barış Gönüllüleri C.A.R.E teşkilatıyla beraber çalışırdı. Kennedy'yi çok severdik. Bunu köyümüzde bulunan gönüllülere söylediğimizde durumu Amerika'ya bildirmişler. Bunun üzerine Kennedy'nin kardeşi Robert Kennedy muhtarlığa teşekkür mektubu gönderdi. Kennedy dünya için sevilen bir adamdı. Ondan sonra gelen Johnson'dan kimse memnun değildi. Johnson sadece Amerika için çalışırdı. Bunu Tom'a da dedim. O da doğru dedi. Johnson için her şeyin başı Amerika'dır dünya yansa umurunda olmaz dedi. Ama Kennedy onun gibi değildi Barış Gönüllüleri teşkilatını dünyaya yardım etmek için kurdu dedi. Dünyada Amerika'nın tekrar eski durumunu alması için bu teşkilatı kurdu bizde onun izindegiz dedi. Köyün

¹⁹⁸ Ayhan Dizdaroğlu, 75, Trabzon, Maçka, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

yol yapımında çalıştılar. Türkçe belgesel filmleri getirip okulda bize izlettiler. Getirdikleri film oynatıcı makineleri kurup bize yol yapım çalışmaları nasıl yapılır, iş makineleri nasıl kullanılır konulu filmler izlettirdiler. Köye gelmeden önce Ankara’da Türkçe dersler almışlar. İyi derecede Türkçeleri vardı. Bizimle iyi anlaşıyorlardı. Tonya’dan arkadaşları ziyarete gelirdi. Kendileri de onları ziyarete giderdi. Bize burada bir iş yapıp köye yararlı olamadılar. Yapamamalarının en büyük nedenlerinden biri köylünün bunların yapacakları işlere muhalif olmasıydı. Sürekli gezmek isterlerdi. Birkaç yere benimle gittiler yerleri öğrendikten sonra neredeyse her gün dağları dolandılar. Bütün tarihi yerleri gezdiler. Dağları ormanları hep dolandılar. Her yerin fotoğraflarını çektiler. Yanlış bir davranışlarını görmedik. Bir yıl sonra Efrom Maçka’nın başka bir köyü olan Anayurt köyüne gitti. Bizim gibi giyinirdiler. Okulda kurdukları film oynatıcı makinelere taktıkları filmlerle köylüyü tarım ve yol çalışmaları konularında bilinçlendirmeye çalıştılar. Hem filmi izlettirirdiler hem de film bittikten sonra konuyla ilgili anlatımlar yapardılar. Bizim gibi yaşamaya çalışırdılar. Sırtlarına sepetleri vurup Maçka’dan alış-verişlerini yapıp gelirdiler. Düğünlere katılırdılar. Efrom’un gitarı vardı düğünlerde çalar söylerdi. Temiz insanlardı. Yanlarında Türkçe kitaplar vardı. Köylü onların çalışmaları için onlara yer vermedi. Bu yüzden köye bir katkılarını olmadı. Tom kaldığı iki yılda bizim şivemizi bile kapmıştı. Cami imamı vaaz ettiğininle bizimle beraber dinler âmin derlerdi. Eskiden sağ sol olayları vardı. Solcular Barış Gönüllülerini istemiyordu. Barış Gönüllülerinin ajan olduklarını söylediler. Ben köyümüzdeki iki gönüllüye de çok yakındım ve kendilerinin ajan olduklarını düşünmüyorum.”¹⁹⁹

İbrahim Özdemir köylerinde iki yıl kalan Barış Gönüllüleri ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“1965 yılında köyümüze geldiler. Tom ve Efrom derdik onlara. Evleri çok düzenliydi. Kürek tırmık alıp çevre düzenlemesi yaptılar. Evlerinin etrafını düzenlediler. Evlerinin eksiklerini onardılar. Ne için buradasınız diye sorardık. Biz Barış Gönüllüsüyüz size köy işlerinizde yardımcı olmaya geldik derlerdi. Ama köyümüze hiçbir yararları olmadı. Ne iş yaptıklarını da bilmiyorduk. Halkın günlük hayatını merak ediyordular. Bize gelip bunu niye böyle yaptınız şunu niye böyle yaptınız diye soruyordular. Verdiğimiz cevapları ellerindeki kâğıtlara not aldılar. Asıl amaçlarının ne olduğunu bilmiyorduk. Çünkü sizi kalkındırmaya geldik dediler ama hiçbir girişimde bulunmadılar. Köyün yararına bir şey yapmadılar. Ancak köyü ve etrafını dolanıp fotoğraf çekip notlar almayı bilirdiler. İlk geldiklerinde Türkçeleri çok iyi değildi el kol hareketleriyle anlaşıyorduk. Kaldıkları iki senede Türkçelerini çok ilerletip gittiler. İnsana yakın sempatik insanlardı. Temiz ve titiz insanlardı. Yararlarını görmediğimiz gibi zararlarını da görmedik.”²⁰⁰

Mehmet Günaydın köylerinde iki yıl kalan Barış Gönüllüleri ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

¹⁹⁹ İzzet Sarıtaş, 91, Trabzon, Maçka, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

²⁰⁰ İbrahim Özdemir, 72, Trabzon, Maçka, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

“Köye ziraat hakkında bilgi vermek için geldiklerini söylediler. Köyde ve civarda nereleri gezdiklerini bildiğimden ajanlık yaptıklarını düşünüyordum. Düşün daha o zamanlar ortaokuldaydım. Sözde ziraat hakkında bilgi vermek için gelmişlerdi ama bir bilgileri olmadığından yardım edemediler. Üniversiteyi yeni bitirip ülkemize gelmişler. Ziraat üstüne bir bölüm okumamışlar ki ziraat alanında bize yardımcı olsunlar. Eğer amaçları gerçekten bize yardım etmek olsaydı Maçka’da bulunan Ziraat Odası’na gelir çalışmalar yapar oradan da köylere gelip zirai bilgiler verirdiler. Ama onların buralara gelmesine izin verenlerdeydi kabahat. Çok içki içerlerdi. Efrom’un gitarı vardı. Düğünlere gelir Elvis Presley’in ‘Maria Maria’ şarkısını söylerdi. Bir iş yaptıklarını göstermek için tavşan bakmaya çalıştılar ama onu bile beceremediler. Bellemelere gelip yardım ederlerdi. Köylüyle iletişimleri çok iyiydi. Ajanlığın birinci kuralı çevreyle iyi geçinmek herkesin güvenini kazanmaktır. Bundan dolayıdır ki becerdikleri en iyi iş herkesle iyi anlaşmalarıydı. Elllerinde kitaplar gittikleri yerlerde inceleme yapıyorlardı. O zamanlar köyde süt tozu dağıtılıyordu. Kahvelerde ve okulda süt tozunun yararlarını anlatıyorlardı. Amerika bunları Rusların buralarda faaliyetlerini durdurmak, köylünün ne yaptığını öğrenmek, buraların yer altı ve yer üstü kaynaklarını öğrenmek ve Türk insanına Amerika’yı sevdirmek için yolladı. Ben köyde doğdum büyüdüm. Geldiler iki yıl kaldılar ve bu iki yılda o kadar çok gezdiler ki buraları benden iyi öğrendiler. Halka faydalı hiçbir şey yapmadılar. Ne kadar halkın içinde sorunsuz gibi yaşasalar da tedirgin oldukları belliydi. Amerika’da bir el yağda bir el balda yaşamak varken gelmişler hayatlarında hiç görmedikleri ilkel koşullarda hiç tanımadıkları insanlarla haşır neşir oluyorlar. Tedirgin olmamak elde değil ne yaparsın.”²⁰¹

Barış Gönüllüleri Tom ve Efrom’un Yazlık Köyünde evlerinde kaldıkları Özcan Özcan konu ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“1965 yılının Ekim ayında gelip iki yıl bizim evde kaldılar. Aynı köydeki insanlar gibi yaşamaya çalışırlardı. Sırtlarına sepet alır gider Maçka’dan alış-verişlerini yapıp gelirlerdi. Kışın yakmak için odununu çirasını dağdan kırıp getirirlerdi. Aynı bize benziyorlardı. Biz Barış Gönüllüsü elçileriyiz sizlere yardımcı olmaya geldik dediler ama köye ve köylüye hiçbir yararlı harekette bulunmadılar. Evlerini çok temiz tuttular. Evin onarılacak yerlerini onaracak kadar ustalıkları vardı. Çevre temizliği yaparak evlerinin etrafını temizlediler. Kaldıkları iki sene boyunca Maçka çevresinde gitmedikleri yer kalmadı. Geldiler madenlerin, gömülerin yerlerini belirleyip gittiler. Gittikleri her yerin fotoğrafını çekmeleri hepimizin dikkatini çekmişti. Niye fotoğraf çekiyorsunuz diye sorduğumuzda buralarla ilgili belgesel yapacağız o yüzden çekiyoruz derlerdi. Çoğu zamanlarını köyün dışında araştırma yapmakla geçiriyorlardı. Elllerinde not defterleri sürekli notlar alıyorlardı. Geldikleri vakit köy içinde bunlar ajandır diye söylentiler çıkmıştı. Bu söylentileri yine köylü susturuyordu. Bunlar ajan olsa gelip sırtında odun mu taşır, tarlamıza gelip bel mi yapar deyip gönüllülere muhalefet yapan kesim susturuluyordu. Kaymakam ve Belediye

²⁰¹ Mehmet Günaydın, 72, Trabzon, Maçka, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

Başkanı da gönüllülere izin verdiği için kimse onlara bir şey demiyordu. Ayda bir Trabzon'a Barış Gönüllüleri toplantılarına gidiyorlardı. Evin odasının birini kilise gibi yapıp ibadetlerini yapıyorlardı. İbadethane olarak belirledikleri odaya boyalarla kiliselerde olan resimler desenler çizmişlerdi. Çok rahat ve utanmaz insanlardı. Bizim gelenek ve göreneklerimize uymayan hareketleri vardı.”²⁰²

Mehmet Günaydın köylerinde iki yıl kalan Barış Gönüllüleri ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“İki sene köyümüzde kalıp gittiler. Köyde sürekli gezinirdiler. Birinin bir işi oldu mu giderdiler yardıma. Bize derdiler ki yardıma ihtiyacınız varsa söyleyin gelip yardım edelim. Hiç yerlerine oturmazdılar dağ, tepe gezer tozardılar. Tonya'dan ismini Ayşe koydukları güzel bir kız gelirdi yanlarına. Köye bir faydaları yoktu. Biz araştırırdık bunlar niye geldiler buraya diye. Maçka'da da NATO üssünün bir birimi olduğu için onların köyleri tanımak için gönderdiklerini düşünürdük. İçten ne olduklarını anlamadık ama dıştan çok iyi insanlar oldukları görünürdü. Köy halkıyla çok samimi ilişkiler kurarlardı. Herkese eşit davranırlardı. Niye geldiniz diye sorardık. Biz buraya barış için geldik derlerdi. Amerikalılarla Türkler birbirlerini tanısin ve bu iki devlet birbirlerine yaklaşsin diye geldiklerini söylediler. Köyün imece ve düğün şölenlerine katılırlardı. Davet etmeden gelirlerdi ve gitar çalıp şarkı söylerlerdi. Toplumun içine girme fırsatlarını kaçırmazlardı. Yaklaşımları bence samimi değildi. Arka planda bir şeyler karıştırdıklarını düşünüyordum. Türk halkının yaşam tarzını araştırmanın peşindeydiler. Köyde bir gün küfür yüzünden kavga çıkmıştı. Küfrü bu kadar büyütmenin deyim arabaluculuk rolünü üstlenmişlerdi. Kaldıkları iki senede Türkçelerini çok iyi geliştirdiler. Köyümüzde iki yıl kaldıktan sonra köyümüze hiçbir yararları olmadan ülkelerine döndüler.”²⁰³

Nuri Kılıç köylerinde iki yıl kalan Barış Gönüllüleri ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Biz ne yaparsak aynı onu yapmaya çalışırlardı. Aynı bizim gibi giyinirlerdi. Dışardan onları tanımayan bir kişi gelse onların bizim köylü olduğunu düşünürdü. O derece bize benzemişlerdi. Sırtlarında sepetleri erzaklarını Maçka'dan alıp gelirlerdi. Köy halkıyla ilişkileri iyiydi. Her tarafı gezip durdular. Köyde yaptığımız işlerin hep fotoğraflarını çekerdiler. Amerika'yı bize sevdirmek için geldiklerini söylediler. Ne olduklarını bilmediğimizden onlara sınırlı davranırdık. İyi Türkçeleri vardı. Bizim gibi giyinirlerdi ama arada şortta giyerlerdi. Bize bir yaraları olmadı. Maçka ve çevresinde gezmedikleri yer kalmadı. Gezdikleri yerleri fotoğrafladılar ve oralarla ilgili not defterlerine notlar aldılar. Bu sebepten dolayı yer altı ve yer üstü kaynaklarımızı incelemek için geldiklerini düşünüyorduk. Ellerinde okları vardı. Evlerinin yanında atıcılık yaparlardı. Evlerinin

²⁰² Özcan Özcan, 68, Trabzon, Maçka, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

²⁰³ Mehmet Günaydın, 77, Trabzon, Maçka, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

yanına file kurup racketlerle pinpon oynuyorlardı. İlk kez böyle bir oyunun varlığından onlar sayesinde haberimiz oldu.”²⁰⁴

Tom Turner ve Ephraim Frankel’in Yazlık köyünde kaldıkları zaman karşı komşuları olan Mustafa Kars konuyla ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Tom ve Efrom üç yıllık psikolog bölümünden mezun olup Barış Gönüllüsü olarak köyümüze gelip iki yıl kaldılar. Çok uyanık ve çok dikkatliydi. Gözlerinden bir şey kaçmazdı. Halkla araları çok iyiydi. Köylü gibi yaşarlardı. Ezan okunduğunda ayağa kalkar esas duruşa geçerlerdi. O konuda çok saygılıydılar. Biz bile ayağı kalkmazken böyle saygı göstermeleri dikkatimizi çekti. Evlerinin önüne çektikleri filede beraber pinpon oynardık. Ahlaken bize uymayan çok hareketleri vardı. Köy gençlerine ahlaksızlıkları örnek olacak diye onları köyde istemezdi. Çok içki içerlerdi. Karşı komşuları olduğumuzdan bir şey lazım olduğunda gelip bizden alırlardı. Özellikle misafirleri geldiğinde lüküs lambasını almaya gelirdiler. Kahvelere gelir halkla iç içe yaşarlardı. Tavşan besleme girişiminde bulundular ama tavşanları köpekler yediğinden başarılı olamadılar. Köyün her tarafını karış karış gezip fotoğraf çektiler. Birde ellerinde not defterleri vardı sürekli notlar alıyorlardı. Önceden köyümüzde tütün ekerdik ve çokta iyi verim alırdık. Şimdilerde köyümüzde tütün ekemiyoruz. Maviküf diye bir şey peydah oldu nedense. Şimdilerde maviküf diye bir şey karşımıza çıkıp bizim daha tütün ekemememiz bu gönüllülerin araştırmalarının ve not almalarının bir sonucu olabilir. Bunların köyümüze gelip yanımızda dolanmaları ve güler yüz göstermeleri bizi etkilemiş olacak ki Amerika’yı Türkiye’nin en iyi dostu sanırdık. Köyümüzde dağıtılan süt tozu ve ekmeikleri incelerdiler. Köyde o zamanlar her evde inek vardı ve hepsi süt verirdi. Biz acaba orijinal süt içmeyi niye Amerika’nın gönderdiği süt tozunu içiyorduk? Süt tozunu kimse sevmiyordu ve bazı kişilerde kusma gibi rahatsızlıklara yol açıyordu. Barış Gönüllüleri teşkilatının asıl amacı Amerika Birleşik Devletleri’ni Türk halkına sevdirmektir. Bunu da gönüllülerin köyde bizlerle ilgilenmesi ve herkese eşit muamele etmeleriyle başarmıştı. O zamanlar Amerika’yı Türkiye’nin en iyi dostu sanıyorduk.”²⁰⁵

Hasan Karagöz köylerinde iki yıl kalan Barış Gönüllüleri ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Onlar geldiklerinde ben öğrenciydim. Bize akide şekeri dağıtırdılar. Bu hareketleri çok hoşumuza giderdi. Kulübe yapıp tavşan beslediler. Yaylalara, ormanlara, dağlara giderlerdi. Her yerin her şeyin fotoğraflarını çekerdiler. Çok iyi Türkçe konuşurlardı. Onları bilmeyen kişi onlarla konuşsa yabancı olduklarını anlamazdı o derece dilimizi öğrenmişlerdi. Halkın bir kısmı bunları istemiyordu. Bunlar gâvur gâvurdan bize bir yarar gelmez diyorlardı. Nitekim öyle de oldu. Köyümüze gelen gönüllüler köye faydalı olmak için geldiklerini söylediler ama hiçbir faydaları olmadı. Bizlere çok yakınlardı ve bizleri çok severmiş gibi görünüyorlardı. Bir kere özel

²⁰⁴ Nuri Kılıç, 70, Trabzon, Maçka, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

²⁰⁵ Mustafa Kars, 80, Trabzon, Maçka, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

yetiştirildikleri belliydi. Türkçeleri o kadar iyiydi ki sanki Türkiye’de doğup büyümüşler. Köylü onları özellikle ahlaki yönden istemezdi. Trabzon’dan ve Tonya’dan kadın misafirleri gelir ve iki güç gece onlarda yatarlardı. Evli olmayanların beraber aynı evde yatmaları bizim gelenek ve göreneklerimizde yoktur. Bu durumdan rahatsız olduğumuzu belirtirdik ama onlar devam ederdi. Kültürel iletişim maksadıyla geldiklerini söylediler. Herkese çok cana yakın davranırdılar. Tom çok alçakgönüllü birisiydi ama Efrom pek ilgili alakalı değildi. Geldiklerinden bir yıl sonra zaten Efrom köyümüzden ayrıldı. Tom evinin kapısının önüne zil takmıştı. Hepimiz onun evine gidip zili çalmak için can atardık. Kim yardıma gelin derse gidip yardım ederlerdi. Sırtlarında hayvan gübresi taşımaktan tutunda mısır soymaya kadar her işimize atılırdılar. Değişik bir hareketlerini görmedik. Devlet göndermiş bize de kabul etmek düşer dedik. Ama asıl maksatlarını da merak ediyorduk. Çünkü dünyanın öbür ucundan bizimle sadece tarlalara hayvan gübresi taşımak için gelmiş olamazlardı.”²⁰⁶

3.4. Anayurt (Kıransa) Köyü

Anayurt köyü Trabzon’a 28 km uzaklıkta Trabzon’un Maçka ilçesine bağlı bir köydür. Anayurt Köyünün Maçka Merkeze uzaklığı ise 18 km’dir. Köye 1966 yılında Ephraim Frankel adında Barış Gönüllüsü gelmiştir. Ephraim Frankel’in Türkiye’de ilk görev yeri Maçka’nın Yazlık köyü olmuştur. Yazlık Köyünde bir yıl kaldıktan sonra Maçka’nın bir diğer köyü Anayurt köyüne tayin yapılmıştır. Ephraim Frankel Anayurt Köyünde bir yıl çalıştıktan sonra 1967 yılında köyden ayrılmıştır. Ephraim Frankel, Yazlık ve Anayurt köylerine Kırsal Kalkınma çalışanı olarak gelmeden önce Portland, Oregon’da bir aylık eğitim sürecinden geçmiştir. Daha sonra Ankara’da iki ay eğitim sürecinden geçmiş ve Trabzon’un bu iki köyüne gönderilmiştir. Ephraim Frankel Anayurt köyüne kütüphane açmıştır. Kaldığı eve tuvalet yapmış ve ev içinde tuvaletin olabileceği örneğini köylülere göstermiştir.²⁰⁷

Köyden ayrıldıktan 43 yıl sonra Anayurt köyünü gelip ziyaret etmiştir. 2010 yılında köyü ziyaret edeceğine dair köy muhtarlığına şu mektubu yazmıştır:

“Merhaba Muhtar Bey. Selami Aleikum. Insallah iyisindir. Uzun zaman once, 1965 yılında, bir yabancı, bir Amerikala, koyunuzde bir sene gelip kaldı. Ben o admim, Eski Barış gonullusu Ephraim Frankel. 1966 yilinda koyden ayrildim. Hakikaten koyun hayati, halk, butun tecrubeleri benden hiç ayrılmadı! 45 sene boyunca koye donme umidi tasidim. Bu (2010) Agustos ayinin, 20’unda Macka’da olacagim. Ailemle geleceğim. Bir kez daha Anayurt Koyu ziyaret etmek istiyorum. Macka’nın Buyuk Sumela Otel’inde kalacagız. Varir varmez, telefona size ulasacagım. Fotograflari benimle getireceğim. Saygilarimla.”

²⁰⁶ Hasan Karagöz, 80, Trabzon, Maçka, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

²⁰⁷ <https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/archives/RPCV> (30.04.2019).

Ephraim Frankel 2010 yılında kızıyla beraber Anayurt köyünü ziyaret etmiştir. Köy halkıyla sohbet eden Frankel, Anayurt Köyünü hep ziyarete gelmek istediğini söylemiş ve kismetin bugün olduğunu belirtmiştir.

Eşref Çubukçu köylerinde bir yıl kalan Barış Gönüllüsü Ephraim Frankel ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Efrom Barış Gönüllüsü olarak Amerika tarafından köyümüze yollanmıştı. Ama niye geldiğini görevinin ne olduğunu bizde bilmiyorduk. Sabahları yola çıkardı. Aşağı ya da yukarı giden araba fark etmeksizin biner o tarafa giderdi. Bir tane köpeği vardı onla birlikte yaşardı. Burada ne işin var diye sorduk. Köye yardım etmek için geldiğini söyledi. Köpekle beraber evde kalandan köyümüze ne hayır gelir diye düşünüyorduk. Gittikten sonra arkasından çok söylenti çıktı. Bu istihbarat için geldi buraları dolandı notlarını aldı gitti dediler. Madenlerin yerlerini belirleyip kâğıda haritalarını çizip gitti dediler. Ajandı bu dediler. Köye hiçbir yararı olmadı. Bir yıl köyümüzde kaldı. Kaldığı süre boyunca çevreyi hep gezdi. Her yerin fotoğrafını çekti. Elindeki not defterine notlar alıp gitti. Gitarı vardı çalıp şarkı söylerdi. Evine onu dinlemeye giderdik evine pislikten girilmezdi. Çok pis bir insandı. Çat pat Türkçesi vardı. Ona rağmen herkesle iyi anlaşır görünürdü. Gittikten 43 sene sonra kızıyla beraber gelip köyümüzü ziyaret etti.”²⁰⁸

Mustafa Başkan köylerinde bir yıl kalan Barış Gönüllüsü Ephraim Frankel ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Efrom 1966 yılında köyümüze geldi. Köye ziraat hakkında yardım etmek için Amerika tarafından gönderildiğini söyledi. Babasının İtalyan, annesinin İrlandalı, kendisinin ise melez bir Yahudi olduğunu söyledi. Köyde kaldığı bir sene boyunca yapmaya çalıştığı tek faaliyet vardı. Köyün altından akan dereyi bahçe sulamak için kanal yaparak köye ulaştırmaya çalıştı. Ama köylü izin vermedi. Köylü, dereyi gidecek selin köyü basacağını düşündüğünden Efrom’un bu projesine engel oldu. Efrom kanal projesinin masrafinin tamamen Amerika tarafından karşılanacağını söylese de köylüyü ikna edemedi. Bu projeden başka hiçbir girişimi olmadı. Sadece köyü alt vurup üst çıktı. Çevrede bulunan tarihi eserleri gezdi. Elinde fotoğraf makinesi vardı. Gittiği her yerin karşılaştığı her şeyin fotoğrafını çekti. Birde elinde not defteri vardı sürekli sürekli o deftere bir şeyler yazardı. O gittikten sonra arkasından casus dediler. Ama aslının ne olduğunu hiç bilemedik ve hala da bilmiyoruz. Köye arkadaşı gelirdi. Bir gün yine arkadaşı geldi. Yemek yaptı arkadaşını buyur etmedi. Kendi yedi kalktı artanını arkadaşına verdi. Bu hareket bizim gelenek-göreneklerimizde yeri olmayan bir davranıştı. Dedik ki bunların her hareketi böyleyse bunlardan kimseye yarar gelmez. Sordum ona neden böyle bir şey yaptın diye. Bizde dedi önce kendi karnını doyuracaksın artarsa başkasına vereceksin. Birde Barış Gönüllüsü olduğunu bize yardım etmek için

²⁰⁸ Eşref Çubukçu, 77, Trabzon, Maçka, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

geldiğini söylerdi. Bu zihniyetteki insanlar kime nasıl bir barış ve yardım yapabilir. Çünkü önce kendilerini düşünüyorlar.”²⁰⁹

Hasan Altuntaş köylerinde bir yıl kalan Barış Gönüllüsü Ephraim Frankel ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Efrom 1966 yılında gelip köyümüzde bir yıl kaldı. Üç yıllık üniversite mezunuydu. Psikolog olduğunu söyledi. Beyaz bir köpeği vardı. Onla beraber dağ taş dolanır fotoğraf çekerdi. Kışın bizimle kartopu oynardı. Hiç evine davet etmezdi. Gerçi evine pislikten girilmezdi. Köyde yaşarken Türkçesi pekiyi değildi. 2010 yılında köyü ziyarete geldiğinde akıcı bir Türkçe konuşuyordu. Buradan gittikten yıllar sonra Amerika’nın İsrail Büyükelçiliğini yapmış. Kendisi zaten Yahudi olduğunu söylüyordu. Kendisine köyümüze geldiği yıllarda buraya neden geldiğini sormuştuk. O da kendisinin Barış Gönüllüsü olduğunu, Barış Gönüllüleri olarak gittikleri her yerde en az bir eser bırakmak amacıyla olduklarını söylüyordu. Bizim köyde bir dere suyunu kanalla köye getirme projesi vardı ama bunu gerçekleştiremeden gitti. Yani bizim köye eser falan bırakmadı. Maçka’nın birkaç köyünde de Barış Gönüllüsü vardı. Onlarda buldukları köye bir eser bırakmadan gitmişler. Kanal projesinden başka bir girişimi olmadı. Elinde not defteri vardı. Sürekli notlar aldı ve daha sonra köyümüzden gitti.”²¹⁰

Orhan Aydın köylerinde bir yıl kalan Barış Gönüllüsü Ephraim Frankel ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Köyde kaldığı bir yıl içerisinde sabahları evde olduğunu görmezdik. Sürekli dağ, orman, yayla dolanırdı. Her dolandığı yerin fotoğrafını çekerdi. Elinde kitaplar vardı sürekli onları okurdu. Elindeki not defterine sürekli notlar alırdı. Bir tane köpeği vardı. Adını Latif koymuştu. Köpekle beraber evde yaşaması köylünün tepkisini çekmişti. Bizim örfümüze adetlerimize uymayan bir hareketti. Çeşmeye gelir elini yüzünü sabunlar yıkardı. Evi çok temiz değildi. Arkadaşı yanına gelirdi. Ama bizim misafirperverliğimiz gibi bir davranışı yoktu. Birbirlerine mesafeli dururlardı. Kendisi gittikten sonra ajan olduğu söylentileri çıktı”²¹¹

Şükrü Ayar köylerinde bir yıl kalan Barış Gönüllüsü Ephraim Frankel ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Köyde bir ev vermiştik ona bir yıl boyunca bu evde kaldı. Trabzon, Maçka, Gümüşhane nerde tarihi eser varsa onları gezerdi. O tarihlerde okulda süt tozu veriliyordu. Onları inceliyordu. Süt tozu nasıl yapılıp süt haline getiriliyor, Hamsiköy’den gelen ekmek nasıl yapılıyor onları

²⁰⁹ Mustafa Başkan, 77, Trabzon, Maçka, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

²¹⁰ Hasan Altuntaş, 68, Trabzon, Maçka, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

²¹¹ Orhan Aydın, 72, Trabzon, Maçka, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

incelerdi. Köyde herhangi bir anormal hareketi yoktu. Her ay Trabzon'da Barış Gönüllüleri toplantısına katılırdı. Yanında birçok el becerilerine dayanan oyuncakları vardı. Mıknatıslı satrancı vardı. Bize satranç oynamayı öğretti. Biz bu oyuncakları ilk kez onda görüp öğrendik. Ben çok meraklı bir çocuktum. Hep giderdim evinin oralara ne yapıyor diye bakardım. Sırt çantasında bir sürü alet edevatı vardı. Herkesle anlaşabilecek bir Türkçesi vardı. Çok kitap okurdu. Herkesle iyi geçinirdi. Herkesle selamlaşırdı. Çocuklara şeker dağıtırdı. Sürekli kremi bir pantolon ve ceket giyerdi. Kışında dağ, taş dolanırdı. İlk yardım çantası vardı. Birkaç kez köyde hastalara müdahale ettiğini hatırlıyorum. Trabzon'dan buraya kadar olan bölümleri, insanların yaşam tarzlarını inceledi. Daha sonra burayla ilgili notlar aldı ve onları Amerika'ya rapor etti. İnsanımıza iyi görünüp alttan işini yaptı. Yoksa karakaşımıza kara gözümüze hevesli değildi. Bu kadar köy içinden bizim köye gelmesi de tesadüfi değildi. Çevre köylerden çok bizim köyde misafire ilgi fazladır. Bizim köye gelip yerleşmesi o yüzden tepki çekmedi. Belli ki iyi planlanmış bir hareketti. Köyün kültür oranı çok yüksektir ve geneli okumuş kesimdir. Buraya gönderildi ve çok rahat hareket etti. Her tarafa rahatlıkla gitti geldi. Barış Gönüllüsü olarak köye geldiğini köylüye yardım edeceğini söyledi. Ama hiçbir yardım etmeden gitti. Barış Gönüllüleri teşkilatı Marshall planının bir parçasıydı. Zaten Marshall planı da Türkiye üzerinde oynanan oyunun başlangıcıdır.”²¹²

Hasan Yazıcı köylerinde bir yıl kalan Barış Gönüllüsü Ephraim Frankel ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Efrom 1966 yılında köyümüze gelip bir yıl kaldı. Amerika o dönem özellikle köylere üniversite mezunu gençler gönderiyordu. Efrom'da psikolog bölümü mezunuydu. Barış Gönüllüsü olduğunu ve köye yardım edeceğini söyledi. Ama sadece köyü ve çevresini gezip gitti. Köye ve köylüye bir yararı olmadı. Efrom Yahudi asıllıydı. O vakitler Arap İsrail savaşı çıkmıştı. Efrom ile bir köylü arasında Arap İsrail savaşıyla ilgili bir konuşma geçmişti. Köylü Araplar çok İsrail az inşallah Araplar kazanacak dedi. Efrom'da teknoloji ve güç İsrail'de Arapları böler çıkarız dedi. Bu şekilde Müslümanları böler çıkarız demesi köylünün tepkisini çekti. Çünkü biz Müslüman Arapların kazanması taraftarıydık. Ebrhaim Frankel'e genelde Efrom derdik ama İbrahim diyenlerde vardı. Çevrenin en güzel köyü bizim köyümüzdür. O kadar köy varken bizim köye gelmesi tesadüf değildi. Köye özellikle yaptığı bir şey yoktu. Evi otel gibi kullanırdı. Sabah çıkar dağ, bayır dolanır akşam gelirdi. Her yerin fotoğraflarını çekip notlar alıp gitti.”²¹³

3.5. Sevinç (Soldoy) Köyü

Sevinç köyü Trabzon'a 28 km uzaklıkta Trabzon'un Maçka ilçesine bağlı bir köydür. Sevinç Köyünün Maçka Merkeze uzaklığı ise 6 km'dir. Köye 1965 yılında Caroline Franz adında bir kadın Barış Gönüllüsü gelmiştir.

²¹² Şükrü Ayar, 66, Trabzon, Maçka, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

²¹³ Hasan Yazıcı, 66, Trabzon, Maçka, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

Caroline Franz Sevinç Köyüne geldiğinde köy okulunun müdürü Tahir Baloğlu'nun evinde kalmıştır. Tahir Baloğlu 2016 yılında vefat etmiştir. Tahir Baloğlu'nun tuttuğu günlükte Caroline Franz'dan şu şekilde bahsetmiştir:

“Köyümüzün sosyal yaşamını incelemek üzere Amerika'dan üniversite mezunu bir kız geldi. Adı Caroline Franz. Bu kız Chicago Üniversitesi'nin psikoloji ve sosyoloji bölümünden mezunmuş. Barış Gönüllüleri teşkilatının bir gönüllüsü olarak bizim köye verilmiş. Kızın elinde hükümetler tarafından verilmiş birçok program ve kitabı var. Köyümüzde yirmi bir ay kalacakmış. Aylık raporlar tutuyor. Türk amirleri tarafından ziyaret ve kontrol ediliyor. Bu hususları merak ettim ve evimde ki bu kızı izlemeye karar verdim. 1965 Ekim ayının ilk pazartesiydi. İşlerim dolayısıyla hükümet binasına çıkmıştım. O gün hükümet binası her zamankinden kalabalık görünüyordu. Bir ara boyları, renkleri, bakışları hatta yürüyüşleri bambaşka bir grup kaymakamlık dairesine doğru yürüyorlardı. Tanımadığım bir adam bunlar Amerikalıdırlar dedi. O arada Tahir Bey beni çağırdı. Köyünüze Barış Gönüllüsü bir kız verdiler tanıştırayım dedi. Kaymakam Sevinç Köyü der demez makamda bulunan kadınlardan orta boylu, sarışın, zayıf ve hafif çilli yüzlü kadın ayağı kalktı. Anladım ki köyümüze verilen Barış Gönüllüsü kız budur. Yaklaştım hoş geldiniz dedim. O da Türkçe hoş bulduk dedi. Daha başka kadınlar ve erkeklerde vardı. Erkekler Maçka'nın haritasından bilgi veren Kaymakam beyi dinliyorlardı. Bir aralık Yazlık köyünü göstererek 'İsviçre ayağıdır' diyordu. İçlerinde bir tanesi uzun boylu, şişman, daha güzel, kalabalık saçlı ve çok neşeli kahkahaları koridordan duyuluyordu. Hatta sevimli ve munis gözleri herkesin dikkatini çekmiyor değildi. Konuşma faslı bitince ben ayrıldım. Onlarda hep beraber Kaymakam Bey ile Yazlık köyüne hareket ettiler. Köye gittiğimde Kaymakam Bey Amerikalı kızını bizim eve bırakıp gittiğini duydum. Eve gittim Amerikalı kız sessiz bir şekilde oturuyor. Hoş geldin dedim. Hoş bulduk dedi. Beni tanımadı. Bu ve buna benzer hadiselerle dayanarak hafızasının zayıf olduğunu düşünüyorum. Daha ilk saatlerde ilk günlerde bazı özellikleri gözlerden kaçmıyordu. Mesela çok az ekmek ve yemek yiyordu. Yemeği ağzında tamamen çiğnedikten sonra yutuyordu. Yemeği sıcak yemiyordu. Çayı sıcak içmiyordu. Buna benzer bir sürü başka özellikler. Yüzünü su ile yıkamıyordu. Evcek örf adet meselesi diye düşündük. Sonra öğrendik ki yüzünü ilaçlı sularla temizliyormuş. Aynı bizim kedi gibi. Havalara iyi olduğu vakit akşam bizimle komşulara misafirlığe geliyor. Bir gün çok nezleydi. Dedim iyi olmak istiyorsan seni yarın imama bir okutayım. Olmaz dedi. Bir Protestan'ı böyle kısa bir süre içinde Müslüman yapmak hiçte kolay bir iş değildir. 'Bir Türk dünyaya bedeldir' bu sözün kıymetini damarlarında asil Türk kanı taşıyanlar bilir. Yahut yabancılarla haşır neşir olduktan sonra anlarlar. Biz Türkler dünyanın insanlık bakımından en üstün milleti olduğumuz halde, birçoğumuz yabancılara gıpta ederiz. İşte işlerin müşahedesini yaptım. Neler işittim, nakletmekten utanç duyuyorum. Yine de misafirim diyeyim. Geleli kırk beş gün kadar oldu. Onla beraber gelmek isteyenleri davet etmemiş. Yemek yiyecek ya ondan davet etmedim dedi. Anladım ki bunların her hareketi hesaplı kitaplı. Bizler gibi değiller ve maddiyatı düşünüyorlar. Amerikalı kız Chicago Üniversitesinin psikoloji kolundan mezunmuş. Yüksek tahsilli olduğu belli. Amerika'ya gidince tekrar okuyacakmış. Yabancıların ileri gitmelerinin en büyük sırrı budur. 73

yaşındaki büyük annesi ona mektup gönderdi. Bu durum merakımı çekti. Bizde bugün 73 yaşında olup okuma yazma bilen kadın var mı? Bu Barış Gönüllüsü çok şeyler biliyor. Belki biz faydalanmasını bilmeyeceğiz. Köyümüzün her yönden kalkınmaya ihtiyacı vardır. Ama alıştığımız bu ilkel yaşamdan nasıl vazgeçelim. Kılık kıyafet olarak bizlere yakın, dili tam bilmesede hareketlerimizle her şeyi öğreniyor. Türkçeyi şimdilik yavaş konuşuyor. Bilmedikleri bildiklerinden çok daha fazla. Bugün çeşitli ayrılıklarımız olan bir insanla kolay kolay haşır neşir olmak güçtür. Dolayısıyla bazı örf ve adetlerimizde ayrılıklar oluyor. Bu ayrılıklar karşısında hayret ediyor. Kendisini diyorum psikolojik yönden düşünün. Bu kadar ayrılıklar tabiidir. Onların adetlerle erkek erkeğe sarılıp öpüşmek ayıpmış. Ancak bir kadın bir erkek sarılıp öpüşürmüş. Amerika'da erkekler karşılaştığı kadına merhaba, nasılsın diye sorarmış. Buralarda Caroline bunun ayıp olduğunu öğrendi ve yanına gelen arkadaşlarına karşılaştıkları kadınlarla konuşmamalarını tembih etmiş. Bir gün yüzü sapsarı elleri titreyerek eve geldi. Heyecanını sezip sordum ne oldu? Hem konuşmak istiyor hem düşünüyordu. Evet, çok haber var dedi. Hiç anlamadığım haberler var. Eve gidiyordum. Bir adam yanıma geldi ve bana 'memleketimden çık!' sözünü anladım. Daha birçok sözler söyledi diyor. Ben hiç arkama bakmadan, konuşmadan uzaklaştım dedi. Korktuğunu söylemedi ama heyecanlandığına göre o zaman kaç devirden devire girdi. Kendisinin korkusunu bir parça teselli etmek istedim. Bu vatan bizimdir temkinli ol tavsiyesinde bulundum. İyiliğe karşı mukabele etmesini bilen zeki ve cesur bir kız. Bir huyu var benimde çok hoşuma gidiyor. Konuşmadan, yemeden, çalışmadan önce; konuşana, yemek yiyene ve çalışana bakar. Ondan sonra harekete geçer. Çok doğru ve yerinde bir hareket. Bizimle beraber oruç tutmaya başladı. İlk günler oldukça zor günler geçirdi. Oruç tutmaya alıştıktan sonra o halsiz halleri geçti ışık gibi parlıyordu. Çalıştığında gelir yardım ederdi. İş yapmaktan anlıyordu. Bir şey istediğimde veya bir şey tarif ederken elektrikli bir vasıta gibi hareket ediyordu. Köyün içine gezmeye indiğimizde genç arkadaşlar niçin geldiğini ve ne işle meşgul olduğunu soruyorlardı. Bende bildiğimi söylüyordum. Bizimkiler bozuk Türkçeleriyle hızlı hızlı konuştuklarından bir şey anlamıyor yüzüme bakıyordu. Bende soruları düzelterek ona soruyordum. Oda cevaplandırıyor. Oruç tuttuğunu öğrenince hayret ettiler. İftarı beklerken her işi takip ediyordu. Ara sıra da çok güzel çok güzel diyordu. Onlarda bir adetmiş. Yemekten sonra sohbet ederdik. Kendisi çok hoşsohbet birisiydi. Görünüşe aldanmayın. Dışarda, sağda, solda görenler her şeyden bir haber zanneder. Hiçte öyle değil. Tonya'daki arkadaşları gelip gidiyordu. Kız uzun olduğu kadar şişman, hatta battal bir vücut, saçlarının önleri kesik, oldukça güler ve güzel yüzlü siyah gözlü bir kızdı. Arkadaşı ise zayıf, uzun boylu, sarışın bir çocuktur. Tonya'lı kız sürekli gülüyordu. Doğrusu gülmek yakışıyordu ona. Onlarla sohbet ettik. İkamet Ziya beye Amerika'dan arı ilacı getirtti. Amerikalıların buralarda işi ne? Maddi manevi ihtiyaçları mı var? Hayır. Bizi çok mu seviyorlar? Bizi sevmezler ancak kendi hayat ve gelecekleri için bizi bir koz olarak kullanma amaçları var. Bunu başarabilecekler mi? Şimdilik durumu iyi idare ediyorlar. Aziz milletimin has sıfatlarından hiç birini bunlarda göremedim. Boztepe'deki üstün askerlerle tanışmış. Bunlar davetsiz olarak gelmeye başladılar. Caroline'de memnun değildi bu durumdan. Bu misafirlerin iyi niyetli olmadıklarına kaniyim. Ama biz ağır başlı misafirperver bir millet olduğumuzdan bunların buralarda olmalarına sabır

gösteriyoruz. Her işin sonunu bekleriz. Canımıza tak dedin mi önümüzde hiçbir kuvvet tutunamaz. Bu şımarık huysuz, soysuz Amerika milletine kesinlikle gıpta etmeyiz. Ne yazık ki bugünkü şartlar altında bunlara dost dedik. Onlardan dost olmaz. İşte bu davetsiz misafirlerde kendi ırklarından olanları severler. Bizleri değil sevmek görmekten bile hoşlanmazlar. Bilmiyorlar ki biz adlarını dahi işitmek istemiyoruz. Aradan günler, haftalar ve aylar geçmektedir. Birbirimize daha çok sokuluyoruz. Samimiyetimiz ve karşılıklı anlaşmalarımız şimdilik iyi. Bir gün yine bana yardım ediyor. Sordum buraların ve bizim sevilen taraflarımız nelerdir diye. Şu dağlar dedi. İnsanlar hakkında fikirleriniz ne dedim. Bu soruya tereddüt etmeden yalancılık çok var dedi. Türkiye’de hoşuna giden kadınlar mı erkekler mi dedim. Kadınlar dedi. Niçin dedim. Çünkü bende kadınıym dedim. Öyle bir böbürlenerek söyledi ki görseniz sizde gıpta edersiniz. Aylar sonra bize meraklı, düşkün, bağlı hale geldi. Bizde ona bağlandık. Trabzon’a inince iki gün kalır. Dönünce hasretini gizleyemez adeta çocuklar gibi sevinir, güler, çocukları okşar ancak onlarda hediye adet değilmiş gittiği gibi gelir. Üç haftalık bir yolculuğa çıktı. Doğrusu bizimde onu göresimiz geldi. Kaç aydır çok samimi ve aile gibi yaşamaktayız. Dönünce sevinçle yanıma geldi hoş beş ettik. Seyahatini anlattı. Günler hızlıca geçmiş Haziranın yirmi altısı olmuştu. Onun için yolculuk vaktiydi. Kederli bir gün içindeydik. Vedalaştık. İşte bu sabah hicran yarası sardı ruhumuzu.”²¹⁴

Tahir Baloğlu’nun evinde kalan Caroline Franz’ın evde en iyi anlaştığı kişi büyük anne Hanım Baloğlu idi. Hanım Baloğlu ve Caroline Franz kısa zamanda çok iyi anlaştılar ve beraber Maçka yaylalarını gezdiler. Caroline Franz bu yayla gezilerinde Hanım Baloğlu’na komünizmi ve doğu sınırının ötesindeki büyük tehlikeyi anlattı. 1916 yılında Trabzon’un Rus işgaline şahit olan Hanım Baloğlu’da Caroline Franz’a Rusların Trabzon’da yaptığı mezalimleri anlattı.²¹⁵

Ömer Aydın köylerinde on üç ay kalan Barış Gönüllüsü Caroline Franz ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“1965 yılında Caroline adında Barış Gönüllüsü köyümüze geldi. Aynı bizim gibi yaşamaya çalışıyordu. Sirtına aynı bizim köy kadınlarımız gibi sepet vurur Maçka’dan alış-verişini yapar gelirdi. Köy okulumuzun müdürü Tahir Baloğlu’nun evinde kaldı. Bütün köy halkıyla iletişim içerisindeydi. Çok güler yüzlü ve samimi bir insandı. Caminin yanında bir tane kütüphane açtı. Kütüphanenin üstünde Amerika’nın yardımını yazıyordu. Hristiyan olmasına rağmen Ramazan ayında bizimle oruç tutardı. Köyümüzde arıcılık yapıyordu. Arılar için Amerika’dan ilaç getirtmişti. Gittikten sonra öğrendik ki Türkiye’nin altını oymak için çalışıyorlardı.”²¹⁶

²¹⁴ Sevinç Köyünden 1931 doğumlu, Tahir Baloğlu’nun günlüğünden alınmıştır.

²¹⁵ Bülent Uğur Bal, “Bu Dünyadan Baloğlu Hanım da geçti”, Ayşenur Kolivar (Ed.), **Fadime Kimdir**, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2007, s. 176.

²¹⁶ Ömer Aydın, 70, Trabzon, Maçka, Sevinç Köyü, 19 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

O zamanlar köy okulunda öğretmenlik yapan Halit Aydemir konu ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Köyümüzde bir yıl kaldı. Çat pat Türkçe biliyordu. Köyde düğünlere cenazelere katılırdı. Elinde fotoğraf makinesi herkesin her yerin fotoğrafını çekerti. Elinde de not defteri vardı. Sürekli bir şeyler yazıp çiziyordu. Ne için geldiğini bilmiyorduk. Köye gelip sürekli dağ, tepe gezmesinden şüphelenmiştik. Ülkede ikilik yaratma amaçları vardı. Köy okuluna gelir öğrencilere İngilizce öğretmeye çalışırdı. Süt tozu dağıtımına yardım ederdi. Aynı bizim köy halkı gibi giyinirdi. Sırtında sepet ile dağdan odun sırtlar getirirdi.”²¹⁷

Barış Gönüllüsü Caroline Franz’ın kaldığı evin sahiplerinden Filiz Baloğlu konu ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“1965 yılının Ekim ayında köyümüze geldi. Adı Caroline Franz idi. On üç ay köyümüzde bizim evde kaldı. O kadar dağ, yayla gezip durdu ki hastalandı ve hastalığı yüzünden köyden ayrılmak zorunda kaldı. California Üniversitesinde psikoloji bölümünden mezun olmuş ve mezun olduktan sonra Barış Gönüllüsü olarak bizim köye geldi. Halkın yaşayışını, ekonomik durumunu öğrenmek için gelmişti. Köylüler gibi yaşıyordu. Babam Tahir Baloğlu’ndan bir bahçe isteyip ekmişti. Karnabahar bitkisini ilk köyümüzde o ekmişti. Köylü onda görüp tohumundan alarak bahçelerine karnabahar ekmeye başlamıştı. Köy çocuklarına İngilizce öğretmeye çalışıyordu. Annemle beraber ahıra gidiyordu. İnek sağmayı öğrenmişti. Topraklarını belleyen köylülere yardıma giderek belleme yapıyordu. Ortodoks Hristiyan’dı ama Ramazan ayında bizimle beraber oruç tutuyordu. Gece bizimle sahura kalkar beraber iftar yapardı. Akşam ezanından sonra başını kapatıp bizimle teravih namazına gelip bizim gibi namaz kılmaya çalışırdı. Biz ne yaparsak onu yapmaya çalışıyordu. Köy kadınları gibi sırtına sepet alıp Maçka’dan alış-verişini yapıp gelirdi. Biz o zamanlar çocuktuk bizimle çok ilgilenirdi. Bize evde İngilizce öğretmeye çalışırdı. Parası azdı gıdım gıdım harcardı. Amerika’dan İstanbul’a oradan da bizim köye gelmişti. Amerika’dan bizim köye geleceği belirlenmişti. Yaz, kış, kar, yağmur demeden her tarafı gezdiğinden çok hasta oldu ve köyden ayrılmak zorunda kaldı. Köyden ayrılip Konya’da görevine devam etti. Görev süresi dolduktan sonra bizi ziyarete geldi. Yanımızda üç gün kaldıktan sonra Amerika’ya döndü. Gittikten sonra daha da köyümüze gelmedi.”²¹⁸

²¹⁷ Halit Aydemir, 78, Trabzon, Maçka, Sevinç Köyü, 19 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

²¹⁸ Filiz Baloğlu, 70, Trabzon, Maçka, Sevinç Köyü, 19 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

SONUÇ

Amerikan Barış Gönüllüleri, kurulduğu 1961 yılından beri Türkiye dâhil 141 ülkede 225.000 gönüllü çalışmanı ile pek çok programda faaliyet göstermiştir. Bugün hala 8.000'i aşkın gönüllü, 65 ülkede faaliyetlerine devam etmektedir. Bilgi teknolojisi, iş gelişimi, HIV-AIDS bilgilendirme ve bununla ilgili programlar, Barış Gönüllülerinin faaliyette buldukları programların başında gelmektedir. Barış Gönüllülerinin gönderildiği ülkelere bakıldığında, bunların az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler olduğu görülmektedir. Amerika ve Sovyet Rusya'nın güç savaşı içerisinde oldukları Soğuk Savaş yıllarının koşulları da göz önüne alındığında "Komünizm" tehlikesi altında olan ülkelere Barış Gönüllüsü gönderilmekte öncelik tanındığı görülmektedir.

Barış Gönüllüleri "barış", "yardım", "demokrasi", "kalkınma" gibi sloganlarla kurulmuştur. Barış Gönüllülerinin asıl amacı; diğer dünya devletlerini tanıma, onlara çeşitli programlar aracılığı ile yardımda bulunma ve ABD'yi tüm dünyaya tanıtmaktır. Barış Gönüllüleri, dünyanın dört bir tarafındaki devletlerin ekonomik, sosyal yapılarının şekillenmesinde son derece etkili olmuştur. Barış Gönüllülerinin hedefi; çalışma yapılan ülkelere sosyal ve ekonomik kalkınma konularında yardım etmek olsa da zamanla bu hedeften uzaklaşmış, ABD'nin uluslararası alandaki algılanışının düzeltilmesi ve çıkarlarını korumak doğrultusunda hareket edilmiştir. Amerika'nın Soğuk Savaş yıllarında çıkarı olmaksızın gelişmemiş ülkelere yardım etmesi makul görülmemektedir. Barış Gönüllüleri tipinde bir örgütün kurulması için yıllarca çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalardan farklı olarak Kennedy döneminde başarıya ulaşılmış ve Barış Gönüllüleri Örgütü kurulmuştur. Seçim döneminde ortaya atılan bu fikri Amerikan halkının büyük bir kısmı desteklemiştir. 1960'lı yıllarda artarak devam eden Sovyet Rusya'nın yükselişi ve tüm dünyada artan Amerikan karşıtlığı bu projenin gerçekleşmesine vesile olmuştur. Yükselen güç Sovyet Rusya'ya karşı, ABD'nin eski gücüne kavuşması gerekmiştir. Tüm dünyada artan Amerika antipatisine karşı ABD'nin güler yüzlü kadrosunu Barış Gönüllüleri oluşturmuştur.

Barış Gönüllüleri Yasası (Peace Corps Act) 22 Mart 1961 yılında kongrede kabul edilmiştir. Barış Gönüllüleri'ni Türkiye'ye kabul eden antlaşma ise 27 Ağustos 1962 yılında imzalanmıştır. Yapılan antlaşma doğrultusunda ilk Barış Gönüllüleri kafilesi 6 Eylül 1962 yılında Ankara'ya gelmiş ve faaliyetlerine başlamışlardır. Oysa 27 Ağustos 1962 tarihli antlaşma TBMM'de 2 Nisan 1965 yılında onaylanmış ve 10 Nisan 1965 yılında Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Hükümetin Barış Gönüllüleri Antlaşmasını, Meclisin bilgi ve onayı olmaksızın yürürlüğe koymuş olması uzun süre gündemi meşgul etmiştir. Barış Gönüllülerinin hukuki durumu ve bundan sonra gelecek olanların, anayasaya aykırı bir biçimde yürürlüğe konan bir antlaşmaya dayanarak görev yapmış

olmaları, Barış Gönüllülerinin Türkiye'deki faaliyetlerine karşı çıkanların eleştirdiği temel hususlardan biri olmuştur.

Barış Gönüllüleri, imzalandıktan sonra anayasaya uygunluğu bakımından kamuoyunda çok tartışılrsa da 1962 yılında Türkiye'de görevlerine başlamışlardır. Barış Gönüllüleri, Türkiye'nin isteği ile mi yoksa ABD'nin baskısı ile mi Türkiye'ye gönderildikleri netlik kazanmamış bir noktadır. Gönüllüler Türkiye'ye geldiklerinde büyük bir misafirperverlikle karşılanmış ve eleştirenlerin sayısı oldukça azdır. 1965 yılına kadar gönüllülere karşı büyük bir tepki ile karşılaşılmazken, bu tarihten sonra tepkiler çığ gibi büyümüştür. Bunda hiç şüphesiz 3 yıl boyunca Türkiye'de hukuka aykırı olarak çalışmalarının etkisi büyüktür. Basında, gönüllülerin işlevleri ve gizli görevleri hakkında birçok makale yayımlanmıştır. Türkiye'de görev yaptıkları sürede Barış Gönüllüleri'ne oluşan sosyal ve siyasi baskı ve tepkilerden dolayı 1972 yılında faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalmıştır. 1450'den fazla gönüllü; ekonomik kalkınma, sağlık, köy kalkınması, eğitim, toplumsal gelişim alanlarına yönelik çeşitli projelerde çalışmıştır. Barış Gönüllüleri, Türkiye'de farklı sosyal, ekonomik, inanç, etnik unsurlara sahip bölgelerde görev yapmıştır.

Genellikle mezun olduktan sonra iş bulamayan gençlerin büyük çoğunluğunu oluşturduğu gönüllüler yüzeysel bir eğitimden geçirilerek geri kalmış ülkelere gönderilmiştir. Görev tanımlarında bulunan "Amerika'yı sevdirmeye ve diğer insanları tanıma" amaçları büyük oranda yerine getirilmiştir. Ancak Barış Gönüllüleri beklenenin aksine Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yetişmiş nitelikli insan gücü ihtiyacını karşılayamamış ve kalkınmaya yardım edecek yapıları kuramamışlardır. Gönüllülerin il merkezlerinde toplantı yaparak amirlerini bilgilendirmeleri, Türkiye'nin köylerine kadar inmeleri, halka sık sık sorular sormaları ve her gördükleri yerlerin fotoğraflarını çekmeleri, ajanlık suçlamalarıyla karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. Barış Gönüllülerinin, faaliyetleri esnasında Türkiye'nin iç huzurunu bozmaya çalıştığı, etnik ve inanç unsurlarını ayrıştırarak bir çatışma unsuru hazırladıkları görüşleri hem Barış Gönüllülerinin görev yaptığı dönemde hem de son yıllarda üzerinde çalışılan çalışmalarda konuşulan bir konu haline gelmiştir. 1970 yılı sonrası meydana gelen sağ-sol çatışmaları, alevi-Sünni gerginliği gibi yaratılan kargaşa ortamlarının, Barış Gönüllüleri tarafından meydana getirildiği gerek bazı aydınlar, siyasetçiler, yazarlar ve gazeteciler tarafından dile getirilmiştir.

Barış Gönüllüleri, Türkiye'de illerde, ilçelerde ve köylerde saygı ve sevgiyle karşılanmıştır. Gönüllülerin, köylülerin ihtiyacına göre hareket etmeleri ve köylülerin ihtiyaçlarını kısa sürede karşılamaları, köylülerin sevgilerini kısa sürede kazanarak dar çevreli programlarda, kendi amaçlarına uygun bir ortamın doğmasını sağlamışlardır. Gönüllülerin kendi amaçlarına uygun ortam bulmaları toplumun uzun süreli ekonomik ve sosyal kalkınmasını bir kenara atmıştır. Çünkü Barış Gönüllüleri, her ne kadar yardım amaçlı projelerde görev almak için geri kalmış ülkelere gönderilmişlerse de diğer amaçları olan ABD algısını tüm dünyada düzeltmek hedefini de yerine

getirmiştir. Bu yüzden de hayata geçirilen projelerde istenilen başarı sağlanamamış ve yeni projeler üretilememiştir.

Barış Gönüllülerinin ülkemizdeki 10 yıllık faaliyetleri, Türk kamuoyunun geneli tarafından olumlu karşılanmamış ve verimli olarak görülmemiştir. Barış Gönüllülerinin Türkiye’den apar topar ayrılmaları bu memnuniyetsizliği doğrular niteliktedir. ABD’nin özellikle Kıbrıs meselesi konusunda Türkiye’ye karşı tutumu Türk halkının büyük tepkisine yol açmış ve ABD’nin güler yüzlü kadrosunun Türkiye ayağının sonlanmasına neden olmuştur.

Akademik çalışma anlamında Barış Gönüllülerinin Trabzon’daki faaliyetlerinin ilk kez incelendiğini belirtmiştik. Yerel basın taramalarında konuyla ilgili bilgiler bulamamış olsak da, sözlü tarih çalışmalarımız sonucunda elde ettiğimiz veriler ilk kez ulaşılan veriler olmuştur. Trabzon merkez ve köylerine gönderilen Barış Gönüllüleri, ilk başlarda yerel halk tarafından tereddütle karşılanırsa da, bu tereddüt yerini zamanla sevgiye bırakmıştır. Üzerinden uzun yıllar geçse de yerel halkın büyük çoğunluğu, günümüzde gönüllüleri sevgi ve gülümsemeyle anmaktadırlar. Çalışmanın başında gönüllülerin uyguladıkları projelerde başarılı olmadıklarını, bunun yerine halkın sempatisini ve takdirini toplayacak günlük işlerle ilgilendiklerinden bahsetmiştik. Bu tespitin anlatılan anılar özelinde doğru olduğunu gözlemledik. Köylerin kalkınmasına, kalıcı bir programın uygulanmasına dair somut bir delile rastlayamadık. Hayata geçirilen başarılı projelerin aksine gönüllülerin, köyde gündelik hayatta yapılan işlere yardım ettikleri görülmüştür. Bu yardımlar, halkın gönüllülere karşı sempati duymasını sağlamıştır. Tavukçuluk, kooperatif kurma, tavşan yetiştiriciliği, sağlık taraması vs. gibi uygulamalar köylere kalkınma modeli oluşturacak bir yapıda değildir.

Çalışmamızda gönüllülerde aranan özelliklerden bahsetmiştik. Trabzon ve köylerine gelen gönüllülerin bu özellikleri taşıdıkları görülmüştür. Yani gönüllüler, diğer inanışlara saygılı, güler yüzlü, sempatik, sevecen, karşılaşılan sorunların üstesinden gelebilen, zor durumlara dayanıklı insanlardır. Gönüllüler, Trabzon ve köylerinde yaşayan insanların aile yaşamına saygılı olmuşlar ve bölge halkı gibi giyinmişlerdir. Yolu ve elektriği olmayan köylerde yaşamışlardır. Dini yaşayışlara saygının ötesinde, Sevinç köyü örneğinde gördüğümüz gibi gönüllünün Ramazan ayında oruç tuttuğu görülmüştür. Gönüllüler, halkın düğünlerine, cenazelerine, imecelerine katılmışlardır. Gönüllülerin Türkçe konuşması halk tarafından şaşkınlık ve takdirle karşılanmıştır. Halk, gönüllüleri hızlı bir şekilde bağrına basmıştır.

Sözlü tarih görüşmeleri ele alındığında, kişiler gönüllülerin vaat edilen gelişmeleri gerçekleştiremediklerini görmüşlerdir. Hayata geçirilen projelerin yüzeysel olduğu dile getirilmiştir. Gönüllülerin taşraya kalıcı bir yararları olmamıştır ancak bu yardımsever Amerikalı gençler, halkın günlük işlerine yardımcı olduğundan halk tarafından çok sevilmişlerdir. Gönüllüler asıl amaçları olarak görülen yetişkin insan gücü ihtiyacını karşılama görevlerini yerine

getirmemiştir. Ancak Amerika'nın güler yüzlü bu kadrosu halka Amerika'yı ve Amerikalıları sevdirmiştir. Aynı zamanda Amerika da, Barış Gönüllüleri sayesinde Türk halkını çok iyi bir şekilde yakından tanımıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

BCA, Dosya Nr. 1517, Belge Nr. 030.18.01.02 Yer No: 199.68.1, (1 Ekim 1966).

Diğer Kaynaklar

“ABD’li Barış Gönüllüleri Geri Alınıyor” (21.03.1970), **Milliyet Gazetesi**, 3.

“Barış Gönüllüleri” (12.11.1966) **Cumhuriyet Gazetesi**, 1.

“Barış Gönüllüleri” (18.08.1966) **Cumhuriyet Gazetesi**, 1.

“Barış Gönüllülerini Yetiştiren Türk’leri Açıkıyoruz” (04.11.1969), **Ant Dergisi**, (149), 6.

“Barış Gönüllüsü Karı-Koca: ‘Türkler Bizi İstemiyor’ Dedi” (18.08.1966), **Milliyet Gazetesi**, 2.

“Türkiye’deki Barış Gönüllülerine Verilen Talimat Ele Geçirildi” (02.05.1967), **Ant Dergisi**, (18), 5.

“Türkiye’nin Köylerine Dağılan Amerikan Ajanlarını Açıkıyoruz” (15.12.1966), **Dönüşüm Dergisi**, 2(9), 1-2.

“Yine Barış Gönüllüleri” (19.12.1966), **Cumhuriyet Gazetesi**, 1.

Adams, Velma (1964), **The Peace Corps in Action**, Follet Publishing Center, Chicago.

Ahmet Kuruoğlu, Çayırıcı Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

Akbaş, Oktay (2006), “Amerikan Gönüllü Kuruluşları: Barış Gönüllüleri’nin Dünyada ve Türkiye’deki Çalışmaları”, **Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, K1ş 4(1), 1-17.

Akol, Osman K. (28.11.1965) “Barış Gönüllüleri mi Savaş Gönüllüleri mi?”, **İmece Dergisi**, 5(56), 6-8.

Alınoğlu, Turgut (15.05.1967), “Barış Gönüllüleri”, **Akşam Gazetesi**, 2.

Atilla Alioğlu, Trabzon, 06 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

Ayhan Dizdaroğlu, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

Bal, Bülent Uğur (2007), “Bu Dünyadan Baloğlu Hanım da geçti”, Ayşenur Kolivar (Ed.), **Fadime Kimdir**, 1. Baskı içinde (176-179), Heyamola Yayınları, İstanbul.

Barış Gönüllüleri Genel Merkezi tarafından her yıl A.B.D. Kongresi’ne sunulan yıllık maliyet raporu (1970), Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1971, Washington.

- Barış Gönüllüleri Genel Merkezi tarafından her yıl A.B.D. Kongresi'ne sunulan yıllık maliyet raporu (1971), Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, Washington.
- Başaran, Mehmet (03.01.1965), "Köyde Barış Gönüllüleri", **Varlık Dergisi**, (637), 7.
- Baykurt, Fakir (1999), **Türk Eğitiminde Emperyalist Etkiler**, Öğretmen Dünyası, Ankara.
- Benli, Tuğba (2019), **Amerikan Barış Gönüllüleri ve Türkiye'deki Eğitim Faaliyetleri**, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem 1, Cilt 26, Birleşim 67, 2 Nisan 1965.
- Değer, Mehmet Emin (2010), **Emperyalizmin Tuzaklarındaki Ülke Oltadaki Balık Türkiye**, Kilit Yayınları, Ankara.
- Durmaz, Ezgi (2013), **Amerikan Barış Gönüllüleri ve Batı Anadolu'daki Faaliyetleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erboz, Fatih ve Soydan, Macit (2009), **Barış Gönüllüleri 10 Karanlık Yıl**, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Erkan Özpamir, Trabzon, 06 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Erken, Ali (2015), "Türkiye'de Barış Gönüllüleri Programına Bir Bakış: 1961-1970", **Avrasya Etüdleri**, (48), 53-54.
- Eşel, Gökhan (2014), **Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'deki Faaliyetleri**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (2017), **Amerikan Barış Gönüllüleri ve Türkiye'deki Faaliyetleri**, İleri Yayınları, İstanbul.
- Eşref Çubukçu, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Filiz Baloğlu, Sevinç Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Geçer, Genç Osman ve Eşel, Gökhan (2017), "Amerikalılara Amerika'da Türkçe Öğretmek 'Amerikan Barış Gönüllüleri Örneği'", **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 6(3), 1656-1665.
- Güresin, Ecvet (19.11.1966), "Gönüllüler", **Cumhuriyet Gazetesi**, 6.
- Halit Aydemir, Sevinç Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Hasan Altuntaş, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Hasan Karagöz, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Hasan Şahin, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Hasan Yazıcı, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Hatice Kandil, Çayırıçi Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

- Hava Banker, Çayırıcı Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Haytoğlu, Ercan (2008), “Amerikan Barış Gönüllüleri’nin Denizli Merkez ve Çevresindeki Faaliyetleri”, Bayram Kodaman vd. (Ed.), Murat Kılıç (Haz.), **Uluslararası Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Sempozyumu Bildirileri 22-24 Ekim 2008**, Isparta, 968-979.
- Hoopes, Roy (1961), **The Complete Peace Corps Guide**, The Dial Pres, New York.
- Hüseyin Koç, Çayırıcı Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Hüseyin Uzun, Çayırıcı Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- İbrahim Özdemir, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- İzzet Sarıtaş, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Kartal, Numan (1966), “Barış Gönüllüleri ve Türk Köylüleri”, **Yön Dergisi**, 5(75), 8-9.
- Kartal, Numan (1967), “Barış Gönüllüleri”, **Akşam Gazetesi**, 2.
- Kemal Uzun, Çayırıcı Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Korkmaz, Ali Hikmet (30.11.1966), “Amerikan Barış Gönüllüleri ve Johnson’un Mektubu”, **Kim Dergisi**, 8-9.
- Madow, Pauline (1964), **The Peace Corps**, H.W.Wilson Company, New York.
- Malcolm Pfunder, 25 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Meeker E, Michael (2002), **İmparatorluktan Gelen Bir Ulus Türk Modernitesi ve Doğu Karadeniz’de Osmanlı Mirası**, Tutku Vardağlı (Çev.), Bahar Şahin (Haz.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Mehmet Günaydın, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Mehmet Günaydın, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Meral Şaşoğlu, 11 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt 34, Sayı 339, 14 Ocak 1965.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt 34, Sayı 339, 15 Ocak 1965.
- Mustafa Başkan, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Mustafa Kars, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Neriman Uzun, Çayırıcı Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Nuri Kılıç, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Orhan Aydın, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Ömer Aydın, Sevinç Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.

- Ömer Kuruoğlu, Çayırıcı Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Özbalkan, Müslim (1970), **Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri**, Ant Yayınları, İstanbul.
- Özcan Özcan, Yazlık Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Parlak, Zafer (2015), “Kendi Anılarında Türkiye’de Bulunan Amerikan Barış Gönüllülerinin Yaşadıkları Değişim Süreci”, **Kebikeç Dergisi**, (39), 291-313.
- Pfunder, Malcolm (2007), **Village in the Meadows**, Çitlembik Yayınları, İstanbul.
- Rasim Şahin, Çayırıcı Köyü, 15 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Selçuk, İlhan (04.08.1966), “Erzincan’da Bir Kuş Var”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 3.
- Soysal, Murat (2010), **Barış Gönüllüleri ve Türkiye’deki Faaliyetleri (1962-1972)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi - Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Soysal, Murat (2015), “Barış Gönüllüleri ve Türkiye’deki Faaliyetleri”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, (56), 113-146.
- Şükrü Ayar, Anayurt Köyü, 17 Nisan 2019 Tarihli Görüşme.
- Trabzon İl Yıllığı 1973** (1973), Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara.
- Turner, Tom (1986), “Talking Turkey”, **California Monthly Magazine**, 1-2.
- Tütengil, Cavit Orhan (21.10.1966), “Barış Gönüllüleri Tartışması”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 2.
- URL, <http://www.arkadaslar.info/boldexperimentation-robertterryjr.pdf> (29.03.2019).
- _____, http://www.arkadaslar.info/Buralarda/Buralarda_Feb_1996.pdf (28.24.2019).
- _____, <http://www.arkadaslar.info/groups.htm> (29.03.2019).
- _____, <http://www.arkadaslar.info/stories.htm> (28.04.2019).
- _____, <https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/archives/RPCV> (30.04.2019).
- _____, <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/peace-corps> (29.03.2019).
- _____, <https://www.peacecorps.gov/countries/> (29.03.2019).
- Wingenbach Charles E. (1963), **The Peace Corps Who How Where**, The John Day Company, NewYork.
- Yalçın, Soner ve Yurdakul, Doğan (2000), **Bay Pipo Bir Mit Görevlisinin Sıra Dışı Yaşamı: Hiram Abbas**, Doğan Kitapçılık, İstanbul.
- Yetkin, Çetin (2006), **Karşı Devrim 1945-1950**, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya.
- Yurt Ansiklopedisi** (1982-1983-1984), Anadolu Yayıncılık, 10, İstanbul.

EKLER

Ek 1: Dış İşleri Bakanı Feridun Cemal Erkin Barış Gönüllüleri İkili Antlaşmasını İmzalarken

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 2: Barış Gönüllüleri Trabzon'da Bir Aradalar

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 3: Barış Gönüllüleri Trabzon Ayasofya'da

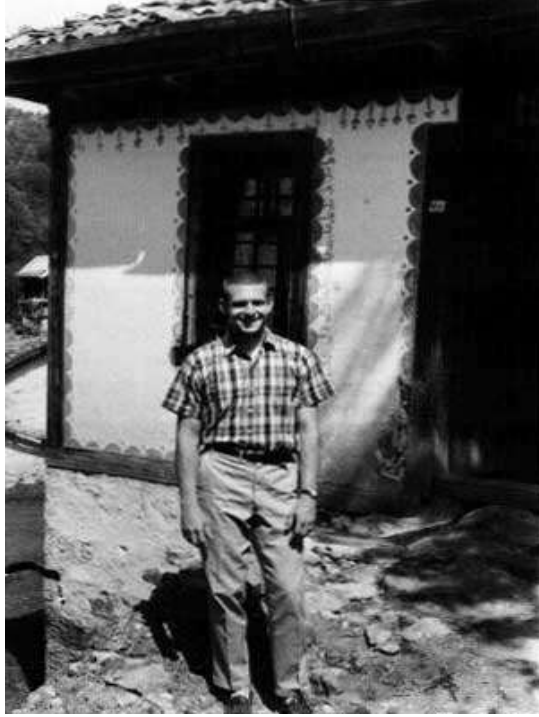

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 4: Barış Gönüllüsü Sandy Pfunder Çayırçi Köyünde

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 5: Sandy Pfunder ayırıcı Köyü Kahvesinde

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 6: Barış Gönüllüsü Allen Çayırıcı Köyünde

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 7: Allen Şeker Bayramında Köydeki Çocuklara Şeker Dağıtırken

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 8: Barış Gönüllülerinin Çayırçı Köyünde Kaldıkları Ev

Kaynak: Mükremin Şahin

Ek 9: Pfunder'in Kaldıkları Evde Çizdiği Resimler

Kaynak: Mükremin Şahin

Kaynak: Mükremin Şahin

Ek 10: Sandy Pfunder'in Yapmış Olduğu amaşır Makinası

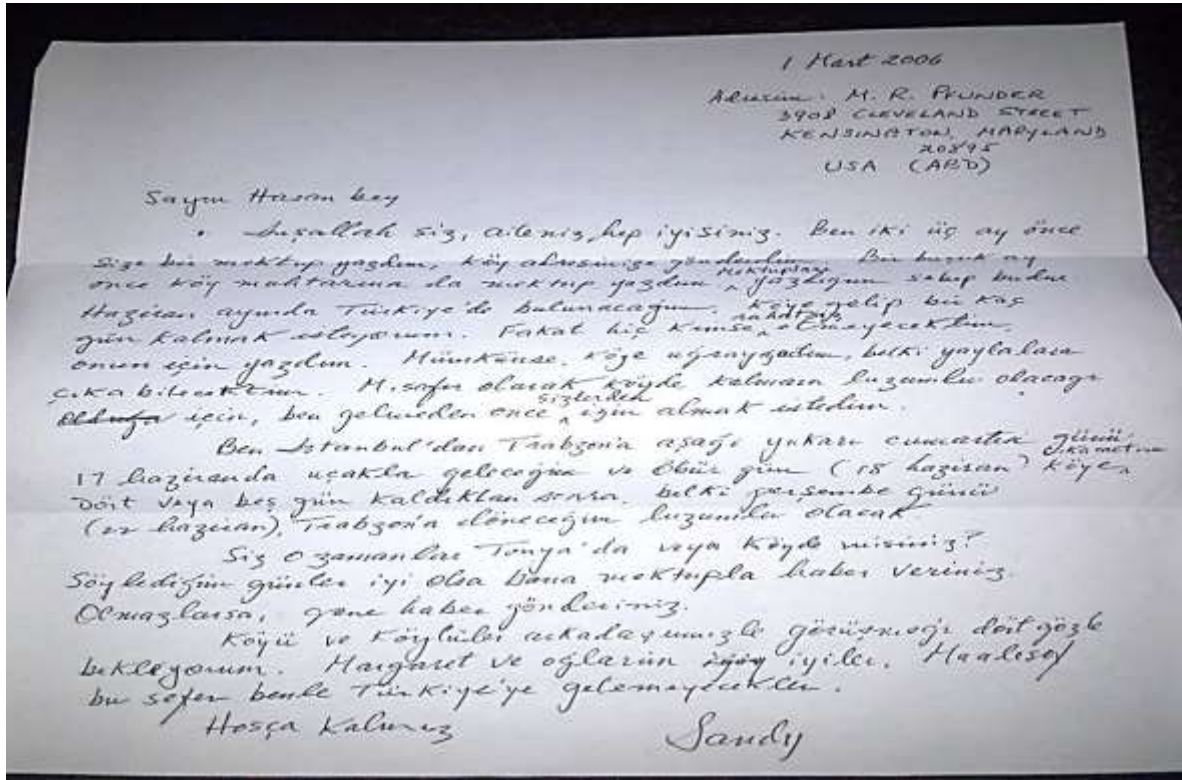

Kaynak: Mükremin şahin

Kaynak: Mükremin şahin

Ek 11: Sandy Pfunder'in Hasan Şahin'e Gönderdiği Mektup

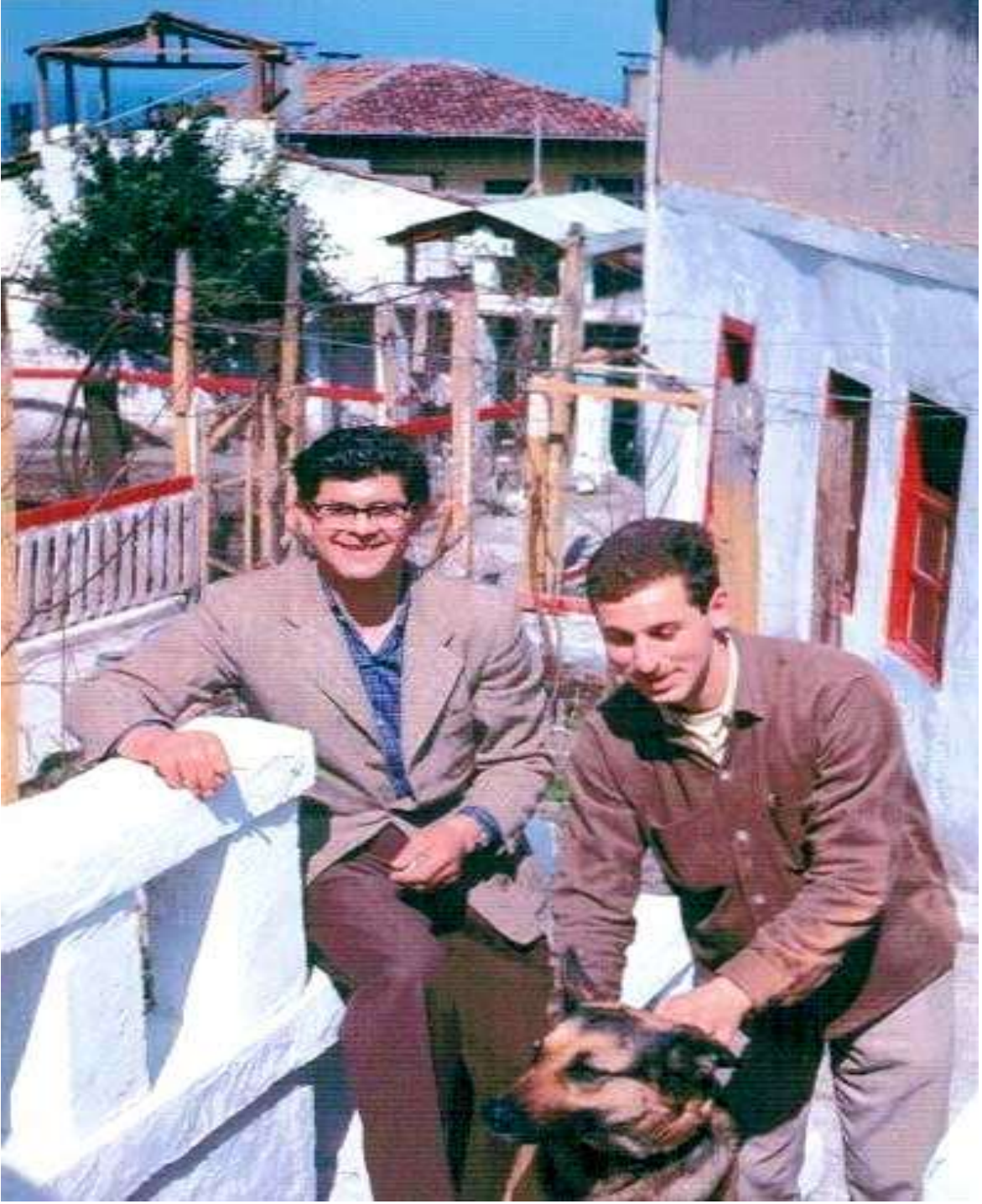
Kaynak: Mükremin Şahin

Kaynak: Mükremin Şahin

Ek 12: Barış Gönüllüsü Ephraim Frankel Santa Maria Kilisesinde

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 13: Ephraim Frankel'in 45 Yıl Sonra Yazlık Köyüne Gönderdiği Mektup

Ephraim A. Ciruzzi Frankel, Ph.D.

Marriage and Family Therapy • Consultant

12.07.10

Muhtar,
Yaslik Koyu, Macka
Trabzon, Turkiye

Merhaba Muhtar Bey,

Selami Aleikum. Insallah iyisindir.

Uzun zaman once, 1965 yilinda, bir yabanci, bir Amerikala, koyunuzde bir sene gelip kaldi. Ben o admim, Eski Baris gonullusu Ephraim Frankel.

1966 yilinda koyden ayrildim. Hakikaten koyun hayati, halk, butun tecrubeleri benden hic ayrilmadi 45 sene boyunca koye geri donme umidi tasidim.

Bu (2010) Agustos ayinin, 19'unda Macka'da olacagim. Ailemle gelecegim. Bir kez daha Yazlik Koyu ziyaret etmek istiyorum.

Macka'nin Buyuk Sumela Otel'inde kalacagiz. Varir varmez, telefona size ulasacagim.

Saygilarimla,

Ephraim Frankel

Ev Adresi:
2963 N. Summit Ave.
Milwaukee, WI 53211-3441
USA
Tel. 414-963-1462

The Brown Stone Office, North Shore Psychotherapy Associates
819 N. Cass St., Ste 200, Milwaukee, WI 53202 USA
Office: 414-272-0223 • Insurance: 962-6764 • Fax: [REDACTED]
E-mail: ephy.frankel@sbcglobal.net

414-964-1915

Kaynak: Mükremin Şahin

Ek 14: Ephraim Frankel'in 45 Yıl Sonra Anayurt Köyüne Yolladığı Mektup

Ephraim A. Ciruzzi Frankel, Ph.D.
Marriage and Family Therapy • Consultant

12.07.10

Muhtar,
Anayurt Koyu, Macka
Trabzon, Türkiye

Merhaba Muhtar Bey,

Selami Aleikum. İnsallah iyisindir.

Uzun zaman önce, 1965 yılında, bir yabancı, bir Amerikalı, koyunuzda bir sene gelip kaldı. Ben o admim, Eski Baris gonullusu Ephraim Frankel.

1966 yılında koyden ayrıldım. Hakikaten koyun hayati, halk, butun tecrubeleri benden hic ayrilmadi! 45 sene boyunca koye geri donme umidi tasidim.

Bu (2010) Agustos ayinin, 20'unda Macka'da olacagim. Ailemle gelecegim. Bir kez daha Anayurt Koyu ziyaret etmek istiyorum.

Macka'nin Buyuk Sumela Otel'inde kalacagiz. Varir varmez, telefona size ulasacagim.

Fotograflari benimle getirecegim.

Saygilarimla,

Ephraim Frankel

Ev Adresi:
2963 N. Summit Ave.
Milwaukee, WI 53211-3441
USA
Tel. 414-963-1462

The Brown Stone Office, North Shore Psychotherapy Associates
819 N. Cass St., Ste 200, Milwaukee, WI 53202 USA
Office: 414-272-0223 • Insurance: 962-6764 • Fax: [REDACTED]
E-mail: ephy.frankel@sbcglobal.net

414-964-1915

Kaynak: Mükremin Şahin

Ek 15: Ephraim Frankel'in Anayurt Köyüne Yolladığı Resimler

Kaynak: Mükremin Şahin

Kaynak: Mükremin Şahin

Ek 16: Ephraim Frankel'in Yazlık Köyüne Yolladığı Resimler

Kaynak: Mükremin Şahin

Kaynak: Mükremin Şahin

Ek 17: Tom Turner ve Ephraim Frankel Yazlık Köyünde

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 18: Ephraim Frankel'in 45 Yıl Sonra Anayurt Köyünü Ziyareti

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 19: Ephraim Frankel'in Kızı ile Beraber 45 Yıl Sonra Yazlık Köyünü Ziyareti

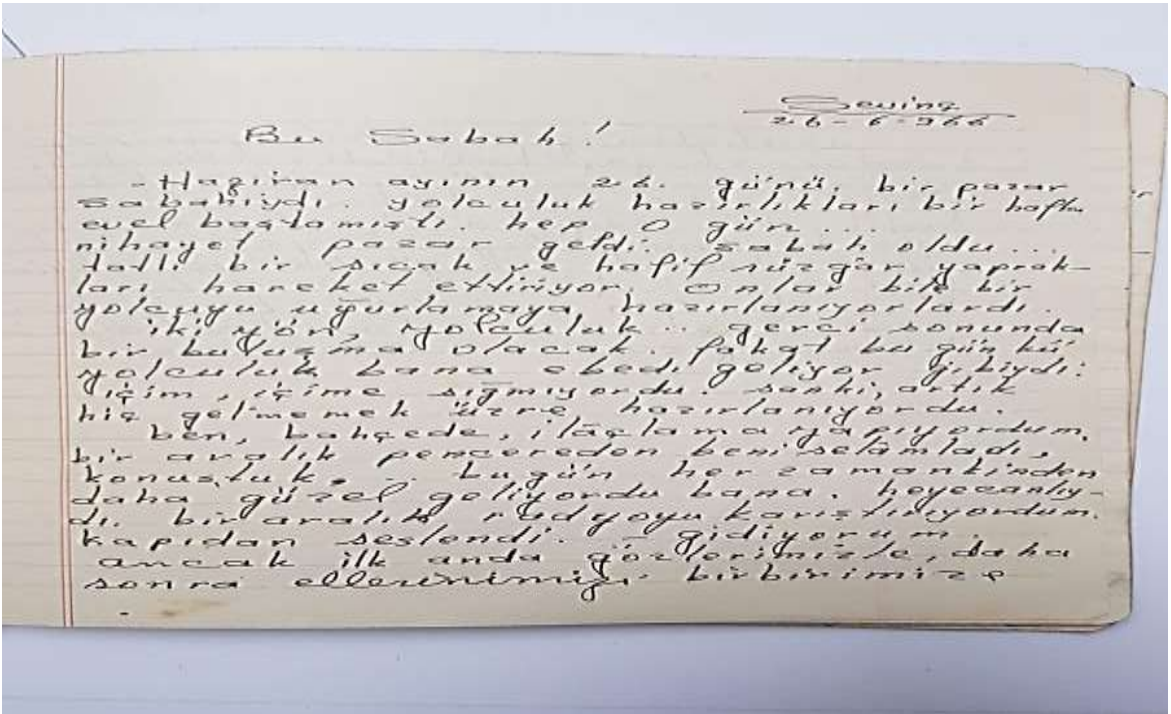

Kaynak: <http://www.arkadaslar.info/stories.htm>

Ek 20: Tahsin Baloğlu'nun Barış Gönüllüsü Caroline Franz'dan Bahsettiği Günlüğü

Kaynak: Mükremin Şahin

Kaynak: Mükremin Şahin

ÖZGEÇMİŞ

Mükremin ŞAHİN, 02.09.1994 tarihinde Gümüşhane İli Köse İlçesi'nde doğdu. 2005 yılında Bizgili Köyü İlkokulu'nu; 2008 yılında Kelkit İMKB YİBO Ortaokulu'nu; 2012 yılında Köse Lisesi'ni; 2016 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi - Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nü bitirdi. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

ŞAHİN, bekar olup, İngilizce bilmektedir.

